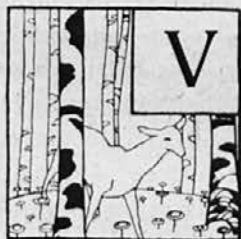

[4]

Knez Serebrjani.

Roman iz časov Ivana Groznega. Ruski spisal grof Aleksej K. Tolstoj; prevel Al. Benkovič.

8. Pojedina.

ogromni dvorani z dvojno svetlobo so stale med stebri, poslikanimi z vzorci, dolge mize v treh vrstah. V vsaki vrsti je bilo deset miz in na vsaki mizi dvajset obednih priprav. Za carja, carjeviče in bližnje ljubljence so stale posebne mize na koncu dvorane. Za goste so bile pripravljene dolge klopi, pokrite z brokatom in baržunom, za carja pa visok izrezljan naslanjač z bisernimi in demantnimi okraski. Dva leva sta bila naslanjaču za noge, hrbet pa je tvoril pozlačen in poslikan dvoglavi orel z razprostrtimi perutnicami; sredi dvorane je stala ogromna štirioglasta miza s podstavkom od hrastovih desak. Silne so bile debele deske, silne stružene noge, na katerih je stala miza; zakaj nositi so morale celo goro srebrne in zlate posode. Bili so na njej ogromni podnosi, katere so z velikim naporom vzdigovali štirje možje za vzorkovana držala, težki vrči in bokali, okrašeni z biseri, in skleda raznih velikosti z vdelanimi vzorci, čaše od kameola in vrčki iz nojevih jajc in z zlatom vdellano turovo rogovje. Med skledami in vrči pa so stali zlati vrči čudnih oblik, medvedje, levi, petelini, pavi, žerjavi, enorožci in noji. Vse te težke skleda, posode, zajemalke, vrči, zverjad in ptiči so se grmadili v piramido, ki se je z vrhom skoro dotikala stropa.

Dostojanstveno je stopila v dvorano pisana družina dvorjanov in posedla po klopeh. Doslej ni bilo na mizah razen solnjakov, popernic in steklenic s kisom nobenih drugih posod, izmed jedil pa so bile samo skleda mrzlega, na olju pečenega mesa, slane kumarice, slive in kislo mleko v lesenih latvicah.

Opričniki so sedli, a niso pričeli jesti, ampak so čakali carja.

Mladika 1923, št. 4.

Takoj nato so prišli stolniki paroma v dvorano in se postavili k carskim stolom; za stolniki sta korakala dvorni hišnik in točaj.

Nazadnje so zagrmel trombe, zapeli so dvorni zvonovi in s počasnim korakom je vstopil v dvorano sam car Ivan Vasiljevič.

Bil je visok, lepo vzrastel in širokopleč. Njegova dolga brokatna, z vzorci okrašena obleka, je bila po razporku in po spodnjem robu obrobljena z biseri in dragimi kamni. Njegov dragoceni ovratnik je bil okrašen z emajlnimi podobami Odrešenika, Bogorodice, apostolov in prerokov. Velik rezljan križ mu je visel na zlati verižici okrog vratu. Visoke pete njegovih rdečih safijanovih škorenj so bile s srebrom okovane. Strašno izpremembo je opazil Nikita Romanovič na Ivanu. Njegov pravilni obraz je bil še vedno lep; a poteze so postale trde, orlovski nos ostrejši; oči so gorele v mračnem ognju in na čelu so se pokazale gube, katerih prej ni bilo. Najbolj pa so kneza osupnili redka brada in brki. Ivan je bil šele petintrideset let star, toda človeku se je zdelo, da jih ima že dosti čez štirideset. Izraz obličja se je čisto izpremenil. Tako se izpremeni vnanjost poslopja po požaru. Dom še stoji, a okraski so izginili, temna okna gledajo z zloveščimi očmi in v prazne sobe se je vselilo zlo.

Kljub vsemu temu je bil Ivanov pogled prijeten, kadar je gledal milostljivo. Njegov usmev je očaral celo tiste, ki so ga dobro poznali in ki so se jim studili njegovi zločini. S to srečno vnanjostjo je združeval nenavaden dar govora. Dogajalo se je, da je s svojo zgovornostjo prepričal najboljše ljudi, da so njegova grozodejstva potrebna, tako da so res verjeli pravičnosti njegovih kazni, dokler je govoril.

Čim se je pokazal Ivan, so vsi vstali in se mu nizko poklonili.

Car je šel počasi med vrstami miz k svojemu mestu, potem se je ustavil, se ozrl po družbi in se priklonil na vse strani; potem je naglas molil dolgo molitev, se pokrižal, blagoslovil mizo in sedel v naslanjač. Vsi razen dvornega točaja in šestorice stolnikov so sledili njegovemu zgledu.

Množica slug v baržunastih kaftanih vijoličaste barve z zlatim vezenjem je stala pred carjem. Poklonili so se mu do tal in so v parih odšli po jedila. Kmalu so se vrnili s kakimi dve sto pečenimi labodi v zlatih skledah.

S tem se je začel obed.

Serebrjani je sedel nedaleč od carjeve mize z zemskimi bojarji, to je s takimi, ki niso spadali k opričnini, a so bili zaradi svojega visokega rodu to pot vredni obedovati z gosudarjem. Nekateri izmed njih je Serebrjani poznal, preden je bil odšel na Litvo. S svojega prostora je lahko videl carja in vse, ki so sedeli za njegovo mizo. Žalost je obhajala Nikito Romanoviča, ko je primerjal Ivana, kakršen je bil takrat, pred petimi leti, z Ivanom, ki je sedel sedaj v krogu svojih novih ljubljencev.

Nikita Romanovič je vprašal svojega soseda, enega izmed tistih, s katerimi je bil znan že od prej.

»Kdo je tisti mladenič, ki sedi na desni strani carjevi, tako bled in mračen?«

»To je carjevič Ivan Ivanovič,« je odgovoril bojar in ozrši se na vse strani je pristavil šepetaje: »Bog se nas usmili! Ta ni po dedu, marveč po očetu. In njegovo srce je že kljub mladosti polno krutosti. Ne bomo imeli veselja od njegovega vladanja.«

»In tale črnooki mladec na koncu mize, s tako prijetnim obličjem? Njegove poteze so mi znane, a se ne morem spomniti, kje sem ga videl.«

»Videl si ga pred petimi leti, knez; bil je oproda na gosudarjevem dvoru; samo da se je visoko dvignil od tistih časov in se še dvigne; to je Boris Fedorovič Godunov, priljubljeni carjev svetovalec. Ali vidiš,« — je nadaljeval bojar in pritajil glas — »ali vidiš poleg njega tistega širokoplečega rdečelasca, ki nikogar ne pogleda in s stisnjenimi obrvmi obira svojega laboda? Ali veš, kdo je? To je Grigorij Lukjanovič Skuratov-Belski s priimkom Maljuta. On je carjev prijatelj, petolizec in rabelj. Tu v samostanu je postavljen, Bog mi odpusti, za paraklissiarha. Gosudar ne stori brez njega niti koraka; ako pa Boris Fedorovič zine le besedo, se zgodi po njegovi volji in ne po Maljutovi. Tistile mladec, ki je kakor lepa devotka, ki carju naliva vino, to je Fedor Aleksejevič Basmanov.«

»Ta?« je vprašal Serebrjani, spoznavši ženski podobnega mladca, čigar vnanost ga je osupnila na carskem dvoru in čigar šala ga je skoro stala življenje.

»Da, on. In kako ga car ljubi; zdi se, kakor bi ne mogel živeti brez njega; pa naj pride do kakega državnega posla, koga vprašajo za svet? Ne njega, marveč Borisa!«

»Da,« je rekel Serebrjani, gledaje Godunova, »sedaj se ga spominjam. Ali ni nosil carskega loka?«

»Da, knez. Carski lok je nosil. To je bila pač majhna čast; izkazati se ni bilo lahko. Nekoč pa se je zgodilo, da so se na lovu domislili streljati z lokom. Zraven je bil hanski poslanec Devlet-Murza. Temu je zadela vsaka pušica v tatarski klobuk, katerega so bili obesili na kol kakih sto korakov od carjevega šotora. To je bilo že po obedu in mnogo vrčev je že romalo okrog mize. Kar vstane Ivan Vasiljevič in reče: Dajte mi moj lok, ne bom streljal slabše od Tatarja! Tatar pa se je razveselil: Streljaj, bačka car, streljaj! Jaz stavim tisoč tatarskih konj, a ti, gosudar? — Mesto Rjazan! je rekel car v pijanosti in ponovil: Dajte mi lok! Boris je planil h konjem, med katerimi je bil tudi carjev, da bi prinesel lok, ki je bil privezan k sedlu; pa naenkrat vidimo, kako se je konj vzel pod njim, ugriznil v vajeti in hipoma je izginil z Borisom. Čez četrto ure se je Boris vrnil — tul in lok sta bila polomljena, puščice so se vse raztresle; sam Boris je imel razbito glavo. Skočil je s konja in padel carju k nogam: Odpusti, car, konja nisem mogel ukrotiti, nisem ti ohranil loka! Car pa se je bil medtem že iztreznil in je rekel: No, s tujim lokom ne streljam. A ti negodnik ne boš več nosil mojega loka! Od tega časa se je jel Boris dvigati. Le počakaj, knez, kam še pride! In kakšen ti je ta človek, je nadaljeval bojar, gledaje na Godunova, nikdar ne sili v ospredje, a je vedno na svojem mestu; nikdar ne gre naravnost, nikdar carju ne nasprotuje, hodi po ovinkih, nikdar ni zapleten v nobeno krvoprelitje in ni udeležen pri nobeni moritvi. Okrog in okrog njega teče kri v potokih, on pa je čist in bel kot mladenič, niti v opričnino ni vpisan. Tistile, je nadaljeval bojar, kažoč človeka z zlobnim usmevom, je Aleksij Basmanov, oče Fedora, tam naprej pa Vasilij Grjaznoj, potem otec Levkij, čudovski arhimandrit; Bog mu odpusti, to ni duhovni pastir, marveč suženj pozemeljskih strasti.«

Serebrjani je poslušal z zanimanjem in žalostjo.

»Povej mi, bojar,« je vprašal, »kdo je tisti veliki kodrolasec, kakih trideset let star, s črnimi očmi? Izpil je že četrto kupo, drugo za drugo — in kakšne kupe! Piti zna, to se mora reči, le da mu vino ne da veselja. Le poglej, kako je mračen in kako mu gore oči, kakor bliski. Ali je znorel? Glej, kako z nožem reže prt!«

»Te ga bi moral poznati, knez, bil je eden izmed naših. A resnica je, da se je od takrat izpremenil, odkar je šel vsemu bojarstvu v sramoto, med opričnike! To je knez Afanazij Ivanovič Vjazemski.

Najpogumnejši je izmed vseh, le da si bo težko rešil glavo. Odkar je izgubil srce, ni sam sebi več podoban. Nič ne vidi, nič ne sliši, samo sam s sabo govori kakor zmešan, in pred carjem govori včasih take stvari, da je človeka strah. A doslej mu je šlo še vse po sreči. Carju se smilí. Pravijo, da je šel tudi k opričnikom zaradi ljubezni.

In bojar se je nagnil k Serebrjanemu, bržkone da bi mu nadrobneje povedal o Vjazemskem, toda ta hip je stopil k njima stolnik, postavil pred Serebrjanega pečenko in rekel :

»Nikita ! Veliki gosudar te je izvolil počastiti s skledo s svoje mize !«

Knez je vstal in se po tedanji navadi globoko poklonil carju.

Tedaj so vstali tudi vsi, ki so bili s knezom pri isti mizi, ter se poklonili Serebrjanemu, v znamenje, da mu čestitajo na carski milosti. Serebrjani se je moral vsakemu zahvaliti s posebnim poklonom.

Medtem se je stolnik vrnil k carju in mu rekel, klanjaje se do pasa :

»Veliki gosudar ! Nikita je prejel skledo in se klanja do tal !«

Ko so pojedli labode, so sluge v parih odšli iz dvorane in so se vrnil s tri sto pečenimi pavi; njih razprostrti repi so se majali nad vsako skledo v podobni pahljače. Za pavi so prišli ribji, kokošji, meseni in sirovi pirogi, potem vsakovrstni kolači, zapognjeni rožički in livanci. Medtem ko so gostje jedli, so strežniki raznašali vrče in čaše z medico : višnjevo, brinjevo in čemževo. Drugi so delili razna inozemska vina : italijanska, renska in muškatovala. Posebni stolniki so spredaj in zadaj hodili med vrstami in pazili ter naročali, kaj naj se nosi na mizo.

Nasproti Serebrjanemu je sedel star bojar, na katerega je bil, kakor se je govorilo, car hud. Bojar je čutil, da ga nekaj zadene, a ni vedel, kaj, zato je mirno čakal svoje usode. Vsem v začudenje mu je dvorni točaj Fedor Basmanov svojeručno prinesel čašo vina.

»Vasilij !« — je rekel Basmanov — »veliki gosudar ti pošilja čašo vina !«

Starec je vstal, se poklonil Ivanu, izpil vino, Basmanov pa se je vrnil k carju in rekel :

»Vasilij je izpil čašo in se ti klanja do tal !«

Vsi so vstali in se priklonili starcu ; čakali so, da se jim prikloni tudi on, a on je stal nepremično. Sapa mu je zastajala in tresel se je po vsem telesu. Naenkrat mu je kri zalila oči, obraz mu je posinela in zvrnil se je po tleh.

»Bojar je pijan,« — je rekel Ivan Vasiljevič — »nesite ga ven !« — Šepet je šel po družbi ; zemski bojarji pa so se spogledovali in povsili oči na krožnike. Nihče si ni upal niti ziniti.

Serebrjani se je stresel. Še pred kratkim ni verjel govoricam o krutosti Ivanovi, sedaj pa je bil sam priča njegovega strašnega maščevanja.

»Ali ne čaka mene tudi taka usoda ?« je pomislil. Starca so medtem nesli ven in obed se je vršil dalje, kakor da se nič ni zgodilo. Gosli so pele, zvonovi bučali, dvorjani so se glasno razgovarjali in se smejali. Strežniki, ki so bili prej oblečeni v baržunaste obleke, so se sedaj preoblekli v brokataste dolmane. To menjavanje obleke je spadalo med razkošnosti carskih poedin. Na mize so prišle najprej razne žolice, potem žerjavi z dišečo zelenjavo, slani petelini z ingverom, piščanci brez kosti in race s kumarami. Potem so prinesli raznih ribjih juh in tri druge juhe: kurjo belo, črno in kurjo žafranovo. Po juhah so dajali jerebice s slivami, gosi s kašo in divje peteline z žafranom.

Potem je nastopilo pirovanje, med katerim so nosili gostom medice: ribezovo, knežjo in bojarsko, izmed vin pa alikantsko, baster in malvazijo.

Razgovor je postajal glasnejši, smeh se je oglašal bolj pogostoma in glave so se pričele mešati. Serebrjani je ogledoval obraze opričnikov in je pri oddaljeni mizi ugledal mladeniča, ki ga je pred nekaj urami rešil medveda. Knez je vprašal po njem pri sosedih, a nihče izmed zemskih bojarjev ga ni poznal. Mladi opričnik se je naslonil na mizo in je sedel s podprto glavo, zamišljen, ne da bi se udeleževal splošnega veselja. Knez je hotel vprašati bližnjega strežnika, toda isti trenutek je čul za sabo :

»Nikita ! Veliki car ti pošilja čašo !«

Serebrjani je vztrepetal. Za njim je stal z drznim usmevom Basmanov in mu podal čašo.

Knez se ni pomišljal niti za hip, poklonil se je carju in izpil čašo do zadnje kapljice. Vsi so ga radovedno gledali; tudi on je pričakoval neizogibne smrti in se je čudil, da ne čuti učinka zastrupljenja. Namesto drgeta in mraza mu je prešinjala žile prijetna toplota in mu pregnala bledost z obraza. Pijača, ki mu jo je bil poslal car, je bil star in čist baster. Serebrjanemu je postalo jasno, da mu je car odpustil, ali pa da še ne ve, kako je napadel opričnike.

Že čez štiri ure je trajalo pirovanje, a pojedina je bila šele do polovice. Carski kuharji so se izkazali ta dan. Nikdar se jim niso tako posrečile citroneve juhe s kavijarom, pražene ledvice in karasi z bravino. Posebno občudovanje so vzbujale velikanske ribe, ujete v Mrzlem morju in sem v Slobodo poslana iz Soloveckega samostana. Pripeljali so jih žive, v ogromnih sodih; pot je trajala nekaj tednov. Te ribe so komaj spravili na srebrne in zlate podnose, ki jih je moralo nesti v dvorano nekaj ljudi. Iznajdljiva umetnost kuharjev se je kazala tu v polnem sijaju. Jesetri in vize so bili tako pripravljene in tako položene na sklede, da so bili podobni

petelinom z razprostrtimi krili ali krilatim zmajem z odprtimi žreli. Dobri in okusni so bili tudi zajci v zabeljenih rezancih in gostje, čeprav so bili že siti do grla, niso odklanjali niti prepelic s česnovo omako, niti škrjancev s čebulo in žafranom. Končno so na ukaz stolnikov spravili z miz poper, sol, kis in vsa mesna ter ribja jedila. Strežniki so paroma odšli ven in se vrnili v novih oblekah. Zamenjali so brokatne dolmane za letenske kuntuše iz bele svile s srebrnimi okraski in sobolovimi obšivi. Ta oprava je bila še krasnejša in bogatejša od prvih dveh. Tako oblečeni so prinesli v dvorano pet pudov težak kremelj iz sladkorja in so ga postavili na carsko mizo. Ta kremelj je bil jako umetno delo. Zobčasti zidovi in stolpi, pešci in jezdecji so bili skrbno izvedeni. Podobni kremelji, samo da manjši, ne več kot tri pude težki, so okrasili druge mize. Za kremelji so prinesli kakih sto pozlačenih in pobarvanih dreves, na katerih so namesto sadja visele dišeče sladkarije, poperniki in sladki pirogi. Takoj nato pa so se na mizah pojavili levi, orli in razne ptice, vse vlite iz sladkorja. Med gradovi in pticami so se dvigali kupi jabolk, jagod in laških orehov. A sadja se ni nihče niti dotaknil, vsi so bili siti. Nekateri so še pili romanejo bolj iz dostojnosti, nego za žejo; drugi so dremali, naslonjeni na mizo; mnogo jih je ležalo pod klopmi, vsi pa so si bili odpeli pasove in kaftane. Vsak je čezdalje jasneje kazal svojo нрав.

Car ni jedel skoro nič. Med pojedino se je mnogo razgovarjal, se šalil in milostljivo govoril z okrog sedečimi. Obraz se mu ni izpremenil do konca obeda. Isto se je lahko reklo tudi o Godunovu. Zdelo se je, da se Boris Fedorovič ni branil ne dobrih grizljajev ne močnega vina: bil je vesel, zabaval carja in njegove ljubljence z umnim pogovorom, izpozabil se pa ni niti za hip. Borisove poteze so kazale sedaj kakor ob začetku obeda mešanico pozornosti, premišljene mirnosti in samozaupanja. Ozrši se z bistrim očesom po množici pijanih in spečih dvorjanov, se je mladi Godunov neopazno nasmehnil in zaničevanje mu je šinilo preko obraza.

Carjevič Ivan je pil mnogo, jedel malo, molčal je in poslušal in je večkrat govorečega prekinil z neskromno ali razžaljivo šalo. Največ izmed vseh je izkupil od njega Maljuta Skuratov, čeprav Grigorij Lukjanovič ni bil podoben človeku, ki mirno trpi posmeh. Njegova vnanost je vzbujala grozo tudi pri najbolj pogumnih ljudeh. Njegovo čelo je bilo nizko in stisnjeno, lasje so se mu pričenjali skoro tik pri obrvih, ličnice in čeljusti so bile temu nasproti neprimerno razvite; lobanja je bila spredaj ozka in se je proti tilniku naglo razširila v nekak širok kotel; za ušesi pa je imel take izbokline, da so bila ušesa videti kakor udrta. Oči nedoločne barve niso gledale nikdar naravnost v človeka, a čudno je izpreletelo slehernega, kdor je slučajno srečal njih kalni

pogled. Zdelo se je, da ni moglo nobeno plemenitejše čustvo, nobena lepša misel prodreti v te ozke možgane, pokrite z debelo lobanjo in gostimi ščetinami. Izraz tega človeka je bil nekako neizprosni in brezupen. Pri pogledu na Maljuto je čutil človek, da je zaman vse prizadevanje, najti v njem kaj človeškega. In res se je nravno izločil od vseh ljudi, živel je med njimi svoje lastno življenje, se odrekal vsakemu prijateljstvu in vsaki ožji zvezi, nehal je biti človek in je napravil iz sebe carskega psa, pripravljenega raztrgati vsakega, kogar bi Ivan sklenil uničiti.

Edina jasna lastnost Maljute je bila menda njegova goreča ljubezen do sina, mladega Maksima Skuratova, toda to je bila ljubezen divje živali, nezavedna ljubezen, čeprav je včasih mejila že na žrtvovanje samega sebe. Krepila jo je Maljutina častihlepnost. Izhajajoč iz nizkega rodu, se je mučil v zavisti pri pogledu na blišč in vzvišenost ter hotel povišati vsaj svoje potomstvo, začeni s svojim sinom. V besnost ga je gnala misel, da bo stal Maksim, katerega je ljubil tem bolj, ker ni poznal drugih rodbinskih vezi, v očeh naroda vedno niže od teh ponosnih bojarjev, katere je on, Maljuta, moril v množicah. Prizadeval si je, da bi z zlatom dosegel dostojanstva, ki so mu bila nedostopna po rodu, moril je z dvojno naslado, se maščeval nad osovraženimi bojarji, se bogatil z njih imetjem in je dvigujoč se v carski milosti hotel povišati tudi svojega ljubljenelega sina. Toda poleg teh načrtov je bilo prelivanje krvi za njega potreba in naslada. Mnogo umorov je izvršil z lastnimi rokami in letopisi pripovedujejo, da je včasih po usmrtitvah lastnoročno s sekiro razsekal mrtva trupla in jih pometal psom za žretje. Da bo slika tega človeka popolnejša, je treba dodati, da je bil kljub umstveni omejenosti silno lokav, kakor vsaka zver, v boju se je odlikoval z obupno hrabrostjo, v občevanju z ljudmi je bil nezaupen, kakor vsak suženj, ki je prišel do nezasluzene časti, in nihče si ni tako zapomnil žalitve kakor Maljuta Grigorij Lukjanovič Skuratov-Belski.

Takšen je bil človek, kateremu se je tako neoprezno posmehoval carjevič.

Poseben dogodek je dal Ivanu Ivanoviču priliko za posmehovanje. Pregarjan od zavisti in častihlepnosti, je Maljuta že dolgo hrepenel po bojarstvu; toda car, ki se je včasih držal običajev, ni hotel ponižati najvišjega ruskega dostojanstva v osebi svojega ljubljence iz nizkega rodu in se ni zmenil za njegove prošnje. Skuratov se je odločil, da Ivana spomni nase. Ko je ta dan car stopil iz spalnice, je padel pred njim na tla, mu naštel vse svoje zasluge in ga kot nagrado zanje poprosil bojarške čapke. Ivan ga je potrpežljivo poslušal, se zasmeljal in ga imenoval psa. Sedaj za mizo je carjevič Maljuto

spomnil ponesrečenega prosjačenja. Toda ne bil bi tega omenil carjevič, če bi bolje poznal Grigorija Lukjanoviča.

Maljuta je molčal in bledel. Car je z nevoljo opazoval neprijetne odnošaje med Maljuto in sinom. Da bi napeljal razgovor na kaj drugega, se je obrnil k Vjazemskemu.

»Afanazij,« je rekel napol prijazno, napol posmehljivo, »kako dolgo se boš še moril? Ne spoznam več svojega dobrega opričnika. Ali ti je morda zavdala ljubezen — ljuta kača?«

»Vjazemski sploh ni opričnik,« je omenil carjevič. »Vzdihuje kakor kaka devojka. Reci mu, gosudar-batjuška, naj mu nataknejo sarafan in obrijejo brado, kakor Fedki Basmanovu, ali pa mu ukaži peti z goslarji. Mislim, da mu bolj pristojajo gosli nego sablja.«

»Carjevič,« je zakričal Vjazemski, »ako bi bil pet let starejši in bi ne bil carjev sinko, bi te pozval za razžalitev k Moskvi na Trojicki trg, pomerila bi se in sam Bog bi razsodil, kdo naj suče sabljo in kdo igra na gosli!«

»Afonka,« je rekel strogo car, »ne pozabi, pred kom govoriš!«

»Dobro, batjuška, gospod moj, Ivan Vasiljevič,« je drzno odgovoril Vjazemski, »ako sem kriv pred teboj, daj mi odsekati glavo, od carjeviča se pa ne dam zasmehovati!«

»Ne,« je rekel mehkeje Ivan Vasiljevič, ki je Vjazemskemu vedno odpuščal prestopke zaradi njegovega junaštva, »prezgodaj je še, Afonja, da bi ti jemal glavo. Naj le še služi v carski službi! Rajši ti, Afonja, povem pripovedko, ki mi jo je minulo noč pripovedoval slepi Filka :

»V slavnem Rostovu, krasnem mestu, je živel vrl mladenič Aljoša Popovič. Bolj kot življenje mu je bila draga mlada kneginja; njenega imena se ne spominjam. Le da je bila kneginja omožena s starim Tugarinom Zmijevičem, in naj si je Aljoša Popovič še toliko prizadeval, kneginja ga ni marala. Ne ljubim te, dobri mladec, ljubim samo svojega moža, milega, starega Zmijeviča. — Dobro, je rekel Aljoša, tudi mene vzljubiš, labod beli! Vzel je dvanajst svojih zvestih služabnikov, vdrl v sobane Zmijevičeve in ugrabil mlado ženo. — Blagor ti, dobri mladenič, je rekla žena, da si me tako ljubil in da si me znal celo z mečem dobiti; zato te ljubim bolj od življenja, bolj od sveta, bolj od starega, gnusnega svojega moža, Zmijeviča.«

»No kaj, Afonja,« je pristavil car, srepo gledajoč Vjazemskega, »kako ti ugaja pripovedka Filke?«

Vjazemski je željno poslušal besede Ivana Vasiljeviča. Padle so mu v dušo kakor iskre v žitne snope, vzbudila se je strast v njegovih prsih in oči so mu s plamenom zagorele.

»Afanazij,« je nadaljeval car, »jaz pojdem te dni v Suzdal na molitev, ti pa pojdi v Moskvo k bojarju Družini Morozovu: vprašaj ga, kako mu je zdravje, reci, da sem te poslal, da vzameš z njega mojo kletev. A vzemi s sabo,« je dodal pomenljivo, »vzemi s sabo čim več opričnikov.«

Srebrjani je videl s svojega sedeža, kako se je Vjazemskemu spremenil obraz in kako mu je divja radost zasijala z obličja, a slišal ni, o čem govorita knez in Ivan Vasiljevič.

Ko bi bil uganil Nikita Romanovič, česa se veseli Vjazemski, bi pozabil na prisotnost gosudarjevo, ostro sabljo bi bil strgal s stene in preklal bujno glavo Vjazemskemu. Tudi svoj glavo bi bil izgubil Nikita Romanovič; a za sedaj so ga rešile zvočne gosli, dvorni zvonovi in bučni govor opričnikov. Česa se raduje Vjazemski, ni zvedel.

Slednjič je Ivan vstal. Vsi dvorjani so zašumeli kakor preplašene čebele v ulnjaku. Kdor je le mogel, se je postavil na noge in vsi po vrsti so hiteli k carju, da dobe od njega suhih sliv, katere je lastno-ročno delil med brate.

Ta trenotek se je prerinil skozi gnečo opričnik, ki ni bil na gostovanju, in je nekaj pošepetal Maljuti Skuratovu na uho. Maljuta je vzrojil in razjarjenost mu je spreletela obraz. To ni ušlo bistremu očesu carjevemu. Ivan je zahteval pojasnila.

»Gosudar!« je kriknil Maljuta, »zgodilo se je nekaj nezaslišanega! Izdaja, upor proti carski mišlosti tvoji!«

Ob besedi »izdaja« je car prebledel in oči so se mu zaiskrile.

»Gosudar,« je nadaljeval Maljuta, »oni dan sem poslal okrog Moskve četo, da se prepriča, kako moskovski ljudje slušajo tvoje carske ukaze. Nankrat je neznan bojar napadel s svojimi hlapci tvoje ljudi na poizvedovanju. Mnogo so jih ubili in silno zdelali mojega oprodo. Sam je tu, za vratmi stoji, grdo ranjen. Ali mu ukažeš priti sem?«

Ivan je z očmi premeril opričnike in je na vseh obrazih čital jezo in nemir. Tedaj so poteze njegovega obraza dobile izraz nekega čudnega zadovoljstva in rekel je z mirnim glasom: »Pokličite ga!«

Kmalu nato se je tolpa razmaknila in v dvorano je stopil Matvej Homjak z obvezano glavo.

(Dalje prihodnjič.)

Velika noč.

Daleč grem po beli poti:
velikonočnim zvonovom naproti.
Kadar jih srečam, zazvonijo
tisto nebeško melodijo,
da korak zastane
in srce se zgane
v zamaknenju.

Humno slišim. Čudotvoren glas!
Bratje, greste? Pojdimo skoz vas!
Od zelenih vej
pod zeleni krov
zadehtelo bo po njej.
To je praznik praznikov:
Aleluja!

Na večer se zlije v lep nasmeh.
Videli ga boste v vseh očeh.
Od pisanih cvetov
do pisanih košar
zablesti skrivnosten žar.
To je praznik praznikov:
Aleluja!

Noč spočne in nam rodi Pomlad.
Angel pahne kamen z grobnih vrat.
Iz blaženih gomil
do blaženih duhov
dvigne se mogočnih kril.
To bo praznik praznikov:
Aleluja!

Silvin Sardenko.

Od Brezij do Kranja.

Rapsodija. — Ivan Pregelj.

ZBrezij do Kranja ondan sem šel,
baš tisto z a d n j e¹ sem v mislih imel,
tisto zadnje, saj veste, kar golčijo ljudje,
da strašna pokora v deželo gre.
Od Frencká na Bistrico je p o t n i krevsal,
baš tisti ovinek je bil prestal,
ves truden, ves reven, raztrgan in bos.
Na mostu ga Nakelčan vzame na voz.
Voz v klanec. Pa je c e s t n i golčati začel,
pol kakor da moli, pol kakor bi klet:
»Hudirja! Kaj vse se na svetu zgodi!
Eno leto, še drugo, še eno, so tri.
Tri leta, tri leta, so čudne reči,
po sodbi, po zadnjem, kot po snegu diši.«
Poslušá Nakelčan: Kaj dedec mrmra?
In kakšna tegoba iz ust mú hahlja?
»Kaj dejal si, prijatelj?« A potni molče
razklenil je svoje tresljive roke,
razgrnil jih predse kot kura perot.
Besedo udušil mu vozá je ropot.
»Kaj praviš?« »E, brate, na nebo se ozri.
Kaj vidiš?« »Kot v sadju vse nebo visi.«
»Še enkrat pogledi!« »Samo žito zlato
od večera do jutra vse večerno nebo.«
»Še v tretje poglej!« »Bog in sveti križ,

mrlič pri mrliču!« »Saj sem rekel, viš,
tako je, tako bo, jaz vem in ti veš,
ko prvo se spolni, povedati smeš.« — — —
In bilo je lani, vsak cvet je dal sad,
vsak sad je dozorel. In romal je v kad
in kotel in ogenj in v žganje je vrel
in Nakelčan videl je, vedel, verjel:
»Če žegen zmaličal je satan tako,
kako bo še le, ko bo tretje hudo!« ...

* * *

Z Brezij do Kranja ondan sem šel,
baš tisto zadnje sem v mislih imel.
Vse mlado jutro skazilo mi je,
veselje Vstajenja ubilo mi je.
Hudirja vendar! Naj bo, kar bo!
D a v k r u h u u t o n e m ? Težko bo to.
Zato pa, kar naravnost povem
— na glas, pred pričo, pri nas še smem —:
Pravljica, bogve, saj ni tja v en dan,
le vanjo v e r a je iz bolnih možgan.
Pravljica, Gorenjec, če hočeš, le poj,
a vraži se smej in — Bogá se boj!
In ko z Brezij z menoj proti Kranju boš šel,
kot Nakeljski tujcu, boš meni verjel:
»Brez volje božje niti las z glavé,
še vrabec s strehe na cesto ne smé!
Če pa je vendar včasí pri srcu tesno,
moj Bog, saj imamo Mater sladko.
Na Brezjah je domá in čaka vsak dan
in lé to je hudo, d a n e k a t e r e — z a m a n.«

¹ Po Gorenjskem in tudi drugod se širi namreč nova prerokba međ narodom: Po svetovni vojski pridejo tri leta: prvo leto bo dalo sadja kakor ga ni bilo zlepa, drugo leto bo rodilo žito kot nekđaj v sitih letih egiptovskih, tretje leto pa bo vse križem ležalo po svetu mrličev.

O zobeh in glistah.

Spisal dr. Anton Brecelj, zdravnik za notranje in otroške bolezni v Ljubljani.

Ze iz naslova samega ugame vsaka mamica in stara mamka, da bo v tem poglavju razgovor o otroških boleznih. To sklepanje je pravilno. Iz dolgoletne izkušnje vem namreč, da naše preproste ženice na kmetih, pa tudi izobražene meščanke pod neizogibnim vplivom svojih mam in tetk pripisujejo malone vse otroške bolezni na rovaš zobem in glistam.

Ako zbolí dojenec v prvem polletju, ni še dosti govora o zobeh in glistah, pač pa nastopajo ta strahila v glavah skrbi polnih mater ob vsaki bolezni od drugega polletja naprej: najprvo zobje, potem zobje in gliste in naposled gliste same, in sicer tja do deške oziroma deklinške dobe. Da povzročajo zobje in gliste pri otrocih nemirnost, razdraženost, jokavost, nespečnost, pa tudi vročino, težko dihanje, kašljanje, bljuvanje, drisko, krčevite bolečine, zaprtje, zmedenost, splošne krče, nezavest in smrt, to je našim ljudem gotova stvar; saj če pogledajo bolniku v usta, kaj lahko opazijo v čeljustih kak prodirajoč zobček ali rdečo oteklino v dlesni zobrnih ali pa z nemalim zadovoljstvom ugotavljajo odhajanje glist z blatom ali pa iz ust, kar je po ljudskem mnenju neizpodbiten dokaz, da je bolezen zares od zob ali glist. Če ni pri bolnem otroku teh vidnih znakov za navzočnost glist, pa kmalu zavoha kaka posebno izkušena soseda, da diše iz otroka gliste, ali pa opazi, da ima otrok eno lice bolj zardelo od drugega, kar je neki tudi gotovo znamenje zaprtih glist. In da se glistam odpre pot, obešajo hudo bolnim otrokom posebne ovratnike, sestojече iz lepo oluščeni strokov blagodišečega česnika, nabranega na svileni niti, ali pa mu mažejo trebušček z brinjevim oljem. In če le bolezen ni konec, pokličejo zdravnika, ki ugotovi kako nalezljivo bolezen ali kako vnetje drobja in pristavi, da je pravi čas za uspešno zdravljenje že potekel. Kolikrat sem bil pri otrocih, ki so bili že več dni zdravljeni z domačimi sredstvi za zobe ali gliste, pa so imeli pljučnico, vnetje prsne ali možganske mreže, vročinsko bolezen ali kaj podobnega. Nekoč sem bil pri petletnem dečku in ugotovil, da si je izpahnil komolec. »To je od samih glist!« je zatrdila z vso resnostjo otrokova mati. »Fant je ves gliščav, zato srborit in nima in ne da miru ves božji dan! Ni čuda, da se je pohabill«

Matere vedo, da zdravniki ne verjamejo ne v zobe ne v gliste, zato jih tudi ne vprašujejo dosti za svet in pomoč pri otroških boleznih, češ, kako naj pomagajo, ko ne priznavajo vira vsem otroškim boleznim. Da pride med našimi materami in zdravniki do nekega sporazuma in pomirjenja v tej sporni za-

devi, in sicer našim bolnim malčkom v korist, pišem te vrstice.

Slovesno moram vnaprej izjaviti, da verjamem kakor vsi drugi moji stanovski tovariši, v otroške zobe in gliste. Usojam pa si hkrati dvomiti o toliki škodljivosti in boleznivosti zob in glist, kakršno jim pripisuje narodovo mnenje, ter sodim, da so neštetim otroškim boleznim vprav zobje in gliste primeroma redki vzroki.

Zobljenje in rahita.

Zdravi otroci se začno zobiti (zobe dobivati) okoli srede prvega leta ter si napolnijo usteca ali prav za prav samo čeljusti tja do tretjega leta. Takrat imajo 20 zob, kolikor jih sploh more tčati v kratkih čeljustih. To zobovje imenujemo mlečno zobovje. Ko bi zobljenje (dobivanje ali pogajanje zob) samo po sebi res povzročalo bolezni, bi morali naši otročički vedno bolehati vprav v dobi svoje največje ljubkosti, ko se jim z vzbujajočim se razumom razvija govor. In vendar, hvala Bogu, otroci v dobi zobljenja niso vedno ali večinoma bolni in če zbole, se najde vzrok obolenju kje drugje. Saj je zobljenje vendar neka povsem naravna in potrebna razvojna stopnja; in kar je v skladu z naravnim vršenjem, ne more povzročati resnih bolezní.

Res je, da so nekateri dojenčci v dobi zobljenja časih bolj nemirni, jokavi, ne ljubi se jim piti, v spanju se plašijo, morda se jim cede sline iz ust in si s prstki drezajo zabrekle dlesni (ali zobrne), a vsi ti pojavi nimajo posebno zlega značaja ih kmalu preminejo brez trajnih posledic. Preiskali so v ta namen v neki otroški bolnici 15.000 otrok v dobi zobljenja in ugotovili v vseh primerih kak drug vzrok njihovih bolezní.

Zares velik križ pa je z otroki, ki nočejo dobiti zob in kažejo raznolika in huda obolenja. To se redno dogaja pri otrocih z rahito ali angleško boleznijo.

Rahita ali angleška bolezen (ker so jo na Angleškem najprej poznali in opisali) je splošna bolezen razvijajočega se otroka, ki se začenja časih že v prvem polletju, navadno pa v drugem polletju tja do konca drugega leta, časih tudi kesneje; traja nekaj mesecev ali celo več ko dve leti ter premine naposled brez posebnih posledic, navadno pa pušča trajne izpremembe z dalekosežnimi in zelo občutnimi okvarami.

Nabolj vidni so rahitični pojavi na okostju. Kosti, ki so bile že dobro trdne in trde, se zmehčajo, ker ginejo vapnene soli iz njih ter ostaja samo hrustan-

často ogrodje. Vzporedno z mehčanjem kosti se izpreminja tudi njih oblika. V prvem letu se rada omehča lobanja, trde kosti, kakor so zatilnica in temenici, se pod tipajočim prstom vdajajo kakor tenek, trd papir. Šivi med lobanjskimi kostmi, posebno pa mečava (mehko teme) se razširijo, ker se širi tudi lobanjska vsebina — navadno se nabirajo v možganih ali okoli njih večje množine tekočine — in tako nastaja značilna vodena glava, ki je podobna poljski buči. Časih se zadnji del lobanje vsled ležanja splošči, časih se čelne in temenske grbe izbočijo, lobanja postane štirivoglata, kockasta.

Na podoben način se kesneje mehčajo in izpreminjajo druge kosti trupla in udov. Hrbet se skrivi ali zvije, oprsje dobi ozko, kurjemu podobno obliko, udje, posebno bedra se v bližini kolen krivijo, zlasti če se otrok nanje opira. Važno je vedeti, da se silno izpremeni pod vplivom rahite tudi medenica, t. j. tisti močorni koščeni oklep, ki sloni na bedrih in je vanj vsajena hrbtenica, ki nosi vse gorenje truplo z glavo in lehtmi. Križna kost kot del hrbtenice in medenice zleze vsled zmeščanja vsega tega obroča vanj, od obeh strani ga stisneta obe stegenici v kolkah in tako je notranost medenice zelo zožena. Ta zoženost medenice ostaja trajna in je glavni vzrok težkim in nesrečnim porodom, ki jih je čedalje več v naših krajih.

Rahitične izpremembe na kosteh so časih zelo boleče, zlasti boli vsak pritisk in gibanje obolelih kosti. Zato se otrok boji gibanja; ker jih ne giblje, gine mu tudi mišičje, ki je bilo morda že čvrsto razvito. Pod vplivom rahite trpi vse drobje, najbolj dihala ali sopila. Dihanje se vrši z dviganjem in spuščanjem oprsja (prsnega koša), ki mora biti dovolj trdno, da se prsna duplina s tem širi in tesni. Ako je oprsje zaradi rahite zmeščano, je dihanje znatno ovirano in kašljanje zelo mučno in malo uspešno. Prav zavoljo rahite so vse bolezni dihal, pričeni z lahkim katarjem, za rahitične otroke zelo hude, dolgotrajne in mnogokrat usodne. Tudi prebavila rahitičnih otrok so občutljivejša, enako koža, ki se rada poti in dobiva spuščaje. Vse bolezni so pri rahitičnih otrocih mnogo bolj zlega značaja ko pri nerahitičnih.

Živčevje rahitičnih otrok, prav posebno možgani, so v stanju neke razdraženosti in radi tega naklonjeni k raznolikim krčem. Otroška božjast s splošnimi krči in popolno nezavestjo, krči v grlu in krči po udih pri polni zavesti so prav pogosti pojavi otroške rahite. Rahita se prav pogostoma loti otrok, ki so dobro rejeni in nenavadno razviti v ponos svojih roditeljev. Vsled rahitičnih izprememb v lobanji in možganih začne otrok časih otopevati, mineva ga prejšnja živahnost, nastopa nekaka neobčutnost in nezanimanje, skratka otopelost, ki ostane takim otrokom samo med boleznijo ali pa vse življenje. Nasproti tem topim rahitikom opazujemo zaradi več-

mesečnega trpljenja telesno shirane rahitične otroke, ki so izredno občutni in razdražljivi. Prav mnogo muhavosti in čemernosti odraslih ljudi ima svoj koren v otroški rahiti. Pa tudi stalna zagrenjenost je svojska onim pohabljenecem, ki jim je otroška rahita pustila skrivljene ude ali zgrbljeno truplo. Le malo kateri pohabljenec preboli to svoje telesno zlo brez pikrega žela v duši.

Najbolj očiten znak nastopivše rahite pa je za-
k e s n e l o z o b l j e n j e. Prav mnogo je rahitikov, ki nimajo koncem prvega leta še nobenega zobka, koncem drugega leta komaj sekavce (8 prednjih zob v sredini), medtem pa trpe na vseh neprilikah rahite same in drugih pritaknivših se bolezni v pohujšani in podaljšani meri. Odtod izvira ljudsko mnenje o boleznih vsled zobljenja, kar nekako velja za rahitične otroke, ki so bolni v dobi zobljenja, a ne radi zobljenja; ta zmotna sodba se je radi razširjenosti rahite posplošila in tako se je izcimila in utrdila ljudska vera o boleznivosti z o b l j e n j a s p l o h. Kasno, počasno in nepravilno dobivanje zob je posledica rahite, ni pa vzrok boleznim.

Odpomoč? V okvir poljudnega zdravstvenega razmotrivanja ne spada poglavje o zdravljenju rahite, ker je to težka in mnogokdaj nehvaležna naloga večšega zdravnika, pač pa spada vanj razgovor, kako preprečimo rahito in dolgi roj njenega zlosrečnega spremstva, kar je mnogo laže in dosti hvaležneje.

Rahita je redka v onih krajih, kjer so dojenči od-
dojeni na prsih in so vzrejeni v zdravih, to je suhih, zračnih in solčnih bivališčih, ali pa kar na prostem. Zelo pogosto pa je razvita v obljudenih krajih, zlasti pri otrocih, ki so umetno hranjeni in preživljajo prvo dobo svojega življenja v zatohlih, vlažnih in osojnih prostorih. Čim slabše so zdravstvene razmere, tem pogostejša in hujša je rahita. Rahita je zdravstven izraz bede, v katero je zašel otrok v prvi svoji razvojni dobi, bede glede prehrane, nege in bivališča. Ker je beda splošen pojav, ki se je v vojnem in po-
vojnem času strahotno razširil med našim narodom, je z gotovostjo pričakovati, da se bo pri naših stanovanskih, prehranjevalnih in drugih splošnih življenskih stiskah rahita še bolj pomnožila in ž njo vred bolehavost in umrljivost otrok v najnežnejši dobi ter telesna in duševna izkvarjenost našega naraščaja.

Teh usodnih dejstev naj bi se zavedala naša mladina, ki tako lahkomišlno drevi v zakonski stan, meneč, da se v njem konča beda in puščoba življenja!

Suho, zračno in solčno bivališče poleg naravne hrane na prsih najbolj zanesljivo preprečuje rahito. Ako nimaš takega stanovanja, skrbi, da bo tvoj otroček čim več na odprtem zraku in solcu. Če že moraš umetno hraniti svojega otroka, bodi ta umetna hrana kar se da podobna naravni. Vedi, da nobena umetna hrana ne more nadomestiti naravne, in da je

najbolje, če ostane dojenec do devetega meseca zgolj na prsih. Po tej dobi naj dobivajo dojenčci polagoma kak dodatek v obliki dobro precejene gošče iz žitnega zrnja, krompirja, korenja, špinače ali kake druge zelenjave in sadja. Sveže zelenjave in sadje imajo poseben učinek na telo po nekih snoveh, ki so jih odkrili učenjaki v živih rastlinskih in živalskih hranivih. Te snovi ohranjujejo življensko moč in preprečujejo razkroj. Take snovi so tudi uspešni pripomočki proti rahiti, ki je razkroj rastočega telesa.

Naravna hrana, zrak in solnce so sredstva proti rahiti in vsem boleznim »vsled zobljenja«!

Gliščavost.

Drugi — po ljudskem mnenju — poglavitni vir otroškim boleznim so gliste. Brez pridržkov priznavam, da povzročajo gliste razna motenja v otrocih in odraslih ljudeh, vendar moram takoj pristaviti, da nimajo gliste tolike zločestosti, kakršno jim pripisujejo, in da so bolezni zaradi glist v primeri z drugimi precej redke.

Gliste škodujejo telesu, ki se v njem nahajajo kot zajedavke, na več načinov.

Gliste bivajo večinoma v črevesu, kjer žive na račun svojega neprostovoljnega gostitelja, odtegajoč mu hraniva, časih v znatnih množinah, ako so gliste zelo številne. Velike nepravilike mu povzročajo, ker se časih tako razmnože, da zamaše črevo in spravijo gostitelja v resno nevarnost. Zelo nadležne so gliste, če se selijo. V črevesu jih otrok prenaša navadno brez posebnih težkoč, pač pa nastanejo zelo neprijetne, če zlezejo v želodec, kjer dražijo na bruhanje in slične nepravilike. Časih pridejo iz želodca po požiralniku v grlo, sapnik ali pljuča, kar je zelo mučno radi dušenja in vnetja, časih jih otrok bruhne iz sebe, časih mu lezejo skozi nos. Časih zaidejo iz črevesa po želodcu v žolčni mehur ali jetra, kjer nastajajo potem huda vnetja.

Tudi v črevesu samem povzročajo gliste vnetja ali vzdržujejo iz drugih vzrokov nastala vnetja. Krči, bolečine, driska in griza imajo časih svoj vzrok v glistah.

Gliste izločujejo iz sebe kakor vsaka žival odpadke, snovi, ki so mnogokrat zelo strupene. Ti strupovi prihajajo z drugo hrano iz črevesa v kri in zastrupljajo gostitelja. Malo- in slabokrvnost je časih znak takih zastrupljenj, časih tudi splošni krči, nezavest in smrt.

Vendar ponavljam in trdim, da so hujše posledice gliščavosti razmeroma redke, in dasi imajo gliste prav mnogi otroci, ki so se začeli plaziti po tleh, je vendar gliščavost bolj nadležna kot nevarna.

Glist je več vrst. V naših krajih in razmerah sta razširjeni dve, ona deževnici podobna do 40 cm dolga in do pol centimetra debela bledordeča navadna

otroška glista, ki biva navadno v tankem črevesu, in ona komaj poldrugí centimeter dolga in niti en milimeter debela, belkasti nitki podobna glista, živa nit, ki biva bolj proti koncu debelega črevesa in v danki. Obe vrsti glist nadlegujeta tudi odrasle, zlasti zadnja. Gliste se razmnožujejo po jajčkah, ena samica navadne gliste sama znese do 60 milijonov jajčec, ki odhajajo z govnom iz gostiteljevega trupla.

Okuženja z glistami se vrše na različne načine. Otroci uživajo sveže sadje ali zelenjavo, ki jo je nabrala žena, okuživši si roke pri negi svojih gliščavih otrok. Koliko glistnih jajčec je po dvoriščih, hišah in potih! Ta jajčeca se prijemljejo s prahom in drugo nesnago čevljev, s čevlji prinesemo kužilo domov na stanovanje, kjer kobacajo po tleh naši otroci, si kužijo ročice, z okuženimi rokami jedo sadje ali kruh. Le pogledajte, kako ravnaajo otroci s svojimi rokami! Zdaj brskajo z njimi po tleh v prahu ali blatu, kmalu zatem jih že tišče v usta sebi ali drugim. Drugih otroških gnusnih razvad niti ne omenjam, ker so znane vsem, ki imajo z otroki posla.

Razvidno je iz tega, zakaj so otroci gliščavi, razviden je tudi način, kako zabranjevati in odpravljati okuževanje z glistami.

Nemogoče je in tudi nepotrebno otrokom briniti, da se ne plazijo po tleh v stanovanju, na dvorišču ali vrtu, kjer je vedno kaj glistne zalege. Za telesni otrokov razvoj so take plazilne vaje prav koristne. Mogoče in prav potrebno je, da že malega otroka odvadiš vtikati prste ali ročice v usta in da večjega otroka navadiš, da si pred vsako jedjo temeljito umije roke sam ali s pomočjo drugih. S tem preprostim in lahko izvedljivim vzgojnim vodilom se dajo preprečiti večinoma vse okužbe z glistami, ki so same po sebi navadno bolj nedolžne in ne posebno nevarne, in hkrati tudi vse okužbe z nesnago, ki so pa bolj resne in nevarne.

Poleg glistne zalege je namreč v prahu in drugi nesnagi na tleh stanovanja, dvorišča, vrta, ulice in trga nebroj bolezenskih kalí, ki prihajajo po ročicah v otrokova prebavila in povzročajo v ustih, želodcu in posebno v črevih zelo huda in nevarna obolenja. Ne toliko radi glist kolikor radi teh kužnih prisadnih bolezni je treba navajati otroke na snažnost že v prvi dobi in skrbeti za snažnost okoli njega. Snaga pri otroku pomeni več ko pol zdravja, s snago pri otrocih odpravimo gliste in nebroj drugih hujših bolezni!

O otroških boleznih sploh.

O tej priliki kaže spregovoriti kaj o otroških boleznih sploh. Otroška doba je zelo dolga. Čemu ta potrata, da se mora vprav človek toliko časa pripravljati za samostojno življenje? Mar bi se ne dalo kako hitreje doseči popolni duševni in telesni razvoj?

Počasi se nam razgrinjajo skrivnosti, ki jih je Bog položil v snovanje in vršenje narave. Učenjaki so odkrili, koliko ogromnega duševnega dela je opraviti otroku, da se nauči govoriti, več dela, kakor ga je treba za pridobitev doktorata na vseučilišču. In otrok se vendar igraje nauči govora. Čemu se otroci igrajo? Pri igranju, kjer sami sodelujejo, si kratijo čas in se zabavajo, a pravi in globoki namen in pomen igranju je učenje, vežbanje duha in telesa. To vežbanje v obliki raznovrstnega in najrajši naporenega igranja je za otrokov splošni razvoj tako potrebno, kakor mu je hrana za telesni; duševni stik za duševni razvoj.

Otroci so neprimerno češče in huje bolni ko odrasli ljudje. Otroške bolezni pa potekajo zelo naglo, po prestani bolezni okrevajo otroci prav hitro. Otroška doba je doba vnetnih nalezljivih bolezni. Otroci so že po svoji nežni naravi sila občutljivi in sprejemljivi za najrazličnejše okužbe. Ko prinese kdo domov kak nahod, dobe ga kmalu vsi otroci, ki niso imeli niti prilike, da bi se prehladili, nahod so našli. Ta način prenašanja oziroma dobivanja velja za vse kužne ali nalezljive bolezni, ne samo za tiste, ki so znane kot take, kakor koze, škrlatica, ošpice, norice, dušljivi kašelj, hripa, davica, kolera, griža, legar, pegavec, kuža in jetika, marveč tudi malone vse vnetne bolezni, kakor razne vrste pljučnic, vnetij mren (prsne, srčne, trebušne, možganske), vnetij sklepov in srca, vsi prisadi, razne krvne, živčne in možganske bolezni, skratka vse najhujše in življenju nevarne bolezni.

Značilna posebnost vseh kužnih ali nalezljivih bolezni pa je, da kdor tako bolezen dobro prestane, pridobi s tem neko odporno moč, da se tiste bolezni ne naleze več, in če jo vendar kdaj kesneje dobi, jo laže in hitreje preboli. Malokdo se zaveda, kolikim zdravstvenim nevarnostim je izpostavljen človek v vsakdanjem življenju. Ogromna večina teh nevarnosti gre mimo njega brez škode, brez obolenja, ako je proti tem boleznim utrjen, ako ima od poprej v sebi varovalne snovi, ki si jih je pridobil s prejšnjim podobnim obolenjem.

Otroška doba je doba vnetnih bolezni; otroške vnetne bolezni so zdravstvena priprava za kesnejše resno življenje, zato trdim, da otroške vnetne bolezni niso v škodo, marveč v korist in kesnejši prospeh!

Sevé, sévé, bistvo te zdravstvene priprave, kakršno jo vidimo v otroških boleznih, obstoji v tem, da

otrok prestane bolezen do dobra, da jo res preмага in zatre in hkrati nabere dovolj moči zoper njene kesnejše napade. Z dobro prestano boleznijo se otrok utrdi zoper njo. Vprav nasproten je učinek, ako otrok ne preboli bolezni popolnoma, marveč ozdravi le za silo, ko mu ostanejo bolezenske kali v telesu še žive in o najmanjši priliki iznova začenjajo razdiralno delo v njem. Kdor se je zanemaril pri ošpicah, ostane bolehen svoj živ dan, kar vedo že preprosti ljudje. Kdor se zanemari o navadnem nahodu ali navadnem vnetju v goltu, povračata se mu te bolezni o vsaki priliki. In vendar pomenita takile mali bolezni, ki se zdita komaj tega imena in upoštovanja vredni, le začetek raznih splošnih smrtnih ali neozdravljivih bolezni.

Ogenj se da pogasiti, dokler je majhen. Bolezni se dajo uspešno zdraviti, dokler so v početku in omejene, kesneje je zdravljenje zelo dvomljive uspešnosti. Nevarnost ognja odstranimo s tem, da pogasimo zadnjo iskro pod pepelom; bolezen ni še ozdravljena, ko se obrne na bolje. Vprav v tem pogledu se največ greši pri otroških boleznih. Napol ozdravljene otroke puščajo v nemar in tako ostajajo trajno bolehní.

Te misli naj bi upoštevale prav resno naše sedanje in bodoče mamice, ki jim je že po naravi izročena skrb za prospeh našega naraščaja. Kakor je škodljiva ona pretirana nega, ki hoče od ljubljenežeta deteta odvrniti sleherno zdravstveno nevarnost, kar pomehkuži otroka in mu odvzame samostojno odporno silo za resne življenske nevarnosti, tako je vse obsodbe vredna ona malomarnost in brezskrbnost, češ, kdo bi radi malo nahoda ali vnetja v goltu ali vročine neznanega izvora otroka razvajal in mehkužil, saj premine taka bolezen sama po sebi. Pomehkuženi gosposki otroci in zanemarjeni kmetiški in delavski otroci so v zdravstvenem pogledu enako slabo pripravljene za resne nevarnosti samostojnega življenja.

Težko je najti med obema skrajnostima — pretirano nego in zanikarno zanemarnostjo — zlato srednjo pot, ki vodi do utrjenega zdravja. Hodi, draga rojakinja, v posvete k večjemu vrtnarju, kako treba odgajati cvetice, zelenjavo in drevje; izprva treba skrbne nege in varovanja, zatem pa pametnega utrjevanja, da postane iz semena krepka rastlina. Naj ti tudi te vrstice pomorejo do pravega razumevanja, kako negovati in odgajati otroka!

Stemnilo se je . . .

Stemnilo se je; obledel je dan razžarjen . . .
Nad jezerom se vlekel je oblak kot pas.
In tvoj obraz, krotak, z ljubeznijo ožarjen,
je tiho hodil pred menoj v večerni čas:

Tako se mehka kita je razplela v lasih
in smeh tako zvenel je, kot ga ljubim jaz;
in žalostne oči so strahoma — kot včasih —
na mene gledale v večerni tihi čas . . .

A. K. Tolstoj — Debeljak Tine.

Vesela igra o žalostni princezinji.

Fr. Milčinski.

Osebe:

Knez Rožmarin.	Princ Tulipan.
Princesa Narcisa.	Gašper, njegov oproda.
Grof Češmin.	Glasnik.
Grofica Potonka.	Paže.
Blaž Kalamon.	Dva godca.
Pavluša.	Dva stražarja.

Prvi prizor.

Glasnik (zapodi deco z odra, da napravi prostor igralcem). Holaj, mladina, s pota, v kraj!

Zakaj prične se igra zdaj,
prelepa igra o kraljični
bogati, mladi, lepi, mični,
ki eno le napako ima,
da se zasméjati ne zna.
Drugače čednosti vseh polna
je vendar reva čudno bolna:
Nenadno je zgubila smeh,
vzdihuje, solzna je v očeh.
Kako se stvar bo razvozlala,
to vam bo igra pokazala.

Drugi prizor.

(Na oder prihaja spreved. Na čelu godeta dva kmetska godca na klarinet in bas. Sledi za njima grof Češmin, pod eno pazduho nosi pručico, pod drugo muhalnik. Za njima veličastno koraka okroglo rejeni knez Rožmarin, kratka bela brada mu prijazno obrobja zdravo rdeče lice. Za knezom stopica solzava princesa Narcisa, opirajoča se na grofico Potonko; globoka bolelost ji odseva z nežnega lica. Mladi paže pelje za njima dvokolesen voziček z belo platneno robo, vrhu robe je stol za princeso. Za vozičkom korakata dva stražnika z velikim kurnikom.)

Spreved koraka enkrat na okoli. Potem se ustavi godca spred ob kraju. Paže vzame z vozička stol, da nanj sede princesa. Kurnik postavi stražnika v ozadje in se mu vstopita vsak na eno stran.)

Knez. Godba, stoj! (Grofu.) Šent jo pohrustaj! Po kosteh me skomina ob tej godbi.

Grof (dostojanstveno). Slavna godba! Njegova okroglost Vam izreka svojo najokroglejšo zahvalo in priznanje.

Godca. Ziviol!

Knez (grofu). Čemu se zdaj dereta?

Grof. Zahvaljujeta se na pohvali, s katero ju je odlikovala Vaša okroglost.

Knez. Tako? Ali sem ju odlikoval? Čudno! — Pa kaj sem hotel reči...

Princesa (vzdih). Kako boli, kako tišči,
zame na svetu sreče nil
Družica moja je bolelost,
nikdo mi drug tako ni zvest.

Knez (obupan grofu). Ali jo slišiš? Zopet pričinja.

Princesa. Solzé, derite iz oči,
v solzah naj bol se utopi!

(Skrrije lice v robec.)

Knez. Strašno! Takole počenja ves božji dan in dan za dnem že mesec dni. In če bi vsaj vedel, zakaj!

Grofica (dostojanstveno). Pomirite se, okroglost! Nič ne traja večno na tem svetu.

Knez (ji trese roko). Hvala! — Ampak skoprnel bom. Zgodaj vstajam, pridno vladam, pridem domov, da si oddahnem in privežem dušo — na! pa naj gledam in poslušam ta miserere. Grof, ti si moj tajni svetovalec, ti si zame odgovoren! Povem ti, tako ne gre naprej, že nimam več teka. Duša mi je žalostna za smrt. Sinočnja račka, če se je spominjam... (Otare si solzo.)

Grof. Vaša okroglost se je že odločila, kaj da je storiti in kaj da stori.

Knez. Seveda se je. Zato smo baš prišli semkaj. Ampak odgovoren si ti, da veš. Ne gre za našo osebo, gre takorekoč za domovino, stare slave dedovino. Taka je ta reč. In zato smo sklenili in kakor smo sklenili, tako tudi storimo. — Daj pručico sem!

Grof (mu jo postavi).

Knez. Pa pričnimo v božje ime. (Stopi na pručico. Grofu.) Ali znaš, kar bom zdajle povedal? (Grof mu šepeta z lista.) Mila moja kneževina! Ko se z visokega svojega prestola oziramo na štiri plati, na vse strani, mi iščejo oči pomoči pri tebi, zvesta kneževina! Edino imam hčerko, ponos in upanje je bila presvetlega našega prestola in ž njim na veke združene kneževine, solnce je bila našemu očesu, radost našemu srcu. Pa jo pogledajte sedaj, v solzah se topi, v vzdihih ji pojema mladost. (Prevzame ga jok, išče po žepih robca, pa ga ne najde, pač pa najde klobaso. Stopi s pručice. Grofu.) Pa ti govori naprej! (Sede, si obriše oči v suknjo in se loti klobase.)

Grof (čita z lista in zraven dela ob koncu stavkov s prstom po zraku vejice in pike). Še je uganka, vejica, kaj je tako nenadoma izprevrгло presvetli naši princesi visoko njeno naravo, pika. Prej vesela kakor ščinkovček sredi zelenja, vejica, zdaj žaluje kakor vrba ob potoku, pika. In noben zdravnik ni kos njeni bolezn, pika. V očetovski

skrbi za bodočnost mile naše kneževine je tedaj sklenila Njegova okroglost iz lastnega plemenitega nagiba ...

Knez (iz polnih ust). Ampak odgovoren si ti!

Grof. Njegova okroglost je sklenila, vejica, da seže po zadnjem sredstvu, pika. Klic gre po deželi:

Knez: Dvopičje!

Grof. Kdorkoli, naj je vitez ali kmet, je kos in reši presvetlo princeso njene žalosti in jo spravi v smeh, temu obljublja preokrogli naš knez polovico svoje zemlje in princeso za ženo. Glasnik, daj glas!

Glasnik (zatrobi).

Grof. Tako se glasi knežji ukaz: Vitez ali kmet, bogatin ali siromak, kdor je kos in reši presvetlo princeso tuže in jo spravi v smeh, temu obljublja knežja okroglost pol zemlje in princeso za ženo. — Glasnik, daj glas!

Glasnik (zatrobi dvakrat).

Grof. Poslušajte pa! Kdor se poda v tekmo za sijajno nagrado, naj pretehta svoj korak. Če mu izpodleti, izgubi glavo. Tako ukazuje knez.

Knez. Odgovoren si ti.

Grof. Glasnik, daj glas!

Glasnik (zatrobi trikrat).

Knez (vstane s pručice). Preljuba hčerka, vse rad dam, da tebe uzrem zopet zdravo in veselo: vso svojo zemljo in kar je več (obriše si z rokavom oči), še tebe pol. Oziroma narobe: tebe pol in vso svojo zemljo.

Princesa. Ljubi očka, kako si dober. Že tebi v ljubo bi se rada nasmejala. Toda se ne morem: vlada me čudna bolešt, ki ji ne vem vira, ne vem imena, pa je tako silna, da poleg nje ni mesta za smeh in veselje.

Knez. Ko te gledam tako, ne morem drugače, še meni prihajajo solze. (Se zajoka.) Mh.

Princesa (se takisto joče). Mh.

Knez. Mh, mh.

Princesa. Mh, mh.

Knez. Posodi mi robec! Ne vem, kam so prešli vsi moji robci.

Princesa (mu da svoj robec).

Knez. Ta je moker kakor goba.

Princesa. Grofica, svež robec očetu in meni!

Grofica (vzame z vozička dva robca in ju da knezu in princesi).

Knez (si obriše solze in pogleda robec). Tako se mi zdi, ali ni iz moje omare in iz moje zaloge ta robec?

Grofica. Da, okroglost! Presvetle princese lastna zaloga je vsa že razjokana.

Princesa. Ko je moja bol tako silno, silno velika!

Knez (glasno zaplaka). Beee!

Vsi (plakajo). Beee!

Tretji prizor.

(Med splošnim jokanjem se tiho priplazi Blaž Kalamon. Nenadoma stopi na pručico, se vzravna, razkrili roke in tajinstveno vikne, kakor bi rotil.)
Cercerellus, cercerellus, cercerellus!

Vsi (se prestrašijo in osupnejo).

Grof. Kdo si in kaj si in odkod in čemu?

Kalamon (stopi s pručice in se goboko prikloni grofu). Okrogli knez!

Grof (mu z roko pokaže proti knezu). Tu je knez.

Kalamon (se prikloni grofici). Okrogli knez!

Grofica (mu pokaže kneza). Knez je tu.

Kalamon (se prikloni knezu). Okrogli knez! Kdo sem in odkod? Gotovo ste že čuli moje ime. Slavni sem Blaž Kalamon, ki ugiba misli, zagovarja gadov pik in koplje zaklade o bridki polnoči. Čul sem tvoj visoki poziv in tvojo prevzvišeno trobento »tratá — tratátratá — tratátratátratá« in sem prišel, kakor da me nese veter, da rešim princeso in domovino. — O, nič mi ni prikrito, nič nemogoče! — Svetla princesa! (Pokloni se grofici.)

Grofica (mu pokaže proti princesi).

Kalamon (se prikloni grofu, ki stoji poleg princese). Svetla princesa!

Grof (ga obrne k princesi). Tu je princesa.

Kalamon. Svetla princesa! Znana mi je Vaša visokorodna bol in tajna njena spoštovana korenina. Prišel sem, da Vam položim svojo umetnost pred ugledne noge. (Se ji globoko prikloni.)

Princesa (umakne noge). Ne, ne, ne!

Kalamon. Ako je kdo pod milim nebom, na širnem svetu, da Vas reši — to sem jaz.

Grof (prezirljivo). Pomni — za tvojo glavo ti gre!

Knez. Veste, ljubi mož, škoda bo glave, če nimate druge. (Zase.) Nak, takšen zet! — (Kalamonu.) Veste, moj grof je hud kakor gad.

Grof. Odloči se! Ali se lotiš naloge? Drugače beži odtod!

Knez. Vidiš, kako je hud! Beži rajši! Jaz bi bežal.

Kalamon. Ostanem in se naloge lotim.

Grof. Potem prični! Tvoja glava, tvoja volja!

Kalamon. Koj pričnem, koj končam. Poslušajte, kaj vam povem! Princesa je uročna. Narejeno ji je. Človek zlogled jo je pogledal. Z zlim pogledom ji je vzel smeh in veselje. Samo uroke ji je treba odpraviti, pa se ji zopet vrneto veselje in smeh. Jaz, slavni Blaž Kalamon, sem mož za to in ji odpravim uroke. (Privleče iz žepa knjigo in škarje, bere iz knjige in govori tajinstveno, kakor bi zagovarjal.) Vzemi oslovske dlake (odstriže grofu hipno šop las), položi jo na dlan in govori:

Urok žanjem, urok žanjem,
stara baba, fej te bođi!

(Pihne lase proti grofici. Vsi se umikajo pred njim; on stopa za njimi.)

Urok teče po stezici,
bučo nosi na glavici,
poknila mu črna reč,
hinder honder, hinder honder —

(Skoči nenadoma kvišku in počene pred princeso.)
Urok je preč!

Princesa (prestrašena šine s stola, pa se koj zopet nanj zgrudi. Bolestno vikne.)

Jo, prejoj!

Kako boli, kako tiščil!

Knez (obupan). Uboگو dete, ljuba hči;
zopet v solzah se topil!

Grofica (hiti in prinese princesi za solze z vozička veliko brisačo). Pomirite se, svetla princesa! Pomislite, da nič ne traja večno na tem svetu!

Knez. O grofica! (Ji stisne roko.)

Grof (dostojanstveno začudenemu Kalamonu). Ob glavo si se spravil. Stražnika, vrzita ga v ječo, kjer je najbolj globoka in najbolj temna!

Knez (žuga Kalamonu s kazalcem). Vidiš, kaj sem ti rekel! Kdor ne posluša, tega tepe nad— nad— nadluša.

Kalamon. Prosim, to ne gre! Jaz ob glavo? Prosim, rajši plačam. Prosim, dam dva tolarja.

Grof. Proč!

Kalamon (ko ga vlečeta stražnika). Tri!

Stražnika (potisneta Kalamona, da poklekne, potem povezneta čezenj kurnik, ki je brez dna.)

Četrty prizor.

(Tisti čas pride Pavluša v pisani obleki in spavovim peresom za kapo. Ustavi se pred kurnikom in se roga Kalamonu.) Prav ti je, hohohoho! (Posnema petelina.) Kikeriki! (Potem se obrne in se zateče proti knezu.) Ko ko ko ko! Ali si ti tisti, ki je na oklic dal celo kneževino in pol rodne hčere? Jaz sem Pavluša, hišni norec premilostnega kneza Konfetija pol tretjega, pa bi šel rad v pokoj in sam postal knez. Zato sem se odzval tvojemu oklicu.

Grof. Norec, čuvaj se, da ne zapraviš glave!

Pavluša. Z glavo sem siromak Pavluša, brez glave lahko postanem grof.

Grof (zaničljivo). Norec!

Pavluša (zaničljivo). Grof!

Knez (miri Pavlušo). Pusti ga, pusti! Ali ne vidiš, kako je hud?

Pavluša. Če je hud, na verigo ga daj, sicer še tebe ugrizne v bedresa. (Potrepa kneza po rami.) Ti si mi všeč, stara bajta! Hoho! Ampak najprej delo! Pa me poslušaj, knez in dvor in ves slavni zbor! Da je bolna princesa, ki tam sedi, to stoji. Žalostna

je, to ni veselo, in baš tukaj tiči njena bolezen. To je jasno kakor beraška torba in kdor tega ne razume, zanj je še norec prepameten. Zakaj se kraljična joka? Ker se ne smeji. Ali ni res? Torej vam pravim in še povem: ni treba drugega, nego da se smeji, pa se ne bo jokala. To je moje zdravilo. (Se ponosno ozre.) He?

Grof. Pleve brez zrnja!

Pavluša (nastavi komolec, kakor da hoče grofa suniti). Ali mi greš?

Knez (miri). Ne, ne, nikar! Le lepo dostojno — navzoče so dame. — (Zase.) Lepa hvala za takega zeta! (Glasno.) Ampak —

Pavluša. Kdo ampak? Kaj ampak? Nič ampak! Ampak kdor se smeji, se ne joka. Zato se moraš smejati; pa se ne boš jokal. (Nastavi roke s kazalcema ob prsi in se zaletuje proti knezu kakor kozel.) Mekeke, mekeke, mekeke!

Knez (se mu umika). Ne! Šegače me! Nikar! Hehehe! Hehehe!

Pavluša (ga podi po odru in mimogrede še grofa dregne in oba godca). Mekeke! Mekeke!

Vsi (razen kraljične se smejijo, še Kalamon v kurniku).

Pavluša (odneha). Hej, boter grof! Naloga je rešena, nagrada dobljena — semkaj kneževino, semkaj pol rodne hčere, knez se smeje!

Grof. Princesa pa žaluje. (S strogim glasom.) Princeso spravi v smeh, če znaš, drugače —

Pavluša. Saj knez je več kakor princesa. Knez je imenitna stara bajta. Pa če sem zadovoljen in vzamem mesto kneza pol princese —

Grof. Za princeso gre, ne trati časa! Drugače — (namigne stražnikoma, ki stopita korak bliže).

Knez (vzdihne). Uboğa moja hči!

Pavluša (nameri nanj svoja kazalca).

Knez (se umika). Ne ne ne! Hehehe!

Pavluša (nameri kazalca na grofico).

Grofica (ga s prtom oplazi po prstih).

Pavluša. Ajs! Ali tebe tudi dobim pol? Četrty te bo dovolj! (Se s prstoma zaleti proti princesi.) Mekeke!

Princesa (plane kvišku, pa se zopet zgrudi na stol.) Jo, prejoj, kako boli!

Knez (obupan). Uboğa hči, kako trpi!

Grofica (tragično). Solzne so zopet ji oči. — Pomirite se, presvetla princesa, kajti — nič ne traja večno na tem svetu! (Ji da mizni prt, da si vanj otira solze.)

Knez (strese grofici roko).

Paže (obeša v ozadju osolzeno perilo na vrv, da se suši).

Grof. Norec, zapadel si! Stražnika, odpeljite ga! Stražnika (pristopita).

Pavluša (dregne prvega). Mekeke!

Prvi stražnik (ga sune, da odléti v drugega).

Pavluš a (dregne drugega). Mekeke!

Drugi stražnik (ga sune v prvega).

Oba stražnika (ga spravita v kurnik).

Knez. Predraga moja mila hči,
mar res pomoči zate ni,
da žalost ti odpravimo,
solza potoke ustavimo?
Še svojo žrtvoval bi glavo,
da videl bi te zopet zdravo!

Peti prizor.

(Začuje se petje. Pojoča se bližata princ Tulipan in njegov oproda Gašper.)

Princ (poje). Nemir in hrepenenje
sta ljuba mi druga,
sladita mi življenje,
bodrita mi duha.
Čez hrib in dol, navzgor, navzdol,
naprej brez mej
me hrepenenje žene.

Gašper (poje z globokim glasom). In mene, tudi mene.

Princ (poje). Kje moja duša najde mir?

Gašper (poje z visokim glasom). Večerjo kje in kje kvartir?

Princ (govori). Glej, zbrano sijajno družbo!

Gašper. Kuhinja in klet bi mi bila ljubša.

Princ. Molči, knez je! (Prikloni se knezu.) Plemenitost Vašega lica mi razodeva, da ste knez. Dajte, da se Vam poklonim. Moj oče je knežji Vaš sosed. Pot me pelja skoz Vašo kneževino, srečnega se štejem, da me je usoda privedla Vam pred oči.

Knez. Pozdravljen v moji deželi, ljubi princ! Prosim, sedi, da nam ne odneseš dragocenega spanja. (Pokaže na pručico.) Upam, da ostaneš dolgo vrsto dni naš čislani gost.

Gašper (se klanja). Hvala lepa, hvala! (Se vsede na kraj pručice.) Prav rada bova gosta. Lačna sva, žejna sva in trudna tudi.

Princ. Zahvaljujem te in hkratu obžalujem, da moram odkloniti prijazno mi ponudeno gostoljubnost. Nikoder mi ni obstanka, prejasni knez, dokler ne dospem do cilja.

Knez. Kje je tvoj cilj?

Princ. Ne vem, moj knez. Le v snu sem ga videl, bdeč ga iščem, kaj vem, ga li najdem in kdaj.

Gašper (vstane). Spet ne bo večerje. (Govori v grofa, ta ga s kretnjo roke zavrne od sebe, tako pride Gašper tožeč svoje telesne težave mimo godcev in stražnikov do kurnika, kjer ga ujetnika dva dražita, kazaje mu zemljo in steklenico.)

Knez (princu). Od srca mi je žal, da se poslavljaš, komaj da si prišel. Bolj bi te silil, ostani;

ali pri nas kraljuje žalost. (Pokaže na princeso.) Moja hči —

Princ (se ji prikloni). Princesa — (Se zavzame.) Ali je mogoče? Bajna podoba iz mojega snu! Zvezda, ki me je z neznano silo zvabila z doma in vodila čez hrib in plan, navzgor, navzdol, do sem!

Princesa (povesi oči). Moj princ!

Knez (radosten). »Moj princ!« je rekla. Zanima se zanj. O, da je on ji namenjen za rešilca.

Princ (princesi s pretiranim zanosom). Tvoje mile oči — pesem! Tvoji zorni ustni — pesem! Tvoja rajska milina — vrhunec poezije! Daj, da te gledam in umrem!

Princesa (ljubeznivo). O, nikar tako žalostno!

Grof. Princ, knežja beseda se glasi: Vitez ali kmet, bogatin ali siromak, kdor je kos in spravi presvetlo princeso v smeh, temu bodi pol kneževine in roka princese! Kdor pa se loti tekme in mu izpodleti, ta izgubi glavo.

Princ. Ne strašim se smrti. Princesa, tekmujem zate!

Knez. Na, izpregovoril si besedo. Ljub mi boš zet, veš da. Ampak lepo te prosim, pazi! Nikar ne zapravi glave! Brez glave ni nič. Izmisli si kaj in spravi jo v smeh. Ali ne veš nič smešnega? Na primer (ugiba, se spomni Pavluš e) mekeke!

Gašper (je lačen zapustil veselo družbo v kurniku in prišel bliže. Odzove se knezu z enakimi kretnjami.) Mekeke.

Grof (ga zapodi z muhalnikom).

Princ. Rad bi ji pričaral smeh na mlado lice. O princesa, kako me boli Vaša tuga! Povejte mi, kaj ji je krivo, da vem in iščem leka Vaši duši!

Princesa. Ne vem, moj princ! A zdi se mi, globoko moja bol tiči.

Princ. Mar Vas preganjajo zle slutnje? Mar se je Vam kaj hudega sanjalo?

Princesa. Ne, moj princ!

Princ. Mar Vam je tužna pesem vznemirila srcé?

Princesa. O ne, moj princ!

Princ. Ali pa Vam je poginil kanarček?

Princesa. Ne, tudi ne, moj princ! Tako prijazno izprašujete, tako sočutno! O, da ste Vi, moj princ, izbrani kot rešitelj!

Princ. Za Vas bi rad šel bojevat se z zmajem, za Vas bi rad šel v boj s strahovi!

Princesa. Nikar! Kar trepetam.

Princ. O, da bi mogel Vam vrniti smeh na ustni, rad žrtvoval bi sebe.

Princesa. Tako sem ginjena, moj princ!

Princ. O, da bi smel, princesa, v smrt za Vas!

Princesa. Vaše besede — segajo mi v srce — ne morem drugače — moram se jokati. (Bukne v jok.)

Grofica. Solzne so zopet ji oči! (Nudi ji rjuho.)

Princ. I meni se oko solzi. (Briše se v drugi konec rjuhe.)

Knez. Na, lepa je ta, zdaj jokata oba! Preveč je to za mé, tecite ve solzé! (Ujame tudi konec rjuhe, da se vanj joka.)

Grof (z gromkim glasom). Princ, zapadel si glavo!

Princ. To štejem sebi v slavo.

Grof. Objame naj te ječa!

Princ. Za te, princesa, ječa mi je sreča. O, princesa!

Princesa. O, princ!

Stražnika (ga odvedeta).

Knez (na tihem princu). Veš, nikar se ne boji! Ko bo grof šel spat, te bom izpustil.

Stražnika (ga privedeta h kurniku).

Prvi stražnik. Pritličje je že prenapolnjeno. Izvolite v prvo nadstropje!

Princ. Hvala! (Sede na kurnik.)

Gašper. Zdaj pa ima. Saj sem rekel: Komur se predobro godi, že sam skrbi, da lopne v nesrečo. — Naš princ — (Pripoveduje najprej grofu, ko ga ta ne mara poslušati, knezu, slednjič princesi.) Naš princ — naš princ ni hudoben človek, ali eno ima napako: preveč je idealen. To je gosposka beseda in pomeni, da je tako — tako. (Kaže na glavo.) Potem pa ne vidi, kakšen je resnično svet. Jaz sem drugačen. Rajši sem dvakrat sit kakor enkrat lačen. Mar ni res? Če bi naš princ bolj spoštoval jedačo in pijačo, pol manj bi tičalo v njem onih žalostnih besed, ki so ga zdajle spravile v nesrečo. Ali so nekateri ljudje že taki, da ne vedo, kje jih tišči čevlji. Res ne vedo.

Grofica (ga opozarja, naj dostojno govori).

Gašper. Beži, kolovrat! Ali ne vidiš, da princesa z mano govoré? — Takšni so ljudje, da niti ne vedo, da imajo čevlji in da jih tišči. Seveda čevlji jim je prekmetska stvar. Mislijo, da jim je duša bolna, tuže polna, stoče, joče, hira, umira, kakor bi rekel naš princ, kadar ga prime: V resnici pa ni vsega tega nič, ampak imajo le preozke čevlje.

Grof (bi mu rad ustavil besedo).

Gašper. Beži z luči, taterman stari, kdo se meni s tabo! — Princesa, Vi ste pametna gospodična, priporočam se Vam za večerjo. Tako je, kakor sem rekel. Moja beseda o čevlju je poštena, lahko si jo zapišete in daste, da jo natisnejo. Veste, so osebe, delajo obraze kakor kvatrni petek, solzá imajo na prodaj kakor branjevka češenj, zdihujejo, obračajo oči, se prijemljejo za srce, takole, in pačijo besede in hočejo, ves svet naj posluša njih jok in stok in se ž njim vred cmeri, pa jim ni drugega: čevlji jih tišči!

Grofica. Ne spodobi se!

Gašper (jo nažene). Brrompompom! Preozki čevlji, pravim, so najhujše na svetu. To so mi še rajnki oče dejali, pa sem sam tudi že izkusil in ne samo enkrat. Če sem slabe volje, koj vem, kaj mi je. Nič ne ugibam od srca in od gorja, od življenja in trpljenja in hrepenjenja, kar takole naredim (strese z noge škorenj in ga vrže v zrak, najprej z ene noge, potem z druge): Rsk — lop, rsk — lop. Pa sem koj dobre volje in mi ni treba ne zdihovalja ne rimanih besed. Hahahaha!

Princesa (ga je poslušala z rastočim zanimanjem. Napeto gledajo vsi izpremembo na njenem licu). Ali je mogoče? Tako preprosta da je stvar? (Zdaj se princesa odloči.) Rsk — lop, rsk — lop (ji odletita z nog šolna. Razkrili roke.) Res je, rešena sem! O, kako lep si, svet! Zdaj vem, odkod moja žalost in moje trpljenje: preozki so mi bili šolni. Nič več me ne tišči, življenja čar se mi blešči. Hahahaha!

Vsi. Hahaha! Smeji se! Princesa se smeji! Hahaha!

Grof. Živel njen rešitelj!

Vsi. Živel!

Grof. Živel novi princ! Princesa, glejte svojega ženina!

Princesa. Ta moj ženin? O jej! Koj me bo zopet tiščal šolen.

Gašper. O jej, o jej! Jaz ženin? Tišči me škorenj!

Grof. Zakaj? Beseda knežja —

Knez. Že zopet jaz!

Gašper. Oprostite — reči in razmere — nežni oziri na dejanski položaj — nepričakovane ovire — skratka: oženjen sem!

Knez in princesa. Hvala Bogu!

Princ (princesi). Hvala Bogu za Vaš »hvala Bogu!« (Stopi k princesi in ji da roko.)

Knez (Gašperju). Izprosi si milost!

Gašper. Milost? Kaj bi si neki izprosil? Večerjo mi je obljubila že princesa. Kaj si naj še izprosim?

Kalamonin Pavluš (dvigneta kurnik in prilezeta s kurnikom na hrbtu v ospredje. Ondu postavita kurnik zopet na tla in kleče prosita.) Ne pozabite na naju!

Gašper. Reveža sta! Če jima vzemo glavi, še jesti ne bosta mogla. Kot milost si izprosim milost za nju dva.

Knez. Velja! Pomišočena sta! Straža, oprosti ju! —

Kalamonin Pavluš (vstaneta v kurniku in kurnik z glavama dvigneta. Snameta si ga in ga postavita na tla. Gašperju.) Hvala, brate!

Princ (Gašperju). Moja bodi skrb, da boš srečen s svojci vred! — Princesa, ali smem upati?

Princesa. Vprašajte očeta!

Princ. Visoki knez!

Knez. Pa se vzemita, no!

Grof. Kaj storimo s čevljarjem, ki je toliko povzročil gorja vsej kneževini?

Knez (ogorčen). Teга obsodim — tega obsodim — tega obsodim —

Gasper. — da bo vse življenje vleklo dreto.

Knez. Tako je: obsodim ga na dosmrtno dreto, poostreno s smolo.

Grof (da godcema znamenje. Godba. Obhod kakor v začetku. Odhod.)

Pravica in mir.

Janez Koren.

Dasi je »Mladika« že opisala in nas opozorila na nekatera vojaška pokopališča in tudi to pot prinaša sliko največjega pokopališča z goriških bojnih poljan — v Redipolju (Sredi polja!), ne bo odveč, če dodam še jaz par spominov.

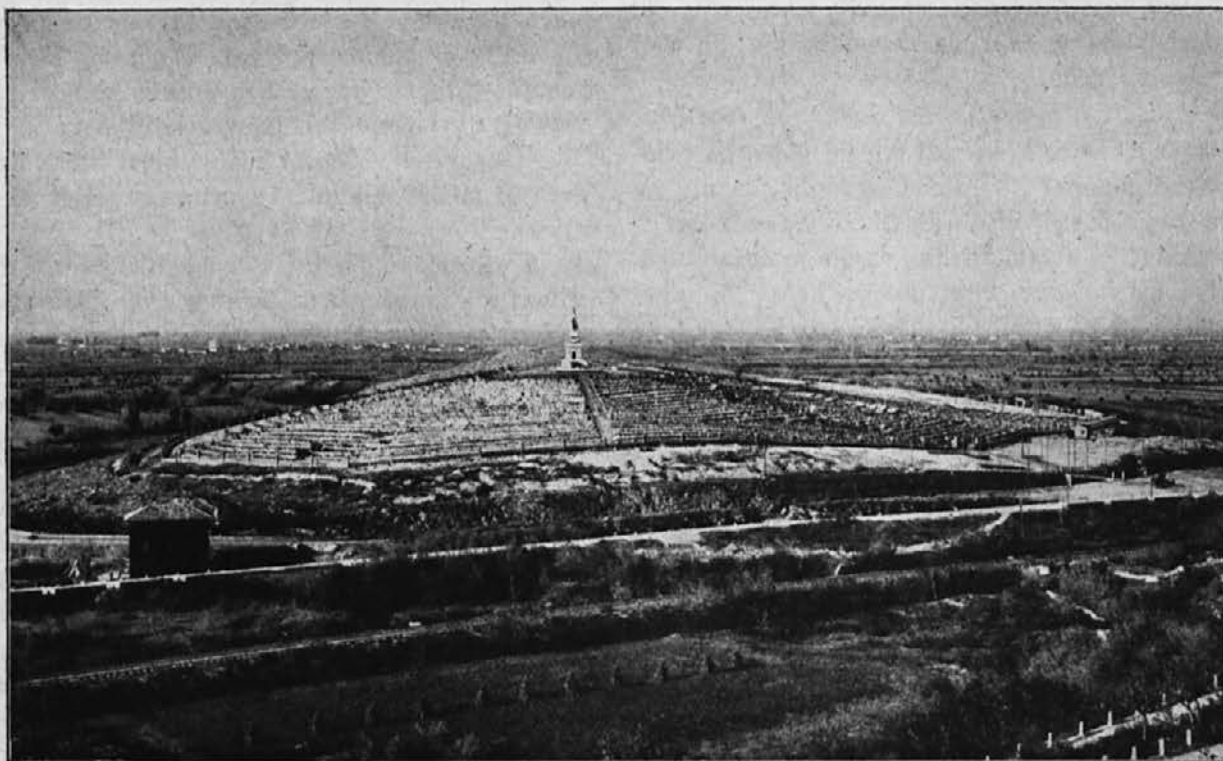
Videl sem dokaj vojaških pokopališč v Jugoslaviji. Po večini so zelo skromna, nekatera v Sloveniji žalostno zapuščena, celo zanemarjena. Videl sem, da so se pasle krave na grobeh, ki so tako rekoč še dihali svežo kri padlih vojakov, in so pastirčki kurili na njih z lesenimi križi z grobov. Kaj bi preprost pastir, če je ograja odprta ali je sploh ni? Mladost gre preko grobov brez bolečine v duši. Toda drugi?

Zato trdim, da me je vsa nežna skrb za grobišča vojakov, kakor sem jo videl v Italiji, naravnost očarala. Grobišča se bleste kot bele oaze sredi polj. Vsak vojak ima svoj grobek in svoj kamen. V vrstah ležijo, kot so se v vrstah borili in mrlji. To je prava okamenela armada! Sredi vsakega pokopališča se dviga visok spomenik, krog in krog so vklesani na-

pisni, križ in palme tiho kronajo večni pokoj rajnikov. Tam na grobu kapetana tiči v beton vdoljena strta strojnica, ob kateri ga je zajela smrt. Na grobu majorja molči skrivljena lafeta topa in cev. Na koncu cevi visijo sveže cvetlice. Trije vojaki plevejo bele steze in sadijo na grobe zelenje. Avto zašumi. Iz Lombardije od nekod se je pripeljal. Stara gospa stopi iz njega in išče po grobeh. Našla ga je. Tu je on, sinko, dragi! Cvetje vsuje na grob in na cvetje teko solze... Zahrope drugi avto. Pet gospodov izstopi. Med njimi prelat z zlatim križem na prsni. Šepetaje gredo na pokopališče. Iščejo, bero napise, prelat dviga roko in blagoslavlja... In sedaj pride peš vsa črna ogrnjena gospa; gre naravnost h grobu generala in sede na kamen.

»Vidite, ta je njegova žena! Zapustila je Kalabrijo, kupila si tu na Oslavju košček zemlje, postavila hišico zato, da vsak dan obiskuje svojega moža...«

Moj molk jo je občudoval. Nem sem šel naprej do kostnice.

Vojaško pokopališče v Redipolju.

To je majčkena stavbica, v katero vodijo steklena vrata. Ob treh stenah, od stropa do tal stoje steklene omare. Iz njih se blešče kot sneg bele kosti, ki so bile izorane, izkopane in najdene Bog ve kje in nihče ne ve, čigave so. Vse je tako tiho, svečano in grozno. Nasproti zro lobanje: prevrtane, prebite, strte, brez zob, brez čeljusti. Vsaka govori strašni jezik vojske. Ob levi in desni kost ob kosti, sklep ob sklepu, rebro ob rebro. Zaželel sem preroka Ecehijela, da bi se pojavil in dvignil glas in prerokoval kot nekdej: »Suhe kosti, poslušajte glas Gospodov! V vas bom poslal svojega duha in boste živele.« Toda preroka ni bilo. V duši me je zeblo, lobanje pa so govorile z nemim molkom:

*Zbranim svetinjam padlih junakov
položite vencé!
Povzdignite pobožno molitev zanje
— sovražniki sicer v bojih —
ki sedaj pobratimi skupaj počivajo.*

Tako govori ob vznožju omare slovenski napis.

In laški poleg njega se mu druží v besedi:

*Ni bilo povod sovraštvo staro,
da se je laška armada borila
v besnih bojih na Oslavju
zoper voje Habsburžana,
marveč zato, da se končno izkaže,
kako slavi zmagoslavje
pravica nad silo, civilizacija nad sovraštvom,
mir nad vojno.*

Brda, vsa posuta z lijaki granat, so žarela o solnčnem zatonu kot plivkajoče krvavo morje. Nekje se je oglasil zvon. Trta, ki je samotna preživela izmed sto tisoč sester peklenške ognje na Oslavju, se je klanjala, kot bi molila. In pomolil sem še jaz: Pridi duh Ecehijela preroka in vdihni življenje v suhe kosti in jih razpošlji preko obličja zemlje in vse naj kličejo kakor glas trobente:

Pravica nad silo, mir nad vojno!

Moj korak je tih pel, ko sem se pogrezal v mrakove doline...

Kadar posije jutranje solnce ...

Črtica za Veliko noč. — France Bevk.

Kadar posije jutranje solnce v dolgo vrsto kostanjev kot bi se vsulo zlato solnce na belo cesto in gole veje, se mi zdi, da je zopet tako, kot je bilo včasih. Oči so od nočnega bdenja motne, a se ob lepoti razširijo ter se opotekajo opojene po božji naravi. Zopet tista dolga vrsta dreves in brzojavnih drogov, v vrtovih spé bele vile. Brda so vsa v solncu, ki teče čez temne gozdove Trnovske planote kot v ogromnem slapu. Prihajajo ženice, ki nesejo cajne na rokah, deviška dekleta, polne zdravja, z jerbasi, mož z volmi. Dežela doteka v mesto in je polni s svojo plahostjo in domačo govorico...

Nato se oglašijo zvonovi. Prvi svetega Vida s Placute, nato zaplaka tisti s Travnika, kot bi tožil za tolminskimi puntarji, katerih rod je skoraj izumrl; ko zapojeta sveti Anton in stolnica, se prelije ozračje v eno samo čudovito harmonijo solнца in glasov; od svetega Roka do Solkana ena sama luč in zvok; še iz daljave nekje brni. Človeška beseda in človeške oči dobijo poseben sijaj in zvok.

Tako je kot nekdej, ko ni bilo dobro in smo hrepeneli po boljšem. Kleli smo v svojih srcih, grabili smo po zvezdah. Tisoč mladih besed in ko-

prnenj se je izgorelo v svetlih plamenih večernih sanj. Ali se je katero izpolnilo?

Vendar danes lahko rečemo: Tako kot nekdej — mislimo, da je god, svatba in pir — samo vstajenje Gospodovo. Veliki petek živimo in vse postaje trpljenja. Kadar se v jutru velikega tedna prikaže ožarjena slika Gospodova, jo zagrabimo z obema rokama kot sanje, ki jih je poslala previdnost božja, da nam srce ne upade in ne podvomimo — — —

Zakaj kakor hitro ugasne prvi blesk solнца, ko potihnejo zvonovi in se dotok cestá umiri, prihaja procesija, ki smo jo gledali nekoč na križevem potu v cerkvi, pasijonska igra naroda se nadaljuje.

Iz vseh hiš in iz vseh krajev se usipajo ljudje, se odpravljajo s komolci, ujedajo se z besedami in se grizejo. Človeške oči so oslepele od krvi, srce se je zakrknilo od bolečin, duša je komaj še po imenu in komaj da srečaš Veronikin prt, ki je oster, iz hodničnega blaga urezan. Podoba na njem pa je živa.

Poncij Pilat, umivaj si roke; niti naše solze, če bi tekale tisoč let zate, bi ti jih ne mogle izprati. Ne štedite s trnjem ne z bičem ne z nagoto ne s psovkami ne s krivim pričevanjem: gledališče je plačalo in hoče videti igro izvrstno igrano!

Toda najhujše ni to. Najhujše je v tistem trpljenju, ki ni zapisano s krvjo in je staro kakor Kajn.

Trideset in trideset in še in še po trideset Judov Iškarijotov prešteva trideset srebrnikov in poljublja Gospoda. Skozi ves popolnočni mrak pojejo petelini svojo dvojno pesem in še pred tretjo pesmijo se oglašajo Petri in polagajo roke na prsi: Ne poznam ga!

To so naše bolečine, ki jih nismo zaslužili in ne pričakovali in ki kujejo po nas huje nego bič in psovka. In če so rane tudi redke, tem globokejše so zato. Če bi se vsako jutro z jutranjo zarjo in zvonjenjem, s polnimi cestami in s pregovori kot pesmijo ne potrdila naša pravica iz preteklosti, gorje bi nam bilo, kam bi položili trudno glavo svojih misli na veliki petek? Če bi ne imeli mater, ki padajo pred sina, ki je vklenjen, na kolena in ga prosijo, naj jim vstane, na katerih prsih bi s solzami olajšali svojo bolečino? Če bi ne imeli deklic, ki ne marajo ponižanih in ne hlapcev, katera zvezda bi nam svetila?

Tako pa se iz velikega petka utrinjajo iskre in netijo požar. Ljudstvo gre v cerkev, gre na delo, s sklonjeno glavo sicer, v črno obleko je oblečeno, toda če odpreš povešene trepavnice, se ti zasmeje nasproti

veselo in zaničljivo: »Koliko trenutkov še!« Tako kot štejejo otroci dni in nazadnje ure, kdaj pride sveti Miklavž.

In iz vseh jokov in iz vseh solza, iz žalostne pesmi celo in iz trdega dela se užiga iskra vere; praznična predslutnja, ki se podeduje v otroke, se poraja na ustnicah novorojencev, z umirajočimi gre v grob. To je dediščina ponižanih in razžaljenih, tistih, ki jim trga sila telo od duše in ju ne more raztrgati...

In če bi vprašal vsakterega izmed tistih, kdaj pride tisti dan, ti ne bo odgovoril drugače kakor z nasmehom. Ti dnevi niso določeni po koledarju, kot ne veš, katero uro bo sad dozorel. Zato je slast pričakovanja tem večja.

Morda bodo nekega jutra zazvonili zvonovi od juga do severa, ceste bodo veselja zaplakale, iz barv in iz vonja se bo oznanjalo nekaj dopolnjenega in vriskalo, padalo z žarki kot slap čez Trnovsko planoto in zlatilo Brda... Takrat, kadar posije jutranje solnce...

Jutranji pozdrav.

Prišel k tebi sem s pozdravi
praviti, da je solnce vstalo,
z žarki žgočimi v naravi
popje vse je vztrepetalo;

praviti, da se gozd je vzdramil,
ves se zbudil, vse poganje,
z vsako ptičko se predramil
in je poln pomladne sanje...

Fet — Debeljak Tine.

Z večera v noč.

Franka Lavrenčič.

ih poletni večer je ležal nad zemljo. V temen gozd sem se zatekla, da se odpočijem. Na mehke mah sedem in gledam daleč v mrak.

Kraj mene lahno šumlja potoček — in zdi se mi, da pripoveduje prastare bajke, da mi pravi o solncu, o bledih dehtečih rožah — in o življenju.

Mir je bil takrat v moji duši. Okoli mene pa je živelo življenje — tiho, neslišno življenje — senc. Luna obseva drevesa in njihove sence migljajo v večernem vetru nemirno po tleh. Čudno je to življenje senc v poletni noči, vendar je tako lepo.

Komaj slišno je takrat zapel majhen droban ptič večerno pesem. Otožna je bila, postajala pa je zmeraj veselejša in, glej, zvoki so že začeli umirati v nočni tihoti.

Takrat je bil v moji duši zagoneten strah.

Hotela sem pozabiti to otožno-veselo pesem — hotela sem zopet gledati ono tiho življenje senc. Ozrla sem se in opazila na robu gozda plamen. Veselo petje je donelo v tihi večer. Sivi pajčolan

mraka je postajal od ognja rdečkast. Zaiskrilo se je in plamen se je dvignil kot proseče hrepeneče roke do neba.

Tiho, kot bi se bale, so se začele vlačiti tenke bele meglice. Lovile so se okoli dreves, tam so se zapele v grmovje — in kmalu jih je bilo celo krdelo, zavile so gozd in vso pokrajino v bel, neprodiren plašč.

Vse, kar sem vzljubila ta čudoviti večer, vse, kar me je navdajalo s strahom, vse mi je izginilo izpred oči.

Noč — temna in vlažna je zavladala.

Zazdelo se mi je, da sem danes v sanjah doživela svoje življenje. Kakor valčki potoka skačem s skale na skalo, kot luna žarke, izseva luč — moja mlada duša.

Včasih pozabim vse in živim tiho in neslišno — kot žive sence dreves ob luninem svitu.

In tiho, neslišno se bodo priplazile bele meglice, tiho, neslišno bo tudi pri meni nastala noč — —

Matija Gubec.

Ob 350 letnici njegove smrti spisal Ivan Mazovec.

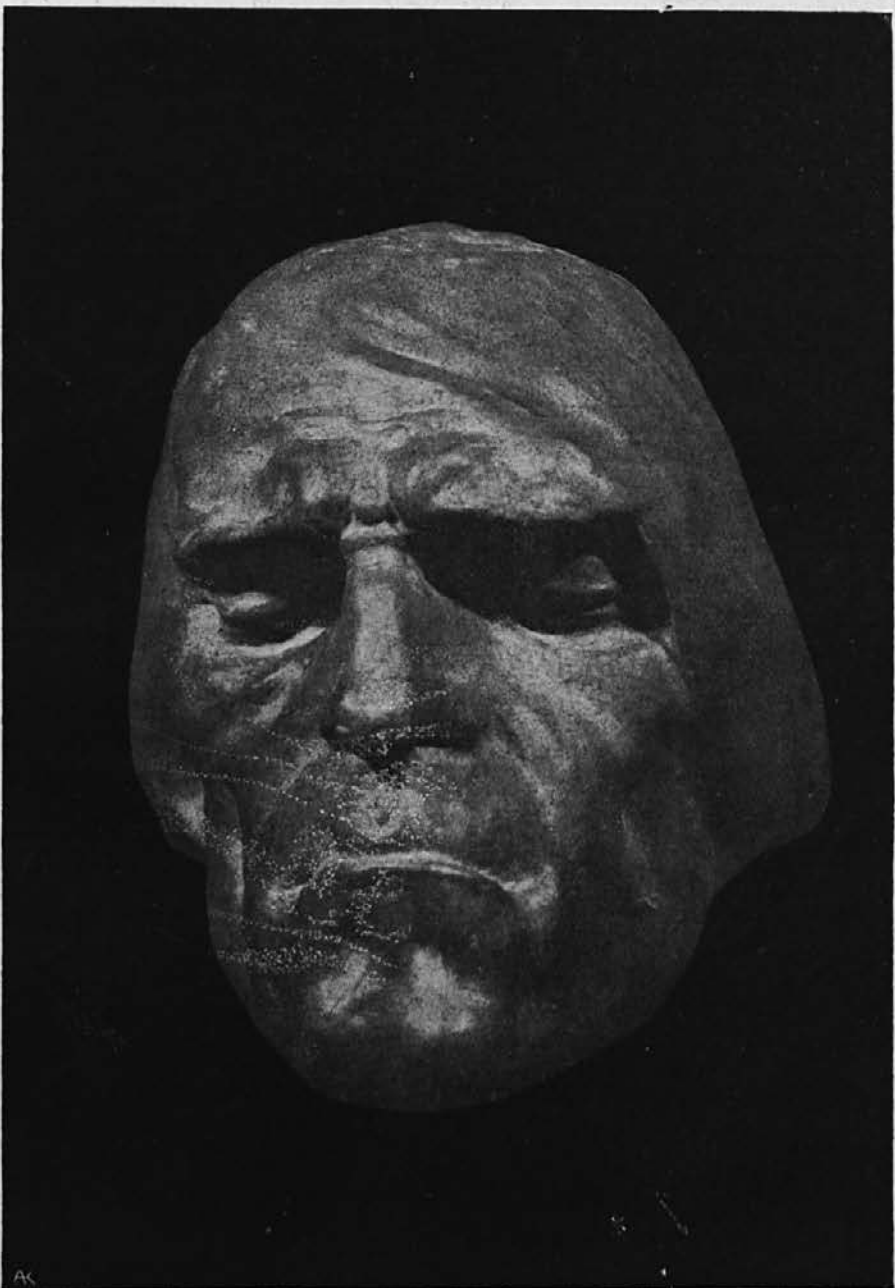

zgodovini posameznih narodov so trenutki, ko se široke ljudske množice dvignejo kot en mož, izbruhnjejo svojo nejevoljo, trpljenje in boleost v en klic, ki vzvalovi in razburi in navduši do neslutnih žrtev vse, prav vse... Nekaj takega je bilo začetkom devetega stoletja, ko se je na bojni klic Ljudevita Posavskega dvignil hrvatski in slovenski kmet, da si reši svobodo pred tujci, Franki, — žal da zastonj. Tak trenutek, ko se je lahko kar čulo, kako utripa srce zgodovine, so pripravljali tudi usodepolni dogodki zadnjih mesecev leta 1572, ki so se kar naenkrat zgostili v besen ljudski krik: »Stara pravda, stara pravda!«

Bili so takrat hudi, hudi časi. Naturalnemu gospodarstvu je sledilo denarno; graščaki so prej pač zahtevali tlako in pobirali desetino, toda svojih zahtev vsaj v splošnem niso pretiravali iz čisto navadnega vzroka, ker odvéčnih pridelkov ni bilo mogoče spraviti v denar. Z uvedbo denarnega gospodarstva je pa ta ovira padla in na le preveč krajih se je začela divja gonja za denarjem; izobličila se je pač ona do tedaj nekoliko pritajena zverinska plat človeške narave, ki v brezmejnem pohlepu išče le sebe in ubija bližnjega brez srca, brez vesti, brez najmanjšega čuta človeškega dostojanstva.

Graščaki — z nekaj izjemami seveda — so ubogemu kmetu, ki ni našel prav nikjer zaščite, proti izraziti rabi »stare pravde«, starih kmečkih pravic, nakladali vedno nove davke, nove dajatve, poostrovali tlako in — kar je bilo mogoče še najhujše — nesrečnega tlačana oropali prav vsake osebne svobode, tako da so ga priklenili na zemljo kot žival. Lahko se trdi, da so mnogi graščaki z živaljo mnogo lepše ravnali nego s svojimi tlačani. Če so se plemiči sprli med seboj in je prišlo do orožja, je račun poravnal kmet: sprta plemiča sta se medsebojno uničevala na ta način, da sta zažigala kmetije podložnih tlačanov. Kar je še ostalo, je pa oplnil in požgal Turek, stalni »gost« nesrečnih hrvatskih in

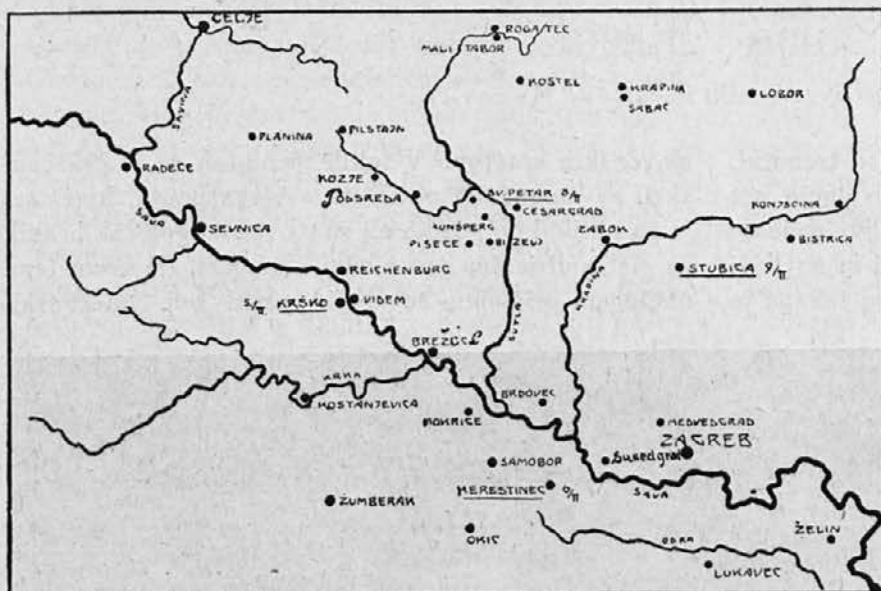
slovenskih kmetov. V takih trenutkih se je graščak skril za mogočnim obzidjem svojega gradu, kmet se je pa potikal po gozdih ali se pa skoraj golorok branil za slabo utrjenim cerkvenim obzidjem. K vsem tem nadlogam prištejmo še divji verski boj: luteranski

Matija Gubec.

predikanti so hodili od vasi do vasi in ščuvali ljudi na »papežnike«. In komu so ti ubogi ljudje, ki so bili veseli, da sploh še žive, hoteli verjeti?! Nobenemu! Pač, verjeli so svoji lastni pesti...

V ljudi je planila v bridki žalosti spočeta in v trpljenju izkristalizirana »revolucionarna« misel, da je zemlja kmetova in ne graščakova,

Pozorišče kmečke vojne.

da kmet to zemljo tudi sam lahko upravlja brez graščakovega varuštva, da kmet sam lahko davke pobira in brez graščakovega sebičnega posredovanja da cesarju, kar je njegovega, sebi pa pridrži svoje... Ljudje so se hoteli iznebiti lenih trotov v gradovih, ki so živeli razkošno in blodno od znoja in krvi trpečega kmeta: zahtevali so nazaj »staro pravdo«, da, še več, zahtevali so popolno narodno avtonomijo (samostojnost)!¹ Treba je bilo le iskre, pa bi se vnel uničujoč požar. In zgodilo se je! Žalostno zgodovinsko slavo, da se je ta požar razvnel in preplaval s svojimi lizajočimi plameni tudi obmejno Štajersko in del Dolenjske, si je pridobil velikaš Ferenc Tahij, madžarski grof, ki je imel velika posestva na Hrvaškem (Stubica) in tudi na Slovenskem (Stattenberg pri Slovenski Bistrici). Tahij je bil eden izmed največjih trinogov, kar jih pozna mukotrpa zgodovina hrvaškega in slovenskega kmeta: svoje podložne kmete je ugonabljal gmotno na najnesramnejše načine, večkrat jih je v neki nenaravni slasti kar ubijal in v tem poslu si je odgojil izbornega učenca v svojem divjem sinu Gabrielu. Da je bila tem divjakom prava naslada oropati kmečkim ženam in dekletam njih največje bogastvo, njihovo čast, je čisto jasno in samo ena izmed strani zgodovine onega časa, ki so napisane s krvjo.

Zato je moralo priti do izbruha. Posamezni znaki so oznanjali burjo in vihar že celo leto 1572. Koncem tega leta so se pa kmetje Tahiju očitno uprli in si takoj izvolili izvršilni odbor treh članov, ki bi po srečno dokončanem boju začel neposredna pogajanja s cesarjem samim. V ta odbor so vstopili Matija Gubec, Ivan Pasanec in Ivan Mogaić. Svojo organi-

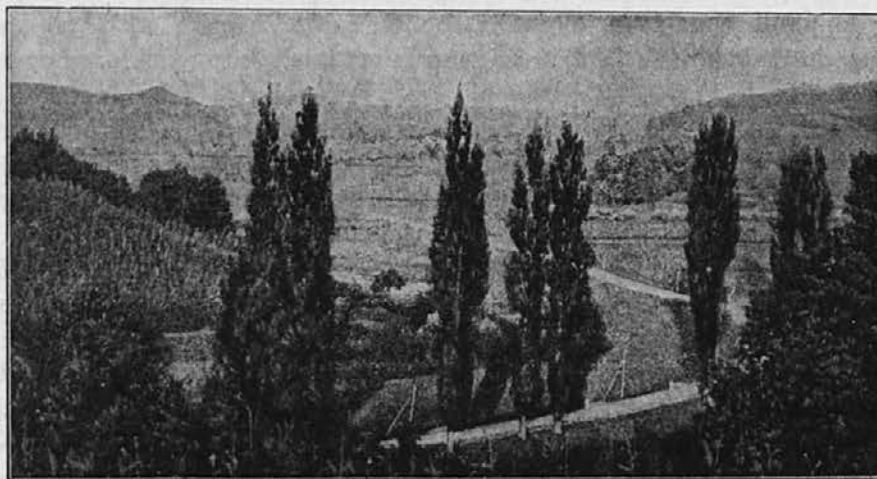
zicajo so imenovali »moška punta ali puntarija«. Med seboj so se spoznavali po zunanjem znamenju, po bršljanu, ki so si ga vtikali za klobuk. Vasem, ki se še niso pridružile »puntariji«, so pošiljali petelinovo pero, kar je značilo poziv za upor. Za generala svojih zelo slabo oboroženih in še slabše izvežbanih čet so si izbrali Ilijo Gregoriča, po rodu Slovenca iz Ribnika blizu Metlike. Pozneje se je naselil v Brdovcu na posestvu Ferenc Tahija, ki mu je nasilno vzel vse premoženje. Gregorič je prevzel poveljstvo nad upornimi kmeti mnogo tudi iz želje, da se osveti Tahiju. Ilija Gregorič je napravil še precej dober bojni načrt, po katerem bi posamezni oddelki te kmečke armade očistili zemljo od gospode, prodrli do morja in tej novi državi, ki bi ji načeloval cesar, vladala pa od kmetov sestavljena vlada, odprli okno v svet... Vse te lepe načrte je pa pokopala bojna sreča. Prvič je bil del upornih kmetov, ki jim je poveljeval neki Kupinič, premagan pri Krškem: na bojišču jih je obležalo kakih 300, mnogo se jih je utopilo v Savi, ostali so se razbežali na vse strani. To se je zgodilo 5. februarja 1573. Takoj naslednji dan je namestnik hrvaškega bana Gašper Alapič razbil drugi oddelek kmečke armade pri Kerestincu in Mokricah. Vrhovni poveljnik Ilija Gregorič je že v

Jošt Thurn, premagavec kmečke vojske.

¹ Dr. Gruden, Zgodovina slovenskega naroda, 5. zvezek, stran 762.

Sevnici zvedel o teh porazih in se skušal umakniti v Zagorje, toda pri Sv. Petru pod Sv. gorami, blizu izliva Bistrice v Sotlo, je zadel na plemiško armado, ki jo je vodil Jurij Schrattenbach. Vojna sreča mu ni bila mila, komaj se je rešil s svojim tovarišem Mihaelom Gušetičem in skušal z njim pobegniti v Bosno. Toda ujeli so ga in odpeljali na Dunaj. Dne 9. februarja 1573 se je vršila glavna bitka med upornimi kmeti in plemiško armado pri Stubiških toplicah. Kmetje so bili popolnoma premagani, njihova poglavarja pa ujeta in odpeljana v Zagreb. Pasanca

Stubičko polje, kjer je bila glavna kmečka vojska poražena.

so na nečloveški način mučili in ubili, še groznejše so pa delali z nesrečnim Matijo Gubcem, »kmečkim kraljem«: z žarečimi kleščami so mu ščipali meso iz živega telesa, razbeljeno železno krono so mu potisnili na mučeniško glavo in poroča se, da je pri tem strašnem kronanju moral sedeti na razbeljenem prestolu; naposled so ga razčetrtili, kakor se je to v onih časih godilo z razbojniki...

Okroglo sto let pozneje (1671) so v Dunajskem Novem mestu na nekoliko manj okruten način usmr-

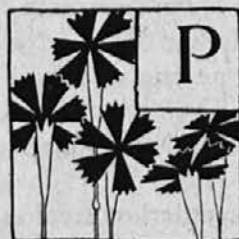
tili Zrinjskega in Frankopana, ker sta snovala zaroto, da bi s francosko in turško pomočjo odtrgala hrvatske pokrajine od Avstrije in iz njih ustanovila novo hrvatsko državo pod turškim pokroviteljstvom. Naši bratje Hrvati slave oba junaka kot narodna mučenika, in prav je. Vendar je pa treba nekaj poudariti: oba mučenika sta v svojem prizadevanju predvsem predstavitelja plemiškega stanu, Matija Gubec je pa junak trpečih širokih ljudskih plasti, ki je pretil zanje tudi svojo kri...

Pisarna.

F. S. Finžgar.

Jožek.

ri postelji je stala Manca, mosljala palec ter gledala z velikimi očmi na mamo.

Ta mama! Še zmenila se ni zanjo danes, ko je sicer od jutra do večera imela opravka z njo. Gledala je v strop s kalnimi očmi in dihala tako hropeče, da se je dvigala odeja na prsih. In oče! Da, tudi on se ni zmenil zanjo, ko jo je vsak večer ujčkal na kolenih in ji pel: Tri race, tri bele gosi...

Prišle so sosede, sklepale roke, iskale blagoslovljene sveče, kropile po sobi, šepetale med seboj, prikimavale druga drugi in zmajevale z glavami. Njo so pa odrinile in je niso pogledale.

In ko je najstarejša med njimi zajavskala: »Je že v večnostil« se je oče zgrudil sredi žena k postelji in je na ves glas zajokal. Manca je plašna zbežala za peč in strmo gledala na očeta, ki so ga ogrinjale krog in krog žene. Še nikdar ga ni slišala jokati.

Začele so se ji tresti drobne ustnice, okroglo bradico je nabrala v krapek in zaihtela.

»Le jokaj, revica Manca, mame nimaš več!«

Taka je bila tolažba žena.

»Mama, mama!« je zakričala kakor za pomoč in skušala splezati izza pečka.

Tedaj je presunil njen krik očetovo srce, da se je dvignil od postelje in pristopil k peči. Razkrilil je roke, vzela otroka k sebi in ga pritiskal na srce: »Moja, moja!« In jokaj je oče in jokala je Manca, mama pa se ni več ganila. — — — Toliko da so odnesli mamo, je streslo očeta. Boril se je in kljuboval na vso silo. Zobje so mu šklepetali, nič več ni zmožgel, legel je; postelja je škripala od groznice, ki ga je tresla. In deseti dan so odnesli še njega.

Edina sorodnica, stara šepava Maruša, je hotela pridržati otroka doma.

»Kaj bi pri pogrebu?« so modrovale žene. »Otrok ne ume, doma ga imej.«

Toda Manca je umela. Ne z glavo in umom. Njeno drobno srce je čisto jasno vedelo, kaj se je

zgodilo. Iztrgala se je Maruši in zbežala za pogrebci bosa in razkuštrana. Odkar ji je umrla mati, je nihče ni več česal in ji spletal rumenih las. Pri grobu je zdrknila na kolena. Nič več ni bilo iz njenih drobčkanih prsi tistega glasnega otroškega joka, ki ga rodi večkrat objest in trma nego bolečina. Tanko ječanje, kakor tožba umirajoče ptičice, je rezalo v srca pogrebcev, ki jih ni bilo za dva poda...

»Takole je, ko se ženijo na roke,« je pred pokopališčem razsojal občinski svetovalec in ubožni oče občinskih revežev ter mirno tlačil pipo.

»I, no, kaj pa vemo? Še ni mesec dni, kar si jih blagroval in nam družino postavljaj za zgled. Takole pride. V vseh grmih rastejo beraške palice za vse. Tudi za moje otroke in za tvoje.«

Mimo mož-nosačev je prinesla šepava Maruša Manco v naročju, ko jo je morala s silo odtrgati od groba. Možje so umolknili. Otrok je ihtel v prsi stare žene. Razpuščeni lasje so pozvanjali ob nerodni Marušini hoji.

»Pojdimo in ukrenimo!« je pozval sosede občinski svetovalec.

Šli so, prišli do bajte, kjer je še dišalo po svečah in mrliču, sedli krog mize in modrovali. Oči so jim uhajale na peč, kjer se je otrok zvil v klobčič in zaspal.

»Ko bi ga ti vzela? Samo dva imaš!«

»Aha, prav jaz! Nočem takegale gostaškega otroka za vse na svetu ne. Nič prida niso.«

»Boš pa ti kaj prida naredil iz njega!«

»Vzemi ga ti, pridigar!«

»Sem že redil enega, pa ne bom nobenega več. Tri skleda mi je ubil, nepokoj. Na hvali, da sem se ga odkrižal.«

»Uh, še kozliča, ki odleti od črede in se zateče, vzamemo v rejo in bi otroka ne? Pusti ga v bajti, sosed, in Maruša naj se priseli vanjo. Bomo že kako. Nekaj mi, nekaj občina. V par letih bo pa Manca godna za pastirico.«

»Maruša!« je pozval starico občinski ubožni oče. »Ali ti je prav?«

»Prav,« je prikimala in sosed, lastnik bajte, je dostavil: »Bodi v božjem imenu; naj bo odmerjeno to za božji denar, ko sem prodal kobilo.«

Še tisti dan je Maruša pritovorila v rjuho zavezano svoje »pohišstvo« in prevzela skrb za Manco.

Marušina skrb ni bila skrb mame; kako bi se samska starka znala ukvarjati z otrokom? Nerodna je bila ta skrb, vendar vsa polna ljubezni.

Toda smrt, ki se je navadila na bajto, je pokljukala še prej, nego je bila Manca godna za pastirico, in pobrala Marušo.

Manci so dali v roke šibo in jo postavili na pašnik. Podnevi na pašniku, ponoči v hlevu, pri večerji na beraški klopi za durmi — taka je bila pratika njene mladosti, dokler je ni zvalilo v mesto.

V predmestni krčmi se je naselila za kravjo deklo. Lep hlevcec je bil to. Pobeljen kakor hiša, tlakan in voda in luč v njem. Manca se je ugnezdila v njem, odklonila podstrešno sobico in nad svoj snažni pogradek pribila na steno sv. Ano, edini ostanek dediščine po mami. Z njo je hodil po službah od hiše do hiše.

Ko je rejena krčmarica pogledala po štirinajstih dneh v hlev, se je vsa razveselila.

»Mama,« — »gospa« ni znala reči novi gospodinji — »Vaše kravice so kakor otročiči. Pisana je nagaživka, hudobna pa ni. Vselej hoče kosce kruha, sicer ne da mleka. — Bistrica mi je požrla pol predpasnika, lišpavka ti, kakor da ne bi imela sena, ki diši kot vijolice.«

»Mmu,« je rekla Bistrica in jo pogledala z velikimi očmi.

»Aha, glejte, da ve, ki sem jo zatožila! Poboljšaj se! — Kostanja, ta je kakor gospodinja. Vidite, kako stoji na široko! In njena posoda! Sam žamet, tako je mehka. — Rožmarinček...«

Teliček-Rožmarinček se je oglasil: »Mee!«

»Oj ti spestovanček, ti! Ali veste, da se je ponoči raztvezel in jo pripokal k moji postelji, poiskal skorjo kruha, ki sem jo vtaknila pod vzglavje, in mi jo je pohrustal. Tak je.«

»Meee,« je zaprosil Rožmarinček Manco, naj ga ne črni, in pomahljal z belim repkom.

»Nič «meee»! kar molči. Sedma se pravi: Ne kradi! Kje je šiba?«

Krčmarica je poslušala, ustnice so ji migljale v široko pohvalo. Toda potajila se je, da bi se Manca ne prevzela.

»Le pridna bodi, Manca,« je rekla in odšla.

V krčmi je naletela na soseda.

»Ho, ti, naša kravja! To ti rečem: vse natarice in kuharice po vrhu naj gredo kar danes. Na vsak prst deset takih, Mance pa ne ene ni v vsej Ljubljani.«

»U-u,« se je čudil sosed in si brisal od goljaža mastno brado.

»V dveh tednih so se krave posvetile kot zrcalo. Mleka je kakor vode! Ali verjameš, da žival gleda vsa zaljubljena vanjo. Precej grem v mesto in ji kupim dva predpasnika za pridav.«

Tako je služila Manca pri krčmarici deset let. Niti jedla ni v kuhinji. Ni se ganila iz hleva. Edina pot ji je bila v frančiškansko cerkev, kjer je imela ogledane vse pridigarje. Najbolj ji je bil všeč tisti sloki, suhi pater, ki je znal zmagovito preganjati ničemurnost sveta in najbolj žarko opisati grozoto muk v pogubljenju.

Po takih pobožnostih je sedela vsa zamišljena na molznem stolčku in »otročičkom« ponavljala z doživeto resnobo besede iz cerkve.

Ko se je neke nedelje vrnila od večernic, je zgedala na svoji postelji moškega, ki je mirno spal.

»Če ni sam zloděj v človeški podobi,« se je preplašila in tekla po mamo. Z burjo je vdrla v spalnico, kjer je krčmarica dremala na mehkem stolu.

»Mama, pri tej priči pojdem stran!«

Krčmarica si je zmencala oči.

»Mana, ali si znorela? — Zakaj pa? — Stran? — Bog te razumil!«

»Če bodo dedci hodili ležat na mojo posteljo, ko me ni...« Manca je bila jezna do togote.

»Kaj? Kdo? Dedci?«

Mama je ročno stopila za dekle proti hlevu.

»Kaj imaš tu opravka?« je potresla gospodinja spečega neznanca kot žena, ki ima oblast. Dekla še blizu ni hotela. Pri Rožmarinčku je stala in ga božala. (Ta je bil že četrti njene reje.) Mož na pogradu se je leno prebujal, se še bolj leno privzdignil in sedel na rob ležišča.

»Po stražnika grem!« mu je grozila krčmarica.

»Gospa!« je zavzdihnil in zaprosil ter zaeno zazel na široko. »Nisem storil krivice; in če sem jo, povrnem. Nimam, kamor bi se vtaknil in položil glavo. Kako ste neusmiljeni! Ali ni res, Mana? Ti veš, ki si kaj izkusila na svetul!«

»Torej, Mana?« se je okrenila gospa do kravje in jo gledala.

»Ne poznam ga. Laže!«

»Jaz te poznam. Boštjančkova s Suhe rebril Tistega gostača, ki sta drugi za drugim umrla, on in ona. Ali nisi?«

Mana je pustila Rožmarinčka in se približala moškemu.

»Ali si ti tudi s Suhe rebril? Čigav?«

»Obrsnikov Matevž.«

»Saj sem tam pasla. Ali si res?«

Tevž je potegnil delavsko knjižico iz žepa in jo pomolil gospe.

»Poglejte, če lažem.«

Gospa je površno pogledala knjižico in mu jo vrnila. »Zmenita se,« je rekla Mani in nejevoljna odšla. In sta se zmenila, da Tevžu ni bilo do kajže in jo je prepustil sestri Aleni ter šel po svetu.

Mana se je vsa razživila ob Tevžu. Celo na pograd je sedla k njemu in mu pomolila kos pogače, da ji je povedal o Suhi rebril, o Aleni in sosedih. Alena je bila namreč razen kozic, teličkov in krav njena edina prijateljica onih let s paše.

Ko sta dognala vse, kar sta mogla dognati o domu, se je Tevž naravnal, da gre.

»Kam, Tevž?«

»Dela iskat. Doslej sem se klatil po Hrvaciji, a se ne bom več. Tu ostanem.«

»Zglasi se še kedaj.«

»Mana!« je obstal Tevž na pragu in dvignil prst: »Mana, če bom živ in zdrav, še kajkrat, kar po domu

je zadišalo, ko sem bil s teboj. Zavrgel sem dóm kot Ezav kosmati. Danes ta dan se mi toži po njem. Z Bogom!«

Mana je sedla na molzni stolček in je pozabila na božjo besedo iz cerkve, ko je mislila na Suho reber, na Aleno, na pašo in na vso svojo otroško edinščino, ki jo je obudil k življenju Tevž.

Tevž je bil mož beseda. Dobil je delo, z delom pošten zaslužek pa je prišel ob tednu in vse razodel Mani. In spet je prišel ob tednu, nato po dvakrat, po trikrat na teden. Mana mu ni bila škrtka: kose mesa, štrukeljčka kolešček, pogače kos ga je čakal. Toda Tevž ni bil stanoviten samo v tem, da je prihajal; bil je tudi stanoviten, da se je vsake nedelje opil, kot bi bilo pribito. Često je prikolovratil v hlev na trdo noč ob nedeljah. Mana ga je obsula z nauki, mu opisala smrt in pogubljenje tako živo, da je obupan zadremal na kupu sena in prenočil v hlevu. Nekoč pa se je opogumil in ji razodel:

»Mana, tega si ti kriva.«

»Križ božji, jaz?«

»Ti.«

»Zakaj?«

»Ko nimam žene.«

Tevž ji je pogledal v oči. Mana jih je sramežljivo povabila.

»Viš, zato nimam reda, nimam doma, nimam nikogar in sem takle potikač in pijanec. — Vzemim me — — —«

Spet jo je pogledal in umolknil.

»Tevž, pijan si in jih klatiš, da sam ne veš, kakšne. Pojdi in se prespi.«

»Grem, ampak ne spat. Pit — pit — pit, Mana, da veš — pit — pit — pit! Hudirja, kaj pa hočem drugega.«

»Nikar!«

»Nalašč!«

In je šel.

Do petka ga ni bilo več na izpregled. Mano je skrbelo, kakor še nikoli za nikogar. »Če se je opil in pobil? — Če se je stepel? — Če so ga zaprli? — Če je kam zagazil in — umrl! Oh!« Mano je zaskelilo pri srcu. Muka so ji bili tisti dnevi in solze so ji silile v oči.

V petek je pa prišel. Zamišljen in resen je bil. Mana se ga je razveselila kot božjega solnca.

»Kako je, Mana?« je vprašal, opirajoč glavo v dlani in zroč v tla sede na molznem stolčku.

»Kaj meni? Kako je bilo tebi, to povej. Tako sem razmišljala in se bala!«

»To ni nič. Povej: ali me vzameš ali ne?«

»Ko si pijanec!«

Tevža je oblila rdečica. Dobro dolgo je molčal, preden se je dvignil in ji moško ponudil desnico:

»Mana, če je to res, na, mojo roko, da ne bom več pil. Vzemi in shrani!« Segel je po listnico in jo dal Mani.

»Če si ti tak, bom še jaz. Skaži se!«

Segla sta si v roke in praznovala zaroko. Rožmarinček je poskočil pri jaslih, Mana ga je posvarila, češ: »Kaj misliš, da pojdeš v svate in boš plesal? Ti! ti? —«

Pet mesecev je poteklo. Tevž ni pokusil pijače, razen če mu je Mana kupila četrtinko. Njegova listnica se je zredila, da je bilo čuda. Vse je obredel, da je iztaknil stanovanje, in kar smejalo se jima je samo od sebe.

Nekega večera pa mu Mana vsa plašna šepetaje razodene: »Tako in tako je z mano. Postaviva oklice.«

»Kar koj,« je bil zadovoljen, dasi ves osupel. Iskal je besedi in jih ni našel. Zaprošil je Mano denarja in odšel — v krčmo in se zapil, da ga ni bilo štirinajst dni na delo, ne k Mani.

Mana je bledela, jokala in premolila dolge noči. Ko se je vendarle vrnil, je bil ves posvaljkan, oči je imel rdeče obrobljene, iz njega je dišalo po pijači.

»Daj, Mana, kar še imam. Službo sem zapil.«

»Oj, ti nesrečni človek!« je zajokala Mana.

»Ne jokaj! Drugo službo poiščem in se poboljšam!«

»Ne boš se! Ne maram te! Na!« in mu je izročila listnico.

»Bom se, Mana!«

»Lažeš! Ven! Joj mene sirote!«

Tevž je šel in ves vinski omahoval čez dvorišče. — Mana ga je kljub vsemu čakala, da bi se vrnil. In se ni. Sled za njim pa, kolikor jo je mogla odkriti, je kazala spet nazaj v Hrvatijo . . .

Kakor čez noč se je priplazil dan, ko je Mana povezala obleko v rjuho, snela sv. Ano s stene, jo poljubila in dejala na vrh sveznja, ki ga je izročila v shrambo gospodinji.

Vse je bilo ena sama bridka žalost. Celo gospodinji so se udrle solze ob slovesu. Poprej ji je prigovarjala, da naj da otročiča kam v rejo, ona naj se pa vrne nazaj za kravjo.

»Ne, mama! Jaz sem bila brez matere, ta ne bo brez nje, dokler bom živa,« je odločila Mana. »Kjer jaz, tam on; bova že kako.«

Zato je sedaj ni več vabila.

Ko je Mana vse uredila, se je šla poslovit od kravic. Bolelo jo je, ko je po Tevževem odhodu zapazila, da ji je odnesel tudi njene prihranke, ki jih je devala v njegovo listnico in v razburjenosti ni pomislila na to. Ni besedice ni črhnila o tem nikomur. Bolelo jo je, ko je segla v roko mami. Ko je pa v hlevu objela vse kravice po vrsti in so jo vse žalostno mrčeež prosile, naj ne hodi stran, jo je stisnila tolika

žalost, da se je zrušila na stolu in bridko preihtela vso noč. Topa od bolečine je vstala v jutro, zmolila nad živino blagoslov vseh priprošnjikov, jih vse pokropila, Rožmarinčka dvakrat, in med vrati, ob zadnjem pogledu nanje, vzdihnila: »O, ve edine zveste! Z Bogom! Z Bogom!«

Pomladno jutro je žarelo izza Golovca. Ob Gruberjevem prekopu je stala zamišljena Mana, ki se je deveti dan ukradla iz bolnice, da bi poiskala kotiček zase in za dete. Vedela je, da bo jutri na cesti z njim vred, brez strehe, brez kruha. Kam?

Pod njo je šumela voda. Čudni glasovi so se zlivali v njeno bolečino. Kakor črna stena se je vsadilo prednjo bodoče življenje. Nič več ni čutila ljudi, ki so tekali za opravki mimo nje. Tok vode se je zavrtel v plešochi kolobar in iz njega je pljusalo do njene duše, do njenega srca in jo vleklo in vabilo vase. Oslabljeno telo je drgetalo, obeljene roke so krčevito stiskale ograjo. V omotici je zatisnila oči. Zazdelo se ji je, da drsi po bregu, da pada, tone in gine — in z njo gine vsa bridkost, da jo objema pokoj in že vse diši po rajju. Radostna je hotela pokazati detetu: »Viš, rože, rože!«

Tedaj je začutila prazno naročje. V trepetu je kriknila po otroku in se osvestila.

S silo se je odmaknila od ograje, spustila se v tek nazaj proti bolnici in šepetala molitve.

V bolnici jo je čakalo pismo Alene, Tevževe sestre, kateri je obupana potožila nesrečo.

Kratko pismo:

Mana moja!

Le nikar ne obupuj! Kar k meni z otrokom! Enajst jih imam. Naj pristopi še tvoj, da jih bo dvanajst kot apostolov. Ti boš delala, on bo rastel, vse drugo je v božjih rokah. Pridi!

Alena.

Taka je zgodba ženske, ki je istega dne vsa vesela prišla k meni v pisarno in poprosila: »Gospod, dajte mi osemdeset kron!«

Nasmehnil sem se njenemu veselemu licu in rekel: »Visoka je tvoja prošnja, dekle!«

Ona pa je ročno sedla ob mizo. »Počakajte, da Vam razodenem, potlej sodite.«

Ko je prejela krone, je odšla in se takoj vrnila — z otrokom, ki ga je prej položila na stopnice.

»Poglejte ga, mojega Joška! Ali ni čvrst? Blagoslovite mi ga!«

Stisnila je dete na prsi in vesela odbežala. Videl sem jo, kako je kar tekla po cesti proti kolodvoru. Za njo je vihral kos revne tenčice, s katero je bilo ogrnjeno dete.

Po okrogli zemlji.

Politični pregled.

V Jugoslaviji se volilni boj bliža koncu. Nebroj strank in stranic je postavilo svoje kandidate, kar je samo dokaz, kakšno dušno vrenje vlada v ljudstvu in da povsod iščejo novih potov, novih smernic. Tudi to je znak nekega splošnega preobrata v mišljenju evropskih narodov, ki še ne bo kmalu izvršen in katerega vsebina še nikomur ni jasna. Ta boj med staro in novo dobo bo trajal, dokler nova doba ne bo imela jasno začrtanih oblik in popolnoma določene vsebine.

V zadnjem času se je zunanji minister dr. Ninčić posebno prizadeval, da uglaadi vsa nesoglasja med Jugoslavijo in sosednimi državami. To pa po navodilu kralja samega, ki je na seji ministrskega sveta dne 9. februarja vladi naročil, da »se mora naša zunanja politika usmeriti v pravo popolne miroljubnosti napram vsem državam«.

Sentmargeritska pogodba z Italijo je na obeh straneh sprejeta in podpisana. Italijani so po preteku dobrih štirih let izpraznili tretjo cono v Dalmaciji in mesto Sušak, katerega so 3. marca zasedle jugoslovanske čete. Določile se bodo še meje med Reko in Jugoslavijo, Italijani bodo izpraznili še Delto in luko Baroš, s čimer bode dolgotrajno nesoglasje med Jugoslavijo in Italijo končno rešeno. Izvršitev sentmargeritske pogodbe je imela tudi to dobro posledico, da so se v Rimu začela med Italijo in Jugoslavijo pogajanja za sklenitev trgovske pogodbe.

Tudi do avstrijske republike se je razmerje s prihodom zveznega kancelarja dr. Seipela in zunanjega ministra Grünbergerja v Beograd znatno ublažilo. Sicer se še ni sklenila trgovska pogodba, vendar so se rešila prav mnoga vprašanja, ki so doslej na obeh straneh znatno ovirala medsebojni sporazum. Ker sta Avstrija in Jugoslavija med seboj v zelo živahnem trgovskem stiku (Avstrija izvažala v Jugoslavijo velike množine železa, papirja, volne itd., Jugoslavija pa v Avstrijo živila), so se pogajanja največ sukala okrog medsebojnega prometa in tozadevnih olajšanj. Dalje so se rešila sporna vprašanja o sekvestrih, o likvidaciji avstrijskega predvojnega imetja na ozemlju sedanje Jugoslavije itd. Obžalujemo le, da se koroškimi Slovincem ni posvetilo več pozornosti in da so se zagrešile od jugoslovanske strani mnoge gospodarske napake, po katerih bo Slovenija gmotno precej oškodovana.

Radi vednih nemirov, ki jih povzročajo macedonski komitaši na jugoslovansko-bulgarski meji, se je sešla v

Nišu komisija, sestavljena iz Jugoslovancev in Bulgarov. Njena naloga je, urediti obmejne razmere, po katerih obe državi znatno trpita. Komitaši napadajo in požigajo obmejne vasi, da prebivalstvo še sedaj ne more priti do reda in mirnega dela. Doslej konferenca ni še prišla do zadovoljivih zaključkov.

V Porenju Francozi ne morejo zlomiti nemškega odpora. Stavke, pasivne resistance, sabotaža itd. se dan za dnem ponavljajo. Zato Francozi vedno ostreje nastopajo. Začeli so z zasedbo Badenske (pokrajine na desnem bregu Rena nasproti Alzacije), v Poruhrju proglašajo po posameznih mestih obsedno stanje, aretacije in izgoni vodilnih Nemcev se dan za dnem množe, prepovedali so nemškimi ministrom obisk Porenja, zabranili so vsak izvoz iz Poruhrja v Nemčijo itd.

Francozom postaja vsa zadeva neprijetna, ker na eni strani ne dosežajo tistih uspehov, ki so jih pričakovali, zakaj zasedba jih stane vsak mesec 40 milijonov frankov — več kot stane ves premož, ki ga zaplenijo, na drugi strani pa jim Angleži prav nobene vsaj moralne opore ne dajejo. Vendar je francoska vlada trdno odločena, da zlomi nemški odpor. Peča se celo z načrtom, kako dopolniti verzajsko mirovno pogodbo tako, da bi Nemce uspešneje kot z zasedbo Poruhrja prisilila plačevati vojno odškodnino.

Angleži vso francosko akcijo samo od strani gledajo. Najprvo zato, ker se delavska stranka, ki postaja vedno močnejša in je najnevarnejša nasprotnica vladne stranke, stalno in dosledno izreka proti zasedbi Poruhrja. Drugič pa vse to Angležem sijajno nese. Zakaj Nemci morajo premož, ki ga ne dobivajo več iz Poruhrja, naročiti v Angliji. Vsled tega se je brezposelnost, kar je bilo na Angleškem trenutno najbolj pereče socialno vprašanje, za 25 % znižala, kakor se je v angleški zbornici izjavil sam ministrski predsednik.

Nihče ne more prerokovati, kakšen bo konec francoske zasedbe v Porenju. Značilno za francoski strah pred Nemci pa je vladni predlog v državnem zboru, da se uvede 18 mesečna vojaška služba namesto dosedanje 12 mesečne in da se zviša število armade na 32 divizij.

Mirovne pogodbe, ki je bila sklenjena na lozanski konferenci med Turčijo na eni strani ter veliko antanto in Grško na drugi strani, turška narodna skupščina ni sprejela in je stavila nove, ostreje pogoje, v prvi vrsti popolno odpravo kapitulacij. Ne ve se še, kaj bodo k

temu rekli zavezniki, ni pa verjetno, da bi prišlo do vojne.

Na **Ceškoslovaškem** komunisti in Nemci na tihem rujejo zoper državo oz. državni red. V spominu nam je še smrtonosni napad na finančnega ministra dr. Rašina. V stanovanju generala Castello, poveljnika za slovaški del države, se je razpočila skrita bomba. Vse to je bilo vzrok, da se je tudi v češkoslovaški zbornici ob velikem viharju komunistov in ob protestu nemških poslancev sprejel zakon o zaščiti države, ki je pa mnogo modernejše in skrbnejše sestavljen kot jugoslovanski.

Te dni so objavili izid ljudskega štetja. Našteli so 8,700.000 Čehoslovakov in 4,600.000 drugih narodnosti, katerih odstotek je padel od prevrata sem od 40.7 na 34.6, dočim se je odstotek Čehoslovakov dvignil od 59.3 na 65.4. Češkoslovaška vlada bo imela s prevelikim številom pripadnikov tujih narodnosti dokaj posla, posebno kadar se opoziciji pridružijo še Slovaki, ki s Čehi niso povsem zadovoljni.

Na **Irskem** še vedno ni reda. Anglija je sicer dovolila Irski isto neodvisnost, kot jo imajo drugi dominioni angleške države, toda Valerovi pristaši hočejo priboriti svojemu narodu popolno neodvisnost. Svojo namero hočejo izvršiti z nasilji: z umori, požigi, napadi itd. Postavna irska vlada jih zelo brezobzirno in s precejšnjim uspehom preganja, toda miru Irska še dolgo ne bo imela.

Litvanci so z Memelom dosegli, kar so hoteli. Najpreje so litvanski dobrovoljci »brez vednosti« litvanske vlade zasedli Memel, Poljaki so protestirali, velika antanta je dajala ukaze, litvanska vlada pa je delala nedolžen obraz in dobrovoljci so trdno držali, kar so zasedli. In kar se je že naprej vedelo, da se vedno zgodi v takih slučajih: po par papirnatih protestih so se francoski vojaki, ki so skozi tri leta varovali Memel, vkrcali na zavezniške ladje in odpluli. Litvanska vlada pa je z lahkoto odstranila dobrovoljsko upravo in s svojim uradništvom zasedla njeno mesto.

Geografske drobtine.

Najznamenitejše odkritje v Egiptu. Par mesecev že Angleži kar sopsti ne morejo, tako jih je razburilo odkritje lorda Carnaroona v Egiptu. Kar so dosedaj našli v Egiptu znamenitega in dragocenega, vse se mora skriti pred zakladi, ki sta jih našla lord Carnaroon in njegov prijatelj Carter v dolini Nila, tam, kjer je bila stara prestolnica Tebe. Na Angleškem se ženske oblačijo sedaj kot staroegiptovske mumije, razni klubi si opremljajo sobe v egiptovskem slogu, vratar spredaj je oblečen kot egiptovski faraon; sploh, zdi se ti, da se je staroegiptovsko življenje preselilo v moderne Tebe ob Temzi. Še hujši so Amerikanci in na stotisoče že jih je napovedalo svoj prihod v Luksor, vasico na razvalinah Teb, v »dolino kraljev«, kjer je odkril lord Carnaroon vhod v grobnico kralja Tutankhamona. Obstoji pa, kolikor dosedaj vem, ta grobnica iz treh sob; prvi dve sta napolnjeni z najdragocenejšimi zakladi egiptovske umetnosti, v tretji je

pa velikanska pozlačena skrinja, v njej menda druga in v tej so ostanki kralja samega.

Lord Carnaroon je bil izdal že velike vsote za izkopavanje starih umetnin itd.; kopal je nazadnje z jako majhnim uspehom v dolini kraljevih grobov in se je slednjič podal v Malo Azijo, če mu bo tam sreča bolj mila. Pisal je prijatelju Carterju v Egipt, naj dokonča začetno delo, potem naj pa čaka, da bo šel za njim. Še preden je pa to pismo prispelo do Carterja, je ta lordu telegrafiral, da je zasledil velikanske zaklade, začetkom lanskega decembra. Takoj se je podal lord v Egipt in je res odkril tam zaklade, ki so daleko, daleko prekašali najsmelejše upe in najdrznejšo domišljijo. Prvi telegram lorda je imel samo tele besede: »Daleč nad vsemi sanjami lakomnosti.« Angleški listi nam vsega bogastva kar naštetih ne morejo, govorijo nam o največji najdbi dragocenosti, kar jih sploh stari vek pozna, pravijo, da so kaj takega mogli pričakovati z največjo domišljijo obdarjeni raziskovavci le v najbujnejših sanjah. Ko so stopili lord in njegovi spremljevalci v prvo sobo grobnice, je bil blešč nakopičenega bogastva tolik, da so morali umakniti oči. Pregledali so površno prvo in drugo sobo, odprli z največjo skrbjo

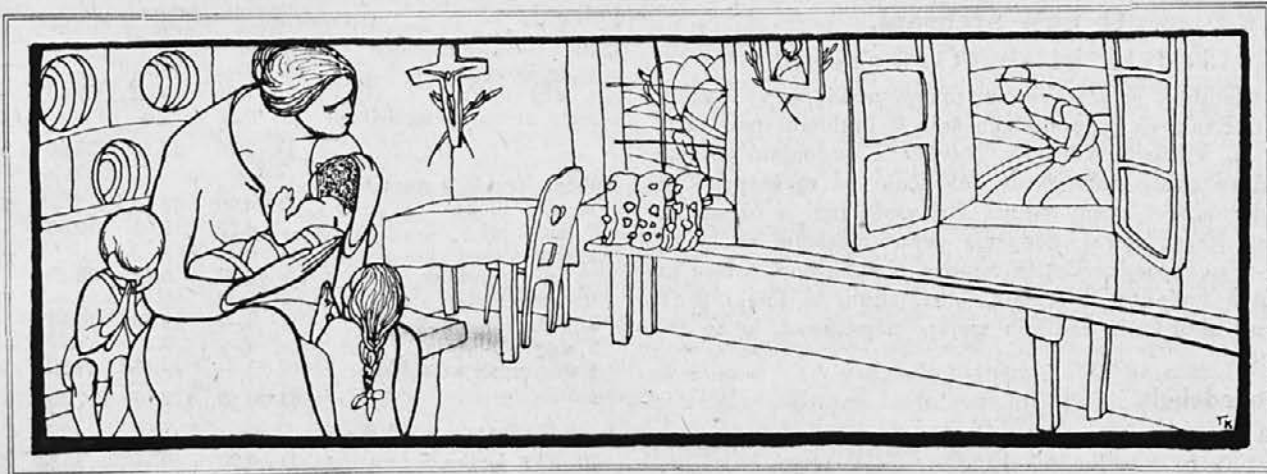
Dolina kraljev v Egiptu.

tretjo, divili se zlatu in dragim kamenom, občudovali so zlate postelje, žezla in prestole, strmeli so nad 3300 let starimi konservami, potem je bilo pa preveč. Tretjo sobo so spet zazidali, imajo s prvima dvema dosti dela, v jeseni šele jo bodo odprli in brali bomo o vstajenju Tutankhamona, ki je 3300 let nemoteno spal v tišini doline kraljevih grobov.

Bolj kakor umetnin se pa veselijo učenjaki množice starih listin, ki bodo za spoznavanje tistih časov izrednega pomena. To so bili oni časi, ko so stanovali še Izraelci v Egiptu, okoli l. 1350 pred Kristusovim rojstvom. Mozes jih je peljal okoli l. 1300 ven v puščavo.

O čudovitih najdbah bomo podali prihodnjč natančnejše poročilo z več slikami. Omenimo še to, da so v zvrho hitrejšega potovanja iz Londona v dolino grobov ustanovili v Londonu posebno zrakoplovno družbo z imenom »Thames-tombs«, to se pravi: Temza-grobovi. Rabili bodo za pot dva dni ali tri in tako bodo občudovavci starega Egipta veliko prej na cilju svojih želja, kakor bi bili sicer. Vsekakor navdušenje, ki je vendar enkrat na pravem mestu.

Dr. V. Š.

Gospodar in gospodinja.

Povrtno delo v aprilu.

V sadovnjaku. Brstje se nopenja, cvetje se razpreza. Najprej se pobeli marelica, kmalu za njo se razpuste breskve, potem pridejo na vrsto češnje, slive, češplje in nazadnje jabolane. Zamudniki, na plan! Marsikaj se da rešiti še zadnji trenutek. Cvetno brstje se pa sedaj kaj rado brije. Zato je treba večje pazljivosti nego pozimi in v rani pomladi. Zadnji čas je tudi, da posadimo, kar smo se namenili, kajti čim dalje odlašamo, tem večjo imamo škodo. V suši je treba zalivati vse drevje, ki smo ga sadili to pomlad. Pa ne dajati vode po kapljicah, ampak obilo, toda poredko! Ako hočete, da se bo drevje zanesljivo prišlo in veselo rastlo takoj prvo leto, naložite po kolobarju okrog debla nekaj prstov na debelo drobnega gnoja in povrhu vrzite nekoliko trnjevih vej! Pod tako odejo drevo ne bo trpelo žeje, zemlja bo pa imela tudi mir pred kurjimi kremplji, ki sicer strašno gospodarijo. Sadjarji, pomnite, da ni dovolj samo saditi, nego je treba tudi gojiti! Obvezite torej, okoplajte in pognojite tudi tisto mlado drevje, ki ste ga sadili lansko in predlansko leto! Prepričali se boste, kako bogato vam bo povrnilo drevje mali trud in neznatne stroške. Preglejte tudi kole in vezi! Ko mlado drevo ozeleni, je v vedni nevarnosti, da ga nagne ali celo polomi vihar. Kdor je zamudil cepljenje v zarezo ali v razkol (precep), naj sedaj cepi za lubad, ako ima dobro spravljene cepiče. Na ta način se da cepiti pa samo pečkasto sadno drevje (jablane in hruške). Za vse drugo je že prepozno. Mladim, čvrsto rastočim jablanam in hruškam, ki imajo gladko in napeto kožo, puščamo na ta način, da s konico ostrega noža prerežemo kožo od vrha do tal na dveh, treh straneh debla. Prerežite pa samo kožo, ne pa rezati v les! Proti koncu aprila se že jamejo kazati listne ušice. Takoj, ko jih opazite, po njih s tobakovo vodo, pa ne čakati, da bi se razmnožile v milijone in uničile prirastek! Cvetoder se tudi že probuja iz zimskega spanja. Otresati ga treba ob jutranjih urah raz drevje na rjuhe in vreči na ogenj.

Na vrtu. Setve, ki so zaostale zaradi marčevega slabega vremena ali iz drugih vzrokov, nadaljujemo v aprilu. V tem mesecu sejemo lahko še ohrovt, zelje, karfijole, kolerabe, redkvico, špinačo, rožni kapus, solato, grah itd. V toplejših krajih sejejo zadnji teden v aprilu tudi nizki

fižol. Ko se vreme ustanovi in ponoči več ne zmrzuje, presajamo prve kolerabe, solato, rano zelje, ohrovt in sejemo rdečo peso. Tudi rani krompir sadijo navadno do srede aprila. Špargljeve gredice je treba očistiti, okopati in obsuti, da dobimo grebene ali nasipe, v katerih se belijo šparglji, da jih ni treba pokrivati. Setve na toplih gredicah morajo imeti dovolj vlage. Ko seme skali, moramo skrbeti, da dobe mlade rastlinice takoj dovolj svetlobe, da zrastejo tršate in zastavne. Pregoste setve se morajo čimprej prepuliti. Ob toplem solnčnem vremenu je treba zadostno zračiti, da se rastline utrdijo, sicer hirajo ali celo propadejo, ko jih presadimo na plano. Dragocene sadike od karfijol, pa tudi od paradižnikov, presajamo (pikiramo) na topli gredi, preden jih sadimo na vrtno gredice. Proti koncu meseca, ko rastline na toplih gredah že porastejo, podnevi okna popolnoma odkrijemo, pozneje tudi ponoči, ako je toplo. Če ne prej, sejemo na tople gredice vsaj začetkom aprila razne poletne cvetlice, kakor astre, balzamine, petunije, cinije, nageljne, verbene in razne druge. Po vrtnih rabatah pa sejemo resedo, slak, dišečo grašico, sadimo georgine, gladijole itd. Vrtnice je tudi treba obrezati in privezati na količe. Sobne rastline presajamo in razmnožujemo.

V čebelnjaku. Čebele so oživele. Ob lepem vremenu že redno izletavajo. V panje se kar vali obnožina. Tu in tam se ujame morebiti tudi troha medu. Zalega se širi in množi od dne do dne. Tako je pa le pri močnih, živalnih plemenjakih. Slabiči pa životarijo in je navadno zaman vse negovanje. Pridružite jih torej čimprej sosednim plemenjakom. Ena sama močna družina več vrže nego trije, štirje slabiči. April je rad muhast. Večkrat dežuje kar po cele tedne. Taki časi so čebelam spomladi najbolj nevarni. Pazite torej, da jim ne zmanjka hrane! Najhitreje in najlaže jim pomagamo z medom v satju. Ako pa tega ni, jim pokladamo med, raztopljen v vodi, in sicer v večjih množinah (en liter ali celo več) naenkrat. Pokladajte pa le zvečer, da ne zanetite ropanja, ki je kakor ogenj. Proti koncu aprila je tu in tam že kak roj. Pravi čebelar ima vse pripravljeno za tak vesel dogodek. Čebelarji, ako hočete imeti od svojih čebel gotov dohodek in obilo veselja, opustite starokopitno čebelarstvo ter se oprimate novodobnega umnega čebelarstva s premakljivim delom! Sedajle je čas za to!

M. H.

O naši prehrani.

Jedilniki za štiri osebe.

Ta jedilnik je sestavila in preračunala po vsebini in ceni dr. Krekova gospodinjska šola v Ljubljani pod vodstvom M. Viktorije Chromy. Navedene so najnavadnejše jedi, ki se skoro največkrat povračajo na meščanske in kmetiške mize v enem tednu. Pri vsaki jedi je označena množina (teža, mera), današnja cena (marsikje se je že tekom meseca podražilo) in množina beljakovin, tolšča in ogljikovih vodenov v gramih. Pri jedeh, ki imajo prav malo ali skoro nič redilnih snovi, n. pr. kava, je to izpuščeno.

Ponedeljek.

Mesna prehrana.

Zajutrek.

	Dnevna cena Din	Beljako- vina g	Tolšča g	Ogljikovi vodani g
Kava z mlekom in kruhom:				
4 dkg kave	D 2.80	—	—	—
2 dkg cikorijske	» 0.40	—	—	—
4 dkg sladkorja	» 0.80	—	—	40.—
$\frac{3}{4}$ litra mleka	» 2.63	26.25	28.50	37.50
$\frac{1}{2}$ kg kruha	» 3.—	35.—	5.—	250.—
	D 9.63	61.25	33.50	327.50

Dopoldne (predjužnik).

$\frac{1}{3}$ kg kruha	D 1.50	17.50	2.50	125.—
----------------------------------	--------	-------	------	-------

Obed.

Rezanci na juhi:

$\frac{1}{2}$ kg govejega mesa	D 5.75	(Se porabi zvečer.)		
korenine, sol	» 1.10	—	—	—
10 dkg moke	» 0.70	10.—	1.—	75.—
1 jajce	» 2.—	6.30	5.40	—
	D 9.55	16.30	6.40	75.—

Odšteveni meso . . . . .

D 5.75

Krompir na tirolski način:

2 kg krompirja	D 4.—	34.—	—	358.—
$\frac{1}{2}$ kg sveže svinjine	» 12.50	87.50	77.50	—
10 dkg masti	» 3.—	0.30	99.—	—
čebula, poper, sol	» 0.35	7.50	—	50.—
	D 19.85	129.30	176.50	408.—

Paradižnična omaka:

$\frac{3}{4}$ kg paradižnikov	» 2.—	7.50	—	30.—
10 dkg masti	» 3.—	0.15	49.50	—
6 dkg moke	» 0.42	6.—	—60	45.—
3 dkg sladkorja	» 0.60	—	—	30.—
kis, sol	» 0.25	—	—	—
	D 6.27	13.65	50.10	105.—

Južina popoldne.

kakor zajutrek	D 9.63	61.25	33.50	327.50
--------------------------	--------	-------	-------	--------

Večerja.

Meso v papriki:

meso od popoldne	D 5.75	73.50	17.50	—
5 dkg čebule	» 0.30	7.50	—	50.—
2 dkg moke	» 0.14	2.—	0.20	15.—
3 dkg masti	» 0.90	0.09	29.70	—
sol, paprika	» 0.20	—	—	—
	D 7.29	83.09	47.40	65.—

Polenta:

$\frac{1}{2}$ kg polente	D 2.50	50.—	15.—	360.—
10 dkg masti, sol	» 3.10	0.09	29.70	—
	D 5.60	50.09	44.70	360.—

Celodnevna hrana za 4 osebe

na 1 osebo	D 63.57	432.43	394.60	1793.—
------------	---------	--------	--------	--------

	D 15.89	108.11	98.65	448.25
--	---------	--------	-------	--------

kalorij pa:

3198.52

Brezmesna prehrana.

Zajutrek.

Mleko s kruhom:

2 litra mleka	D 7.—	70.—	76.—	100.—
70 dkg kruha	» 4.20	49.—	7.—	350.—
	D 11.20	119.—	83.—	450.—

Dopoldne (predjužnik).

70 dkg kruha	D 4.20	49.—	7.—	350.—
------------------------	--------	------	-----	-------

Obed.

	Dnevna cena Din	Beljako- vina g	Tolšča g	Ogljikovi vodani g
Čista krompirjeva juha:				
1 kg krompirja	D 2.—	17.—	—	179.—
4 dkg masti	» 1.20	—12	39.60	—
malo česna, peteršilj, sol	» 0.50	—	—	—
	D 3.70	17.12	39.60	179.—

Kuhani štrukliji s smetano:

70 dkg moke	D 4.90	70.—	7.—	525.—
2 jajci, sol	» 4.10	12.60	10.80	—
1 dkg kvasu	» 0.20	—	—	—
$\frac{1}{8}$ litra smetane	» 2.50	6.75	38.25	7.75
10 dkg zdroba	» 0.70	10.—	1.—	75.—
2 jajci	» 4.—	12.60	10.80	—
5 dkg sladkorja	» 1.—	—	—	50.—
5 dkg masti za zabelo	» 3.—	—15	49.50	—
	D 20.40	112.10	117.35	657.75

Južina popoldne.

70 dkg kruha	D 4.20	49.—	7.—	350.—
------------------------	--------	------	-----	-------

Večerja.

Kislo mleko s smetano:

$\frac{2}{2}$ litra kislega mleka	D 8.75	87.50	87.50	87.50
---	--------	-------	-------	-------

Krompir v oblicah:

2 kg krompirja	» 4.—	34.—	—	358.—
--------------------------	-------	------	---	-------

Celodnevno za 4 osebe

na 1 osebo	D 56.45	467.72	341.45	2432.25
----------------------	---------	--------	--------	---------

	» 14.11	116.93	85.36	608.06
--	---------	--------	-------	--------

kalorij pa: 3766.31

Torek.

Mesna prehrana.

Razen obeda in večerje

(zajutrek, južini)	D 20.76	140.—	69.50	780.—
------------------------------	---------	-------	-------	-------

Obed.

Špinačna juha:

35 dkg špinače	D 4.—	12.25	1.75	14.—
8 dkg sur. masla	» 4.80	0.64	66.40	0.80
8 dkg moke	» 0.56	8.—	0.80	60.—
1 žemlja	» 0.50	3.50	0.50	25.—
1 jajce	» 2.—	6.30	5.40	—
$\frac{1}{8}$ litra mleka	» 0.44	4.375	4.75	6.25
sol, poper	» 0.20	—	—	—
	D 12.50	35.065	79.60	106.05

Majeronovo meso:

$\frac{1}{2}$ kg gov. mesa	D 5.75	73.50	17.50	—
5 dkg masti	» 1.50	0.15	49.50	—
2 dkg moke	» 0.14	2.—	0.20	15.—
$\frac{1}{16}$ litra smetane	» 0.50	1.687	9.562	1.937
čebula, majeron, sol	» 0.80	7.50	—	50.—
	D 8.69	84.837	76.762	66.937

Krompirjev piré:

2 kg krompirja	D 4.—	34.—	—	358.—
5 dkg surovega masla	» 3.—	0.40	41.50	0.25
$\frac{3}{10}$ litra mleka	» 0.23	5.061	28.686	5.811
čebula, sol	» 0.20	1.50	—	10.—
	D 7.43	40.961	70.186	374.061

Večerja.

Pljučna gibanica:

$\frac{1}{2}$ kg krompirja	D 3.—	25.50	—	268.50
$\frac{1}{4}$ kg moke	» 1.75	25.—	2.50	—
2 jajci, sol	» 4.10	12.60	10.80	—
nadev: $\frac{1}{4}$ kg pljuč	» 3.50	75.—	12.50	—
1 jajce	» 2.—	6.30	5.40	—
začimbe, sol	» 0.30	—	—	—
	D 14.65	144.40	31.20	456.—

Zeljnatá salata:

$\frac{1}{2}$ kg zelja	D 3.—	37.50	—	75.—
$\frac{1}{8}$ litra olja	» 3.12	—	115.—	—
$\frac{1}{4}$ litra kisa, kuma, soli	» 1.20	—	—	—
	D 7.32	37.50	115.—	75.—

Celodnevno za 4 osebe

na 1 osebo	D 71.35	482.76	442.25	1858.05
----------------------	---------	--------	--------	---------

	» 17.84	120.69	110.56	464.51
--	---------	--------	--------	--------

kalorij pa: 3427.53

Brezmesna prehrana.	Dnevna cena Din	Beljako- vina g	Tolšča g	Ogljikovi vodani g
Razen obeda in večerje (zajutrek, južini)	D 19.60	217.—	97.—	1150.—
O b e d.				
Prežganka:				
10 <i>dkg</i> moke	D 0.70	10.—	1.—	75.—
5 <i>dkg</i> masti	» 1.50	0.15	49.50	—
1 jajce	» 2.—	6.30	5.40	—
sol, kumina	» 0.50	—	—	—
20 <i>dkg</i> kruha	» 1.20	14.—	2.—	100.—
	D 5.90	30.45	57.90	175.—
Mlečna kaša (gosta):				
2 litra mleka	D 7.—	70.—	76.—	100.—
$\frac{1}{2}$ litra kaše, sol	» 2.10	45.—	18.—	306.—
	D 9.10	115.—	94.—	406.—
V e č e r j a.				
Črn močnik:				
$\frac{3}{8}$ litra ajdove moke	D 2.80	21.94	2.48	180.38
10 <i>dkg</i> zaseke	» 3.—	0.30	99.—	—
sol	» 0.10	—	—	—
	D 5.90	22.24	101.48	180.38
Zabeljen krompir:				
2 <i>kg</i> krompirja	D 4.—	34.—	—	358.—
5 <i>dkg</i> zaseke	» 1.50	1.—	40.—	—
sol	» 0.10	—	—	—
	D 5.60	35.—	40.—	358.—
Celodnevno za 4 osebe	» 46.10	419.69	390.38	2269.38
na 1 osebo	D 11.53	104.92	97.60	567.45
kalorij pa:		3664.40		
		(Dalje prihodnjič.)		

Kuharica.

Goveje meso v polivki suhih gob. Skuhaj kakor navadno goveje meso ($\frac{1}{2}$ *kg*) v juhi. Posebej pa kuhaj nekaj minut eno pest suhih gob, kuhane stresi na rešeto in polij z mrzlo vodo. Odtekle gobe drobno zreži. V kozo deni eno žlico masti, nekoliko drobno zrezanega zelenega peteršilja in čebule. Ko se nekoliko zarumeni, prideni gobe in jih duši četrť ure, potresi jih z moko (pol žlice), premešaj in zalij s četrť litrom juhe ali vode. Ko še nekaj minut vro, jim pridaš ščep popra in žlico kisle smetane. Nato vzemi iz juhe meso, ga zreži na poljubne kose in deni v gobovo polivko, v kateri naj prevre. Meso naloži s polivko vred na krožnik in ga obloži s krompirjevim pirejem ali dušenim rižem.

Aleluja. Olupke oprane bele repe posuši nad ognjiščem. Posušene shrani na suhem prostoru; ko jih rabiš, jih namakaj 24 ur v mrzli vodi ter jih skuhaj do mehkega. Kuhane odcedi in dobro sesekljaj. Napravi bledorumeno prežganje, prideni drobno zrezane čebule, ko se nekpliko zarumeni, zelenega peteršilja in sesekljane olupke, zalij jih z juho, v kateri se je kuhalo suho meso, pridaš še nekoliko popra, pusti prevreti in daj kot prikuho na mizo. Ali pa: Repo operi, nareži na kose in kuhaj, da je mehka, nato jo odcedi in sesekljaj in napravi vse kakor alelujo. (Repo kuhaj z olupki vred.)

Ceški velikonočni kruh. Najprej deni v lonček 3 *dkg* droži, žličico sladkorja in 6 žlic mlačnega mleka; v skledo pa deni $\frac{3}{8}$ litra vročega mleka, 5 *dkg* sladkorja, 10 *dkg* kuhanega ali surovega masla, žličico soli, od pol limone drobno zrezane lupine; tej zmesi pridaš $\frac{3}{4}$ *kg* moke, to nekoliko premešaj in pridaš vzhajani kvas, 2 rumenjaka in še $\frac{1}{4}$ *kg* moke, ki jo pusti samo toliko na strani, da boš imela za pognetanje. To vse s kuhalnico dobro premešaj in še z rokami dobro zgneti, vsaj $\frac{1}{3}$ ure. Ko si vse dobro pregnetla, prideni 4 *dkg* opranih rozin, 4 *dkg* cveb in za noževico konico nastrganega oreška. Postavi testo na gorko, ga dobro pokrij in pusti, da vzhaja; vzhajano še enkrat pogneti in napravi iz testa dva okrogla hlebčka,

položi vsakega na pehar, s prtičem pogrnen in z moko potresen, (ali v okroglo skledo) in postavi zopet na gorko, da še enkrat vzide; vzhajane hlebce povezni na pomazano pekačo, pomaži z raztepenim jajcem, prereži vsakega na sredi navzkriž in postavi v srednje vročo pečico ter peci eno uro. Ta kruh ostane, ako ga zaviješ v prtič, dalj časa svež.

Rožičeva potica s kakavom. Najprej deni v lonček 2 do 3 *dkg* droži, žličico sladkorja in 4 žlice mlačnega mleka; v skledo pa deni $\frac{1}{2}$ litra vročega mleka, 3 *dkg* sladkorja, 5 *dkg* masla ali masti, žličico soli in 70 *dkg* moke; to nekoliko premešaj, pridaš vzhajani kvas in en rumenjaka. To vse s kuhalnico dobro zmešaj, in stepaj četrť ure. Potresi testo z moko, pokrij s prtičem in postavi na gorko, da vzide. Vzhajano testo stresi na prt, z moko potresen, in zvaljaj za mezinec na debelo in namaži s sledečim nadevom. Nastrgaj $\frac{1}{4}$ *kg* rožičev, odstrani jim pečke in stresi rožiče v $\frac{1}{4}$ litra vrelega mleka, prideni dve kavni žličici kakava, eno žlico sladkorja, eno žlico smetane in od cele drobne pomaranče drobno zrezan olupke. Ko si testo namazala, ga potresi še s pestjo krušnih drobtin. Zvij testó precej na tesno in položi v kozo. Potlači ga v kozi z roko in prebodi na več mestih z nožem, da ne bo potica luknjasta. Kozo postavi na gorko, da vzhaja; pomaži jo z mlekom, jajcem ali smetano in peci v precej vroči pečici. Iz navedenega testa je potica precej velika.

V mleku pečeni krapí. Deni v lonček 1 $\frac{1}{2}$ *dkg* droži, žličico sladkorja in dve žlici mlačnega mleka; zmešaj in deni za par minut na toplo, da vzide. V skledo nalij $\frac{1}{4}$ litra toplega mleka, pridaš nekoliko soli, 3 *dkg* surovega ali 2 *dkg* kuhanega masla ali masti, eno jajce, eno žlico sladkorja, vzhajani kvas in $\frac{3}{4}$ litra moke, to vse dobro s kuhalnico zmešaj in stepaj ter postavi na gorko, da vzhaja. Potem namaži plitvo kozo ali pekačo, ki ima ob kraju robove, dobro s surovim maslom, testo pa stresi na desko z moko potreseno, ga razvaljaj za prst na debelo in razreži z majhnim krofovim vbodom na krape ali krofe. Ostanke testa skupaj zloži in zopet razvaljaj; krape pokladaj drug poleg drugega, pa ne pretesno, vsakega pa okrog in okrog namaži s čopičem ali kurjim peresom, ki ga pomakaj v raztopljeno surovo maslo ali mast. Nato nalij čez krape $\frac{1}{4}$ litra mleka in jih postavi na gorko, da vzidejo. Preden jih postaviš v pečico, jih še povrhu pomaži z maslom. Peci v srednje vroči pečici pičle pol ure. Pečene odloči enega od drugega, jih pokladaj na krožnik tako, da je spodnja stran na vrhu, na vsakega položi pol žličice meze in potresi z vanilijevim sladkorjem.

Krompirjevi zviti cmoki. Nastrži 6 debelih kuhanih in olupljenih krompirjev. Deni jih na desko, pridaš dve žlici kisle smetane ali dve žlici mleka in za oreh masti; eno jajce, nekoliko soli in $\frac{1}{4}$ litra moke; napravi testo in ga razvaljaj za mezinec na debelo, potresi ga z drobtinami, ki si jih zarumenila v masti in ga zvij v zvitek, potem ga zreži na 3 do 4 prste dolge kose in lepó okroži, da se drobtine skrijejo. Cmoke kuhaj v slani vodi četrť ure. Potem jih poberi v skledo in še prav malo zabeli. Postavi jih s solato ali jabolčno čežano na mizo.

Bržola v mleku dušena. Stolci bržolo, odstrani mast in kožo, osoli jo in položi v kozo, nanjo pa nalij toliko mrzlega, nezavretega mleka, da je bržola skoro pokrita, pokrij jo s pokrovko in ko se je mleko nekoliko pokuhalo, ji pridaš eno žlico kisle smetane. Mehko bržolo potresi z žlico krušnih drobtin, ki si jih zarumenila v žlici surovega masla ali masti, in z drobno zrezanim zelenim peteršiljem, bržolo položi na krožnik, vlij polivko čez njo, jo obloži s krompirjevim pirejem ali cmoki.

Kosmetika.

Obleka nekdanj in sedaj. Zgodovina obleke se začne pri Adamu v raju. Naši prastarši so začutili potrebo po obleki in segli po listju smokvinega drevesa. Divji narodi so se oblačili v široko listje in v obleke iz drevesnega luba. Listnati je sledila obleka iz kože. Pomenila je velik napredek. Pomislimo, da je bilo treba za listnato obleko samo seči po listju in speti listje s trnjem. Take obleke pa je bilo treba vsak dan druge, zato je iskal človek tvarine, ki bi mu služila dalje časa in za mrz in dež. Videl je, da varuje žival kosmata koža — in segel je po nji. Zato pa je bilo treba že različnega orodja. S težkim kamnom je ubil človek žival; da je je odrl, je izbrusil pripraven kamen, da jo je sešil, si je naredil iglo iz ptičje kosti, konce si je pripravil iz rastlinskega vlakna ali iz posušenih čreves. Pa tudi taka obleka ni trpela dolgo. Dlaka je izpadala, koža se je zagubila in je trda žulila golo telo. Treba jo je bilo ustrojiti.

Kje se je učil človek? Od narave. Drevesno ličje in lubje ga je napotilo na tkanje. Strigel je volno od kož in skušal presti, tkati. Od prve nerodne in debele preje pračloveštva do prelepih tkanin davnih Egipčanov — Bog zna, koliko tisoč let je preteklo. Nikdo ne ve, kdo je postavil prve statve. Kolikor so bile nerodne, bile so korak do nepreglednega razvitka. Tri tisoč let stare tkanine iz grobov egiptovskih kraljev so čuda lepote, umetnosti in tehnične dovršenosti. Asirci in Babilonci so bili znani po svojih razkošnih oblačilih; v svoje tkanine so vdelavali rastline, podobe živali, različne pise in kocke, človeške podobe. Vdelali so zlato, bisere, dragulje, da se je obleka kraljev in močotcev vsa prelivala v svetlobi. Pradavni umetnik in umetnica sta našla vzorce za svoje delo v naravi. Kakor je skušal pračlovek posneti obliko živali in rastlin na kamnu z nožem in z barvo, tako je delal njegov umnejši potomec pri tkaninah, oba sta bila učenca narave.

Slovani, ki so po nekaterih krajih ostali še danes zvesti domači preji, gotovo niso bili zadnji pri izumu in izpopolnjevanju tkanja in šivanja. Iz izkopin, ki jih priznavajo zdaj resni učenjaki za slovanske — ali se vsaj nagibajo k temu priznanju — je razvidno, da so imeli pradavniki jako razvit čut za lepoto, da so morali imeti razvito obrt in trgovino. Najbrž so tkali in trgovali Slovenci, še preden so imeli kak lastni denar; pri njih je bilo platno plačilno sredstvo, kar pričuje beseda *platiti*, *plati*, *plati*. Vsi Slovenci rabijo besedo *platno* za belo tkanino iz lanu, *platno* imenuje Rus še danes obleko, Hrvat pravi obleki tudi ruho (naša rjuha). To se pravi, da so se pradavni Slovenci ogrinjali izprva kar s kosom platna. Pozneje so narejali luknjo za glavo in puščali ob straneh luknje za roke. Iz tega se je izcimila robača, zarobljen kos platna. Roke so ostale še nepokrite. Umna glava je prikrojila rokave in jih všila. *Rokav* je del obleke, ki pokriva roke. (Beseda *rokav* je tvorjena od besede *roka*. Odtod toliko raznih imen za obleke: *rokavci*, *brezrokavnik* i. t. d.) *Platnena* obleka iz enega kosa se je vedno bolj spreminjala. Dobila je razpore, zarezo pri vratu, različne zapestnice, ovratnik, kozice, ramnice, nabrane našive, čipke, gumbe iz platnene niti, všive in drugo. V nekaterih krajih sta nastala dva kosa iz robače, kratki rokavci, ki segajo le preko pasu, in krilo. Rokavci so predhodniki današnjih jank ali bluz, iz preprostega krila so se razvile današnje in prejšnje oblike kril, tako

zelo podvržene izpremembam, in vendar v bistvu vedno enake.

Zelo staro oblačilo je seveda tudi kožuh. Ni bil več kožnata obleka, ko so jeli nositi obleke iz tkanine, toda poznali so dobroto tople kože v mrzlih krajih in prikrojili so jih tako, da so se ogrinjali ali oblačili vanje. Kožuh je oblačilo iz kosmate kože. Ženske so nosile kožamajke in kožuhe; majka je bila s kožuhom podložena, bolj kratka obleka, kožuh je bil dolg. Štajerke pravijo zdaj sukneni jopi kožemajka, poljakinje imajo še prave kazamajke. Majka (majkca) je najbrž zelo stara beseda za oblačilo in pomeni nekaj toplega. Maja, majica, majka je še znano na Notranjskem. Pred petdesetimi leti so imenovali »majo« samo platneno spodnje oblačilo; majka pa je bila sedanja jopa. Dobro bi bilo, da bi se ime majka zopet uvedlo za zimske jope, saj zimska jopa je spakedranka kakor površnik za suknjo. Zakaj se ne bi držali prastarih imen in nazivov, ki nam pojasnijo tolikanj? Suknja je oblačilo iz sukna. Druge obleke delimo v volnene, platnene in dr., pri suknji pa ni nikoli suma, da ne bi bila iz sukna. Platnena suknja je toliko kakor slamnat klobuk. Notranjke pravijo dolenci, če je iz sukna (kakor svojčas v navadi), suknjica. Sploh so imenovali naši predniki vsako stvar tako pristno in prav kakor malo kateri drugi. Žal, da imamo Slovenci slabo lastnost in se oprimmemo hitro vsake prinešene besede in pozabimo svoje. Potem pa gre glas, da nimamo izrazov za najbolj prvotne pojme. Veliko grešijo v tem naše ženske. Bolj kot je tujka čudna, rajši se je drže, izmalčijo jo še po svoje in se z njo ponašajo, domačo besedo pa sunejo v kot in v pozabo. *Lea Fatur.*

(Konec sledi.)

Gospodinja svečenica. Vsaka rodbina, vsako gospodinjstvo je svetišče. Poganski Rimljani so izročali deviški svečenici v varstvo sveti ogenj, ki ni smel nikdar ugasniti. Po naših domih čuva že od pradavna gospodinja sveti ogenj vere in prosvete. Kdo je ohranil ostanke pradavnine, pravljice in pesmi, ki so nam bogat zaklad nekdanjih šeg in mišljenja? Žena, mati, ki jih je izročila vnukom. In naše najboljše, našo od vere posvečeno nravnost nam je ohranila mati. In tudi zdaj mora ostati gospodinja čuvarica naših svetinj. Svetovna vojna je vrgla nad nas morje popačenosti, valovi butajo tudi ob slovensko hišo. Gospodinja, stoj na straži! V tvoji hiši naj ne bo ničesar, kar bi pohujšalo nedolžno oko, v tvoji hiši naj ne bo kletvine in opolzkih besedi in dvoumnih namigavanj. Gospodinja, ti si odgovorna! Opozori dostojno a odločno: pod mojo streho ne! Ni se treba bati. Samo zato je dandanes toliko preklinjanja in brezbožnega govorjenja, ker se mu nikdo ne ustavlja. Na železnici, v gostilni, kjerkoli, povsod slišiš umazane in surove besede. In žal, tudi ženska, od narave obdarovana s poklicem, da čuva svetost, tudi ženska se spozablja in zapleta v take pogovore. Otroci preklinjajo Stvarnika, sveto Devico, svoje roditelje, otroci govore besede, ob katerih zardi starost — mimo gre staro in mlado, a nikdo ne posvari otrok, nikdo jih ne pouči. Kako hitro bi bilo drugače, ko bi se zavedela vsaka gospodinja, vsaka mati svoje dolžnosti. Gospodinja, čas je hud. Bodi budna svečenica svojega doma, čuvaj svetinje naših dedov, čuvaj dušice naših vnukov!

Lea Fatur.

Pisano polje.

Sličice iz Belgrada.

Piše prof. Ivan Dolenc.

Pogovor z muslimanom.

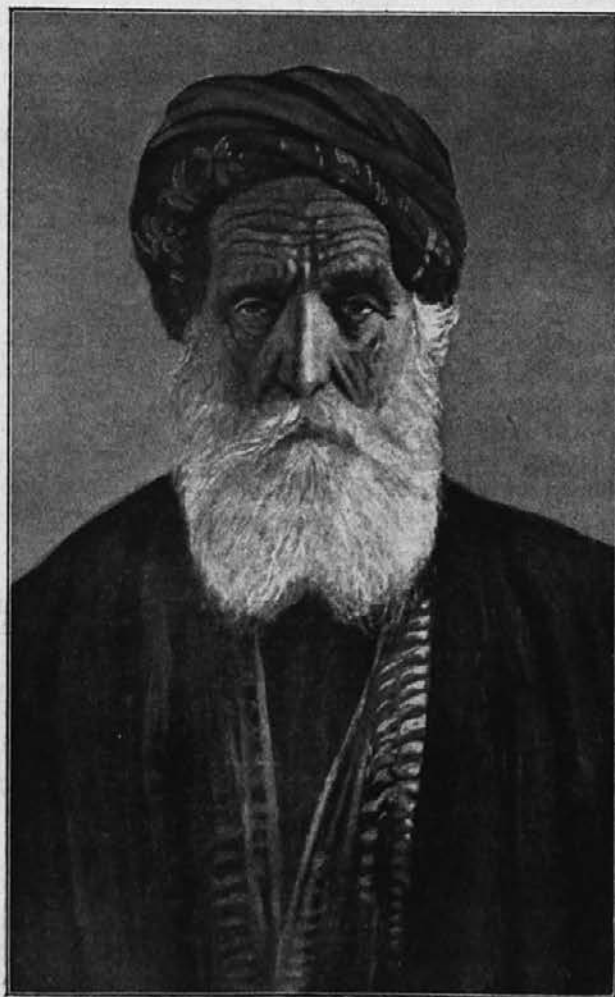
Rar je preveč, pravijo, še s kruhom ni dobro. Oj, kako smo se veselili otroci vožnje po železnici! Če smo se peljali po gorenjski progi na Brezje ali pa na Jesenice, nas ni bilo spraviti od okna. Kako prehitro nam je minula predstava, kjer smo gledali kakor v panorami neprestano se menjajoče slike lepe naše zemlje!

Kadarkoli sem pa pomislil na vožnjo v Belgrad, se je zbudil v meni neprijeten občutek: videl sem samega sebe, kako čepim v kotu železniškega voza, gosto natlačenege s potniki, ki kade in pljujejo po tleh; že sem čutil v nosu neprijetni vonj premoğa. E, pa bodi! Ždeli bomo sključeni svojih 16 ur ali na kolikor bomo pač (radi zamude vlaka) obsojeni, bolele nas bodo noge, ki bi se rade stegnile, a je voz preozek, loteval se nas bo zaspanec, tako da se nam ne bo ljubilo niti brati. Izgubljen čas!

A ne vedno! Tudi vožnja po enoličnih pokrajinah ima svoje zanimivosti, tudi na progo med Belgradom in Zagrebom hranim dosti lepih spominov. Saj je to, lahko rečemo, svetovna proga, ki veže jugovzhod Evrope z zapadom in z osrednjo Evropo. V vozu se seznaniš z bolgarskimi dijaki, ki se vozijo na visoke šole v Nemčijo in Italijo. Srbski visokošolec potuje v Francijo. Bežal je bil l. 1915 preko Albanije in je nadaljeval študije v Nizzi ali kje drugod v Franciji. Veletrgovec iz Sofije se vozi s hčerko na Dunaj; gre k zdravniku specialistu. Bolgar itak skoro ne more priti na zapad ali v sredino Evrope drugače nego preko Belgrada. Carigrájčan tudi ne, če noče potovati po ladji. Se z Italijanom, rojenim v Smirni, sem se seznanil v jeseni 1922 pri vožnji po tej progi. Baš so bili Turki zavzeli Smirno; ob sopotnikovem odhodu iz Smirne so ležala po vseh ulicah trupla ubitih Grkov. Ljudje so stanovali pod milim nebom, ker so Turki požgali hiše Grkov.

Med nešteti postajami med Ljubljano in Belgradom je pa ena, kjer ti ni treba niti pogledati skozi okno niti poslušati klica sprevodnikovega, pa boš vendar takoj dobro vedel, kje si. V voz se bodo vsuli namreč rdeči fesi, lepi kakor makov cvet; prikazal se bo pas, z mavrico prepet. V Slavonskem Brodu smo. Bosna vstopa.

Pričakoval boš, da te bo pod fesom pozdravil dolgi nos, turški nos, bradavic poln. A tu se boš dostikrat zmotil. Iz turške obleke gleda proti tebi pristno južno-slovansko lice. To čelo, ta nos — ali nima prav takega n. pr. Svetozar Pribičević? In tale dolgi, s podolgastim obrazom — ali ni kakor moj brat ali stric, če ne jaz sam? Ali smo si res tako tesno v sorodu? Ali je toliko naše krvi prišlo ob turških vpadih med janičarje in drugam v glo-

Musliman.

boko Turčijo, da spoznavamo sedaj pod fesi, znamenji vernega moslima, svoje sorodnike?

A musliman, ki mi sedi danes — koncem aprila 1920 — nasproti, ni potomec kristjanov, ki so pred stoletji zatajili v Bosni svojo vero. Rjava polt, potlačena lobanja, črne oči in ustnice kakor žareče oglje mi pričajo, da so njegovi predniki prišli iz Azije, šireč prerokovo vero. Njihov potomec pa ne pridobiva več Alahu vernikov z mečem; z orožjem uma jim tolmači Mohamedovo postavo. Šerijatski sodnik je; po dovršeni nižji gimnaziji je šel za pet let v šerijatsko šolo, kjer se je poleg drugih predmetov posebno natanko učil korana (muslimanskega svetega pisma). Lahko bi bil postal po dovršeni šerijatski šoli duhovnik, a je šel rajši med šerijatske sodije. Sedaj razsoja med svojimi soverniki o zadevah, ki so kakorkoli v zvezi z vero (n. pr. zakonsko pravo).

»Pri nas sploh nimamo duhovnikov v tem smislu, kakor jih imate n. pr. katoličani,« je pripovedoval. »Mohamed ni ustanovil nikake cerkve in tudi ni postavil posebnega stanu, ki naj bi tolmačil koran. Vsak musliman ga lahko tolmači po svoje. Odgovarjal bo pa nekoč Alahu, ali ga je res tolmačil po najboljši vesti in vednosti ali ne.«

»Mar ni sultan vaš verski poglavar?«

»Prav za prav ne. Kakor rečeno, ni Mohamed dal nobenemu kake predprave glede tolmačenja korana. Ker so pa bili sultani v Carigradu v prejšnjih časih v političnem oziru tako mogočni, so si tudi prisvojili, usurpirali nadvlado v verskih vprašanjih. Muslimanski svet sedaj res večinoma priznava sultana za verskega poglavarja, a islam (mohamedanska vera) živi lahko tudi brez sultana.«

»Potem pa gotovi ljudje tolmačijo koran jako različno. Zanimalo bi me, kako ljudstvo pri vas tolmači Mohamedovo prepoved glede vina: ali je prepovedano samo vino, ali pa vsak alkohol sploh?«

»Mohamed je res prepovedal samo vino; toda ob njegovem času Arabci tudi drugih alkoholnih pijač niso poznali. Jasno je, da Mohamed ni prepovedal vina radi tega, ker raste na trti, ampak radi tega, ker upijani. Zato se pač noben musliman ne more izgovarjati, češ, rakije in likerjev pa Mohamed ni prepovedal, hvala mu! Ti delajo proti svoji vesti. A kazen ne izostane: musliman, ki prične piti, postane grši pijanec nego drugoverec, kateremu alkohol ni prepovedan; toliko časa žre, da zapravi vse premoženje, nazadnje pa še samega sebe proda. Jaz nikakor nisem pretirano strog. Kakor vidite, tudi ne nosim dolge brade, kakor jo je nosil Mohamed. Stari muslimani so tako posnemali Mohameda, da si tudi brade niso strigli. Toda kar se tiče alkohola, se pa držim korana.«

»Kaj pa drugi?«

»Ženske so vse abstinentke. Od moških v Bosni pa morebiti polovica. Moj oče ni v svojem življenju nikdar pokusil alkohola. Sedanj rod je bolj zanikarn v tem oziru. Zato moramo protialkoholno gibanje z vsemi silami podpirati.«

»Ker sva že pri ženskah in pri koranu, mi dovolite radovednežu še eno vprašanje: koliko žen dovoljuje koran?«

»Največ štiri.«

»Kako? Saj pravijo, da jih šteje sultanov harem nekaj stotin.«

»To so samo dvorne dame ali kako naj se izrazim, a ne sultanove soproge. Njegove zakonske žene so samo štiri in samo teh otroci imajo pravico do prestola. Večina muslimanov v Bosni ima pa po eno samo ženo. Kajti koranove določbe so v tem oziru jako stroge. Musliman

mora imeti za vsako ženo posebno stanovanje, tako da ne stanujejo žene v isti sobi in tudi ne obedujejo skupaj. Vse mora imeti enako rad, nobena ne sme uživati nikakih prednosti. Ker vsaka žena kuha posebej, mora mož pri vsaki obedovati n. pr. po en teden. — Sicer je pa v vsej Bosni en sam musliman, ki ima štiri žene. Kakih 70 jih ima po tri žene, od 200 do 300 pa po dve.«

»Ali je vaše ljudstvo še verno?«

»V celoti moram reči, da je vera v koran močna. Koran nalaga tudi neprijetnosti. Hud je veliki post ramazan, ko cele dni ne smemo ne jesti ne piti ne pušiti. Verujte mi, da je zlasti žeja neznosna, če pade ramazan na poletni čas.¹ Tudi nam nalaga koran obilo miloščine. Vsako leto ob ramazanu mora verni musliman od vsakih 40 dinarjev premoženja dati en dinar siromakom, torej $2\frac{1}{2}\%$ vsega premoženja.«

»A kdo določi, koliko mora posameznik dati?«

»Vsak sam seveda. To je stvar njegove vesti. Premožnejši kupijo revežu kravo ali obleko. Če pa kak musliman zadržuje del premoženja, ki bi ga imel dati revežem, ga bodo na onem svetu sprejeli siromaki s klicem: Kje imaš kruh, ki si ga nam požrl?!«

V Belgradu smo. Med množico potnikov koraka proti izhodu ob strani hodže (muslimanskega duhovnika) tudi zakrita ženska. Muslimanske žene se navadno razkrijejo, če pridejo v krščanske pokrajine. A hodža očitno tega ne dovoli.

Nekaj dni pozneje grem v belgrajsko džamijo. Služabnik, ki Alahovo vežo odpira in zaklepa, potoži, da med belgrajskimi muslimani v zadnjem času verska gorečnost peša. Vendar pa svetišče ni niti danes prazno, dasi je nedelja popoldne. (Turški praznik je ob petkih.) V kotu kleči hodža in »knjiga sveta je pred njim odprta.«

Spomnil sem na določbo v tej knjigi, kako je skušal Mohamed prisiliti bogatine, da se spominjajo revežev, kako je skušal ustvariti »enotno fronto vernega ljudstva«, in bolj umljivo mi je postalo, zakaj muslimani tako drže skupaj.

¹ Muslimansko leto ima samo 354 dni, ker računajo mesece natančno po luninih izpremembah.

Msgr. Tomo Zupan. V kapelici Matere božje na Brezjah se je vršila v sredo dne 14. marca 1923 na tistem izredna slavnost. Bogu in Mariji se je prišel msgr. T o m o Z u p a n na milostni kraj zahvalit, da mu je Previdnost božja dala zdravemu in mladostno čilemu dočakati 60 letnico mašništva. Kakor pred desetimi leti zlato, je opravil tistega dne pred Marinjinem oltarjem demantno sv. mašo. Z dna srca mu je pač prikipeł vzklik: Kaj bi povrnil Gospodu za vse, kar mi je dal? Kelih zveličanja bom vzel in klical Gospodovo ime. — Izredna slavnost izrednega mašnika!

Msgru Tomu Zupanu je tekla zibelka nedaleč od Brezij v brezniški župi, ki se po pravici ponaša, da je dala doslej slovenstvu največ uglednih in zaslužnih mož, med njimi prvaka naših pesnikov dr. Franceta Prešerna, kateremu je demantomašnik po preslici v rodu. Rodil se je na Tomovo leta 1839 kot prvorojenec Matije Zupana in Marije rod. Frtinove. Pri Novakovih v Smokuču št. 40 pravijo njegovi rojstveni hiši, ki je izmed 6 otrok poslala polovico v šole. Slavljenčev mlajši brat I v a n je postal profesor (umrl 1. avgusta 1892). Sestra A g n e z a se je usposobila za meščansko učiteljico in preminula dne 10. decembra 1918 v Ljubljani kot mestna

učiteljica. Obema je kazal pot v življenje starejši Tomo. Šestletni deček je zapustil dom in se šel šolat v Ljubljano. Iz normalke je prestopil na gimnazijo, ki jo je dovršil leta 1858 z odličnim zrelostnim izpitom. Za duhovski stan se je pripravil v Alojzijevišču, kamor je bil sprejet drugošolec. Temu za naš narod tako važnemu zavodu je bil tedaj vodja Zupanov ožji rojak, poznejši ljubljanski knezoškof dr. Ivan Zlatoust Pogačar. Od njega se je navzel gojenec Zupan vzorov, stremečih po vsem, kar je istinito, lepo in blago, in jim zvest ostal do današnjega dne. Bogoslovje je dovršil leta 1862. Ker je bil premlad, je moral čakati na posvečenje do 14. marca 1863. Na velikonočni ponedeljek i. l. je bila na Breznici nova maša Novakovega gospoda, prav ob obletnici materine smrti. Slavnostni propovednik mu je bil stolni kanonik dr. Ivan Zlatoust Pogačar.

Zupan je postal duhovnik in šolnik. Ne še posvečenega je poslal knezoškof Jernej Vidmar v jeseni 1862 v Alojzijevišče kot prefekta. Leto pozneje mu je bila podeljena služba suplenta veronauka na vzporednicah nižje gimnazije v Ljubljani; hkrati je poučeval slovenščino. Spomladi 1868 je prišel Zupan kot veroučitelj na gimnazijo v Kranj, kjer mu je bil poverjen poleg glavnega predmeta pouk slovenščine in risanja, večkrat tudi nemščine. Istega leta je prebil učni izpit verouka za vso gimnazijo in naslednjega leta pred Miklosičem na dunajskem vseučilišču iz slovenščine. Krajni šolski svet v Kranju si ga je izvolil za predsednika.

Leta 1879 se je vrnil Zupan v Ljubljano. Služboval je najprej na II., pozneje na I. državni gimnaziji. Krmilar ljubljanske škofije je bil tedaj njegov mecen dr. Ivan Zlatoust Pogačar, ki je dvignil profesorja Zupana na eno najodličnejših, a tudi najodgovornejših službovanj v škofiji; izročil mu je l. 1881 vodstvo Alojzijevišča. Nato ga je poslal v deželni šolski svet kot zastopnika cerkve in ga imenoval pravim konzistorijskim svetnikom. Žal da je smrt prekmalu izvila krmilo iz rok vzornemu vladiki. Dan njegove smrti, 25. januarja 1884, je izmed najčrnejših, kar jih je Zupanu življenje kalilo; izgubil je svojo oporo.

Kakšen ugled si je pridobil Zupan pri ljubljanskih meščanih, priča njegova izvolitev v mestni občinski svet spomladi 1885. V mestnem zboru je vztrajal do l. 1892; v Alojzijevišču do jeseni 1893 in v deželnem šolskem svetu do leta 1894.

Zupan je večkrat porabil počitnice, da si je razširil obzorje s potovanjem. V prvi tisočletnici slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda leta 1863 je krenil na Velegrad, od onod v Prago in v Nemčijo. V Rim je romal dvakrat, prvič leta 1874; tedaj se je poklonil papežu Piju IX., drugič leta 1879, ko ga je osrečil z daljšim pogovorom prijatelj Slovanov Leon XIII., čigar okrožnico »Grande munus« je Zupan pozneje poslovenil. L. 1886 je obiskal Lourdes in Paray le Monial. Potne vtiske je priobčeval v »Zgodnji Danici«. Nepozabno so ga očarale predstave Kristovega trpljenja v Oberammergau, kamor ga je gnalo štirikrat, prvič leta 1880.

V jeseni 1904 je dal Zupan slovo šoli, kateri je zvesto služil 41 let in se naselil v gradiču, sezidanim na Okroglem na prijetnem holmcu nad Savo pod Sv. Joštom blizu Kranja.

»Živeti vrli mož ne sme za se.« Zupan ni živel za se; živel in deloval je za slovesko mladino, za svoj narod. Na stotine učencev in gojencev se ga hvaležno spominja. Mnogi izmed njih priznavajo, da navodil o dostojnem vedenju, kakršna je pogostoma

vpletal Zupan v pouk, niso slišali iz ust nobenega drugega profesorja. Izobraževalno in izpodbudljivo je vplival zlasti na gojence v Alojzijevišču; nagrajal je boljše spise v »Domačih vajah« in v nemal mladeniče za učenje jezikov in gojitev umetnosti. Pod Zupanovim vodstvom je Alojzijevišče vzcvetalo. Iz njega je dobivalo bogoslovje duhovski naraščaj, kakršnega ni imelo izlepa.

Kakor na vzgojnem polju so neprecenljive Zupanove zasluge na narodnoobrambnem poprišču. Leta 1885 se je ustanovila v Ljubljani Družba sv. Cirila in Metoda z vzvišenim namenom preprečevati potujčevanje slovenske mladine. Med prvimi je položil svoj »dar domu na oltar« za rešitev naše dece navdušeni narodnjak Zupan; stopil je v osnovalni odbor in opravljaj posel tajnika in blagajnika do prve skupščine, ki ga je izvolila prvomestnikom. Pod njegovim spretnim vodstvom se je razraslo vsejano gorčično zrno v velikansko drevo, pod katerim je našlo varno zavetje tisoče slovenskih ogroženih otrok. Nad 21 let je žrtvoval prvomestnik Zupan poleg stanovskih dolžnosti vse proste ure Družbi sv. Cirila in Metoda, ki mu je poklonila dne 6. avgusta 1907 na 22. skupščini v zahvalo častno članstvo.

Prej je počastil Zupana Rim, ko je postal z naslovom monsignor tajni kamornik sv. očeta, in pozneje o zlati maši Ljubljana, ki ga je pridružila svojim častnim meščanom.

Poleg Družbe sv. Cirila in Metoda se je uveljavil Zupan prav posebno v Društvu za krščansko umetnost, kateremu je odbornik, s finim umetniškim čutom in s temeljito estetično izobraženostjo.

Zdaj je v pokoju. Ne! Zupan ne pozna pokoja. Peresa, ki se ga je lotil dijak, še ni odložil. Lepo, ne še zaključeno vrsto knjižnih sadov v vezani in nevezani besedi smo prejeli od njega. Poleg pesmi (»Trojno petje«, »Zakrament ljubezni«, opevan v 13 spevih, »Mlademu prijatelju«) je objavil Zupan zgodovinski spis »Cerkve sv. Klęmena in svetih Ingenuina in Albuina«, življenjepise (»Črtice iz življenja dveh kranjskih rojakov« — Luka Knaflja in drja Ferd. Zupančiča, »Kanonik Frančišek Seraf Anžlovar«, dva spisa o drju Jan. Mencingerju), cerkvene govore (Pogačarjeve »Pridige« je jezikovno popravljaj in sodeloval pri njegovih pastirskih listih; izvirne govore je priobčil Zupan v »Slov. Prijatelju«, v »Zborniku cerkvenih govorov na slavo sv. Cirila in Metoda« in v »Danici«; ponatisk poslednjih je izdal pod naslovom »Propovedi« v dveh zvezkih). Mnogo je pisal Zupan v »Danico«, kateri je bil sotrudnik izza leta 1861, urednik izza leta 1899, izza leta 1903 do 1905 tudi lastnik. Važni so njegovi spomini (»Moja mati«, »Dekletova zgodovina iz podstolovega sela«), katerih večina se še skriva v pisateljevih predalih, med drugimi spomini na deda Vrbara Frtina, na knezoškofa Pogačarja, na Luka Svetca, na Jurčiča (dopisi njegovih sošolcev o njem). Zupan je jako zaslužen kot raziskovalec Prešernovega življenja. Nad pol stoletja je nabral podatke o njem pri pesnikovih vrstnikih, najizdatneje pri njegovih sestrah. Izdal je »Črtice iz dr. Prešernove rodovine«, krasne slike »Iz Prešernovega življenja«, »Posvetitev Krsta pri Savici«, »Ob grobu Prešernove matere«, »Dva Prešernova rokopisa«. Krono vsem Zupanovim delom o slavnem pesniku tvori Prešernov rodovnik, sad mnogoletnega truda.

Z marsikatero dragocenostjo se ponaša Zupanov gradič na Okroglem; na prvem mestu je zbirka rokopisov in ostalin Prešernovih, na drugem knjižnica, bogata po vsebini in krasna po obliki, hraneča mnogo slovenskih knjižnih redkosti.

Ko se Slovenija klanja neutrudnemu delavcu demantniku msgru Tomu Zupanu, ki je v hudih viharjih »ostal domu zvest in sebi in veri zvest«, ki je sam značaj vsekdar oznanjeval značajnost, sam miroljuben vedno priporočal slogo, želi, da bi nam dala Gorenjska še mnogo takih mož, kakor je on.

I. V.

Opomba. Slike msgr. T. Zupana v tej številki mismo mogli priobčiti. Ko jo dobimo, jo priobčimo.

Ur.

Nove knjige.

Jadranski almanah za leto 1923. Uredil dr. Alojzij Res; na svetlo dala Naša založba v Trstu. Naslovno stran narisal Avgust Bucik. Tiskala Narodna tiskarna v Gorici.

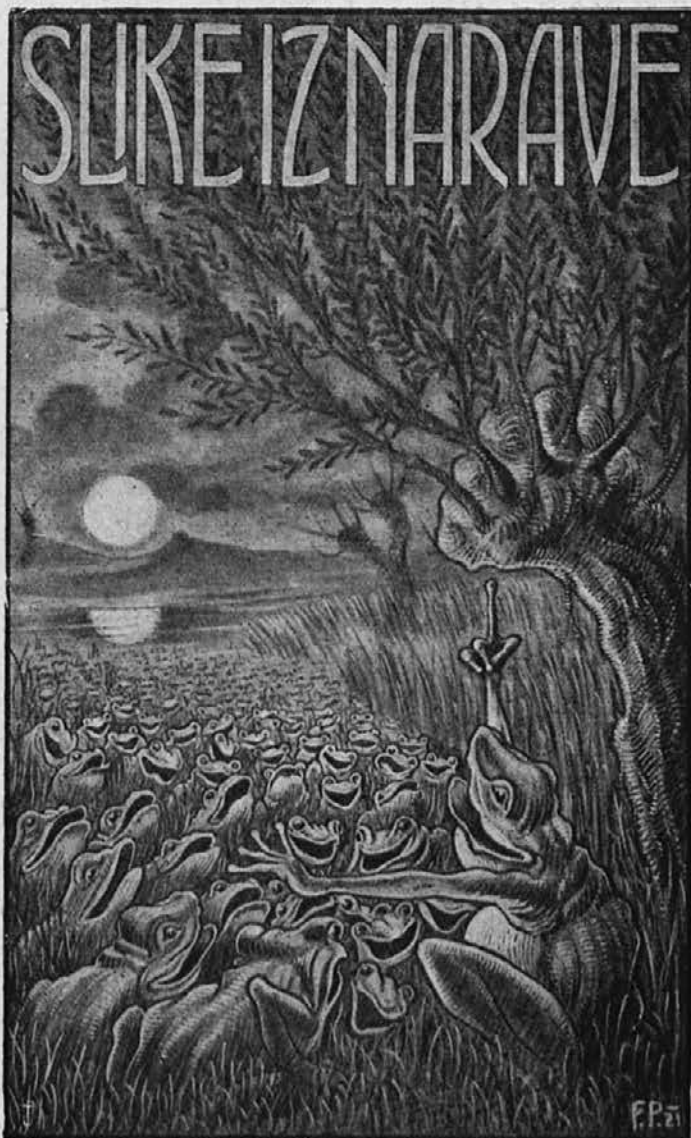
»Jadranski Almanah naj postane leto za letom verno, neizpačeno zrcalo vsega našega življenja, obračun čez naše delo na vseh poljih kulturnega, gospodarskega, socialnega in političnega udejstvovanja našega ljudstva od Triglava do Kvarnera«, tako opredeli svojo nalogo založba v uvodnih besedah in to tudi v veliki meri izpolni. Če pregled mogoče res ni popoln, je gotovo tako obsežen in raznovrsten, da nam imponira. Kot pisatelji so zastopani vsi bolj znani kulturni delavci Julijske krajine. Poleg informativnih sestavkov najdemo v tej knjigi celo vrsto leposlovnih proizvodov primorskih pisateljev, katerim se pridružuje Posvečanje Simonu Gregorčiču, Ivana Cankarja in Glonarjev sestavek o Gregorčiču. To sta menda edini izven domačega ozemlja rojeni osebi, ki sta zastopani v almanahu. Posebno zanimiv je to knjigo zaključujoči Obračun 1919—1922, ki ga je sestavil urednik dr. A. Res. V tem obračunu podaja bibliografijo del primorskih rojakov, ki so jih napisali in izdali doma ali v združenih domovini po prevratu. Pregled je impozanten, ker nam ne dokazuje samo številnosti produkcije primorskih Slovencev, ampak tudi to, da je dokaj kvalitativno prvovrstnega, kar je nastalo v zadnjih letih, njihovo delo. Nato navaja še imena drugih znanih kulturnih delavcev (upodabljaljočih umetnikov, virtuozov, gledaliških igralcev, opernih pevcev, kapelnikov in glasbenikov), ki delujejo doma ali je vsaj njihova zibelka tekla tam. Almanah je opremljen z reprodukcijami slik štirih najbolj znanih primorskih slovenskih umetnikov: Veno Pilona, Avgusta Bucika, Lojzeta Špacapanja in G. A. Kosa.

Po svoji opremi, resnosti razmotrivanja in bogastva informativnega materiala spada ta almanah med najbolj uspele slovenske izdaje te vrste. Rodila ga je potreba po manifestiranju kulturnih sil naroda, ki so ga zapisali smrti, potreba po jasnosti o svojem stanju in po dokazu, kaj zmore zavest, najsi ji postavijo še take zapreke. *Frst.*

Zbirka slovenskih mladinskih pisateljev in pesnikov. Fran Erjavc in Pavel Flere sta zasnovala lep načrt: prirediti hočeta izdaje vseh slovenskih pisateljev in pesnikov, v kolikor so primerni za mladino. Zbirko izdaja Učiteljska tiskarna v Ljubljani. Obsegala bo nad 30 zvezkov. Dosedaj so izšli trije zvezki: F. Levstik, Fr. Erjavc in M. Valjavec. (Prvi stane vezan 20 Din, drugi 40 Din, tretji 30 Din.) Koncem marca 1923 bo izšel Stritar, v teku leta 1923 pa še S. Jenko in A. M. Slomšek. Izdajatelja upata, da bo delo v kakih desetih letih končano. Kadar realizira podjetno založništvo ves ta Erjavc-Fleretov načrt, bo izvršilo lepo kulturno delo, zato bi bilo nujno želeli, da ga čim bolj pospeši. Vsi zvezki imajo enako obliko, so trpežno vezani in ilustrirani. Vsak zvezek ilustrira drug slovenski slikar. Kdor

bo torej imel celotno zbirko, ne bo imel samo pregleda čez slovensko slovstvo (vsak zvezek obsega tudi obširno, zanimivo pisano biografijo pisateljevo), ampak bo spoznal tudi večino predstavitev naše slikarske umetnosti. Zato bo tvorila zbirka dragoceno slovensko mladinsko knjižnico, ki bo prav tako važna in zanimiva tudi za odrasle. Posebno važna je pa zbirka za vse čitajoče občinstvo še dandanes, ko so do malega vsi starejši pesniki in pisatelji že davno razprodani in ljudstvu skoro nedostopni.

V današnji številki »Mladike« prinašamo ilustracijo k sliki iz narave »Žaba«, vzete iz izbranih spisov Frana Erjavca. Od smrti profesorja Erjavca je minilo letos že 36 let, a njegova »Mravlja« in druge njegove slike iz narave bodo veselje naše mladine še v poznih rodovih. Kakor nekatera knjiga so Erjavčevi mladinski spisi primerno darilo za dečke in deklice zlasti v dobi med dvanajstim in dvajsetim letom. Naša zbirka Erjavčevih spisov obsega poleg kitice Andersenovih pravljic še sedem povesti, pet potopisov, pet slik iz narave, med njimi slavno »Mravljo« in znanega »Raka«, in devet opisov iz »Domačih in tujih živali v podobah«. V pisateljevo življenje in delo nas uvaja na 55 straneh obširen Erjavčev življenjepis, pisan z veliko ljubeznijo in izčrpno, a vendar poljudno. Ta življenjepis je doslej izmed vseh Erjavčevih najpopolnejši. Knjigo zaključuje 20 strani ob-

segajoč »Tolmač«, ki omogoča popolnejši užitek knjige tudi tistim, ki niso obiskali srednje šole.

Ce dodamo, da obsega knjiga 547 strani na finem papirju, da je ilustrirana z originalnimi, dostikrat prav humorističnimi slikami Franceta Podrekarja, da je okusno in trpežno vezana in da stane ob času sedanje draginje samo 40 dinarjev, bodo bravci radi verjeli, da smo smatrali za svojo dolžnost, da smo jih opozorili na to lepo delo. Knjiga se dobi po vseh knjigarnah. Njen naslov: Fran Erjavec, Izbrani spisi za mladino. Priredila: Fran Erjavec in Pavel Flere.

Druga slika: menih, ki posluša rajsko ptico, nam kaže, kako je slikar Rajko Šubic ilustriral pesem »Od nebeške gloriole« v zbirki mladinskih spisov Matije Valjavca. (Matija Valjavec, Izbrani spisi za mladino. Priredila Fran Erjavec in Pavel Flere.) Tudi Valjavčeva slika, ki jo prinašamo, je vzeta iz te knjige. V življenje pesnika, nabiralca narodnega blaga in jezikoslovca iz »Storžčeve deželce« nas uvaja — kakor pri vseh knjigah v tej zbirki — življenjepiš, ki ga ne bo brala samo mladina (bere se prijetno kakor povest!), ampak ki ga bo moral upoštevati tudi slovstveni zgodovinar radi nekaterih novih, doslej še neobjavljenih podatkov o Valjavcu. Življenjepiš nas seznanja s pisateljevim detinstvom, ko mu je stara mati »zaznamila« danico, pripovedovala povesti in pela pesmi; vodi nas v šolo v Kranj, v Ljubljano in na Dunaj, spremlja nas z Valjavcem v Varaždin in v Zagreb in nam predočuje njegovo delovanje na leposlovnem in na znanstvenem polju. Življenjepis sledi zbirki pesmi, znamenitih pripo-

Valjavec Matija.

vednih pesnitev in narodnih pravljič. Trajno vrednost bodo ohranile zlasti epične pesnitve po narodnih motivih, kakor »Pastir«, »Volk in pes«, »Volk Rimljan«, »Od nebeške gloriole« in druge. Ilustracije so prav ljubke. O nadaljnjih zvezkih zbirke bomo poročali sproti, opozarjamo pa že sedaj nanjo zlasti naše ljudske knjižnice. J. D.

Ivan Pregelj: **Azazel.** Založba v štirih delih. Ljubljana 1923. Založila Tiskovna zadruga. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani.

Pregljeva založba nas vodi na ono sveto zemljo, po kateri hrepene milijoni, na zemljo, kjer se je Kristus rodil, delal, učil, trpel in mučeniško umrl. Iz velikanskega, za vse človeštvo pač najvažnejšega zbora vprašanj, ki se zgoščujejo okoli Kristusa, svojega večnega in neminljivega središča, je dramatik Pregelj vzljudil predvsem en problem — problem Juda... Ne mislite, da se je to zgodilo trenutno. Nasprotno! Pregljeva umetniška duša je snovala, oblikovala, premožgavala, uničevala in zopet na novo snovala ta problem že v akademskih letih na Dunaju...

Kako je mogoče, da je Juda, ki je bil sam priča tolikim nadnaravnim dokazom Kristusovega božanstva, vendar v kljub temu izdal svojega Gospoda?! Juda ni nikoli popolnoma verjel v svojega Gospoda: želel si ga je — kot toliko in toliko drugih Judov — kot svetnega kralja, ki bi z mečem v roki pregnal tujce Rimljane in obnovil moč in sijaj starega judovskega kraljestva. Pa to še ne bi bil zadosten vzrok; treba je bilo dramatiku najti še drugih, silnejših vzmeti, ki bi Judovo dušo pahnili iz zvestobe v sramotno izdajo... Juda je razjedala gnusna lakomnost! Temen »kakor oblak nad pustinjo« in tajin-

stven kot noč, ves ubog je prišel k blodni Mirjam, ostal v hiši in ji služil, toda služil tudi sebi... Pa tudi lakomnost ne bi bila mogla povzročiti tako grozne zablode v Judovi duši: povzročila je to brezmejna strast blodne ljubezni do razuzdane Mirjam, — to je povzročil gnusni duh blodnosti — Azazel. Ta si je osvojil Judovo slabotno, omahljivo, neverno, po denarju hlepečo dušo in jo gnal stopnjema v propad. S surovo silo odstranja Juda vse zapreke, ki mu ovirajo pot do Mirjam. Kuza, Herodovega oskrbnika, ki tudi ljubi blodno Mirjam, denuncira pri gospodarju in Kuzo se — obesi... Ta ovira bi bila odstranjena; toda, čim Juda pove blodni Mirjam, ki je zaradi Kuzove smrti v hudem duševnem boju, da je našel — kralja, ki ga je pozval v svoje spremstvo, kralja, ki dela nečuvvene čudeže, ki celo grešnikom grehe odpušča, se Mirjaminsko razboljeno, obupno srce z vso ljubeznijo oklene kralja, ki bi edini utegnil oprati z njene duše madeže neštevilnih grehov in jo rešiti duha blodnosti, ki ji ne da miru ne podnevi ne ponoči... Juda omahuje, Juda obupuje: v slepi, blodni, vsega razsodka oropani strasti in ljubosumnosti zasovraži sedaj svojega gospodarja, v katerem pa ne vidi Gospoda, svojega Boga, marveč človeka, ki ga je oropal zemeljske sreče, — ki mu je prevzel bogato Mirjam... Čimbolj narašča Judova blodna sla do Mirjam, tembolj kipi v Mirjaminskem srcu gnus do Jude, v katerem vidi utelešenega Azazela. Duševna napetost je vedno večja, priti mora do preobrata, do poti navzdol, do poti v prepad, do poti — v zanko lastnega pasu... Na to pot navzdol, v prepad pahne Juda Joel, zastopnik Kristusu sovražnih krogov, ki pregovori Juda, da izda Kristusa za »ceno suznja«. Juda Kristusa izda s poljubom in v tragični ironiji sam sebi prorokuje smrt.

Tragedijo bodo uprizorili na ljubljanskem odru. O uspehu ne dvomim, saj mora ta čudovita umetnina z bohotnostjo in vprav orijentalnim razkošjem barv, z zelo posrečenim slikanjem takratnega življenja, z mojstrsko pogojenim občutjem one burne dobe, s skrajno napetim dejanjem osvojiti z neodoljivo silo umetnosti žejna človeška srca. Slog je Pregljev, krepek, plastičen, prozen, skoro prenasičen. Sem in tja pogrešamo razlage in pojasnila, predvsem za posamezne judovske izraze. Zelo dobro došel bi bil tudi uvod v tragedijo, ki naj bi v kratkih potezah predočil takratni judovski gospodarski, kulturni in politični problem; seveda naj bi tak uvod napisal le strokovnjak.

Knjiga sama je lepo opremljena in jo priporočamo.

Ivan Mazovec.

Prigode čebelice Maje. Roman za deco. Spisal Waldemar Bousels, poslovenil Vlad Levstik. V Ljubljani 1923. Natisnila in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. — »Roman za deco! Res je, ali takisto je res, da je to tudi roman za vse in vsakega. Človek se ob njem naučije in spočije in zdi se ti, da sam zadišiš po lipovem cvetju, po rožah in po gozdu, ko ga prečitaš. Ni čuda, da so segli vsi narodi po tem tako srečno zamišljenem in nič manj umetniško izvedenem romanu, ki nam v tej dobi notranjih bolečin, tipanja, izumetničevanja in megljenih domislekov v literaturi odgrne tako preprosto in zdravo življenje prirode. Čebelica Maja izleti prvič iz panja in se ne more naučiti tega božjega solnca in lepe

zemlje. Zato se na večer ne vrne domov, ampak sklene, da si ogleda svet. Vse pretakne, vse poizkusi in vse ogleda, dokler je ne ujame ropar sršen ter jo odnese v roparski grad — sršenovo gnezdo. Posreči se ji, da uide in tedaj jo srce pripelje domov, kjer razodene načrte roparjev in otme svojo domovino. Ko sem bral nedavno izvirnik, sem takoj sodil, da je ni zlepa knjige za deco, ki bi bila tako pripravna kot ta in jo je zato treba posloveniti. In že imamo prevod. Vlad Levstik jo je prevel in hvaležni smo mu zanjo. Pripomnim pa, da prevod ni bil lahek in je treba zanj spretnega peresa. Dasi ni bilo mogoče primerjati izvirnika s prevodom, je vendarle splošni utis ta, da je prevod prav dober. Levstik mu je vdahnil povse vonj po domači grudi in zaeno otel ves humor in vso zabavnost, ki prepleta izvirnik. Ne vem, zakaj ni obdržal Pikepolonice in jo je po izvirniku prekrstil v Polonico Sedmopičnikovo. Zadosti je spreten, da bi si bil s pesmico Pikapolonico tudi lahko preril skozi to poglavje. »Mrvica se je potegnila za glavo« ni dobro povedano. Prigode čebelice Maja toplo priporočamo vsem našim knjižnicam in zasebnikom. Knjiga ima tudi slike.

F. S. F.

Na krvavih poljanah. Trpljenje in strahote z bojnih pohodov bivšega slovenskega planinskega polka. Spisal Ivan Matičič. V Ljubljani 1922. Natisnila in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. To so strašne, ogabne, krvave zgodbe v peterih letih vojske! Pisatelj jih je doživel, videl, prenašal sam in zapisal, ko se je izmed tisočev vrnil med redkimi ostanki domov. Vsa knjiga diši po sami krvi, po grozotah, po krivicah, po trpljenju in prekletstvu. Nobenega solnčnega žarka, nič gorkega, nič človeškega, nič vernega — strahota sama. Le ob groznem umiranju vzplapolajo plamenčki ljubezni do doma, do svojcev, le tu in tam zabrni kak aleluja. Celu na oddihu so veseli vojaki pravzaprav prisiljene maškare. Še ta njihov smeh je zlagan. Čisto blizu je še tisti čas, da bi ga dosegli z roko, in vendar človek ne verjame, ko ne more verjeti, da se je tedaj vse izprevrгло v samo zver. Toda očitivec piše, zakaj bi ne pisal resnice? — V našem slovtvu je to edino večje delo s fronte. Dasi je pisano vse drugače kakor francoski »Ogenj«, je vendar klic, ki doni iz tega dela in vseh takih edini: Proč z vojsko! Naj vlada pravica in ljubezen, naj se poljubita te dve rešiteljici človeštva! — Zaradi tega bi bila sklepna vizija (prerokovanje) brez škode izostalo. Na ta način namreč podano. Novo krvavo osvelo kliče na dan in iste ostudnosti. Morda — v človeku je preveč zverstva in premalo truda, da bi ga zatrl v sebi — se ta prerokba kdaj res izpolni. Da bi se, in vero imamo, da se bo, toda na drugačen način! Kje bi bil pripravnejši prostor kot na zadnjih straneh takega dela, da bi izpregovoril narodu: Glej, to je vojska! Ljudstva, ki morajo v mesnico za druge, niso želela krvi in vojske. Saj ni res, da bi narodno in državno sovraštvo bilo naravno v dušah ljudi. To je le umetni strup, ki ga vbrizgava višja plast v srca ljudstev itd. Boj vojskam! — O jeziku bi omenili, da so morda ponekodi vendarle presurovi izrazi. Verjamemo, da so zajeti na »lici mesta«, toda ta okolnost jih še ne opravičuje v knjigi. Pisati v narečju je nevarna reč. Marolt z Bleda bo govoril drugače! (Str. 149.)

R. C.

Narodopisne črtice.

Fr. Kotnik.

Otroški običaj na predvečer pred Svečnico v Zelezni Kapli.

Kapelški otroci se veselijo posebno dveh praznikov, »otročja« ali dne nedolžnih otročičev (otročje -a, n., na na otročje = na dan nedolžnih otročičev) in pa dneva pred Svečnico.

Iz papirja so si naredili cerkvice z okenci in vrati, v sredo postavili svečo in so jih pritrdil na kole. Ob šestih zvečer se zberejo pred sirotišnico, prižgejo sveče v cerkvicah, ki so slikane in pobarvane, gredo po trgu in kriče: »Ante pante populore, Kocljeve vrate cvilijore.«

Ko pridejo do hogeneškega mostu, pomečejo vse cerkvice v Belo. Dolgo še te plavajo na površju, kar nudi lep pogled. Ta običaj je baje že nad 200 let star in izvira iz neke oblube.

Otroška procesija pred Svečnico v Zelezni Kapli.

V starodavnih časih je bila v Zelezni Kapli povodenj. Bela je tako narasla, da je porušila veliko hiš in jih izpodnesla. Tudi cerkev sv. Mihaela je stala že napol v vodi. Kapelčani so se tedaj zaobljubili, da bodo vsako leto napravili procesijo in prepevali latinsko pesem: »Ante pontem popularum...« A svet je že tak. Če ni sile, kaj rad pozabi oblube. Tudi Kapelčani so začeli ta stari običaj zanemarjati in sedaj le še otroci hodijo pred Svečnico po trgu in vpijejo: »Ante pante populore, Kocljeve vrate cvilijore.« Kedar so vpili otroci mimo Koclja, se je ta vedno kregal. Ko je nekoč ob tej priliki jezen odprl vrata, ki niso bila namazana, so strašansko zacvilila. In od tega časa vpijejo: »Kocljeve vrate cvilijore,« čeravno sedaj ne cvilijo več.

Lahko izvira ta običaj iz stare zaobljube in je ta »otročja procesija« ostanek stare oblubne procesije. A zdi se mi, da je še starejši in izvira iz srednjega veka, ki pozna tudi otroškega škofa.

O p o m b a. Podatki deloma v Mohorjevem koledarju za leto 1911, str. 98, deloma pa so posneti po poročilu g. Franca Laninška iz Zelezne Kaple l. 1914.

O Veliki noči v Mežiški dolini.

Ne vem, kateremu prazniku bi dal prednost, Božiču ali Veliki noči. Oba se na deželi slovesno obhajata, oba imata svojo poezijo. Nam je Velika noč, ko se budi na-

rava, bila vedno draga in zaželjena. Po zimi smo izpraševali dedeja in starše, kdaj bomo šli v cerkev. Odgovor se je glasil: »O Veliki noči, ko bo »kukujca« (kukovica) pela.« Na velikonočno krstnico so nas lepo oblekli in šli smo o cerkev k Božjemu grobu, nato pa v gostilno »h Tirolcu« v Guštanju, kjer smo dobili od gospe Tirolke prve pisánke.«

Naše ljudstvo se je na ta praznik tudi lepo pripravljalo. Post je bil strog. Na kmetih so se nekoč postili 40 dni in niso zaužili mesa, zajutrek je bil ob sredah, petkih in sobotah šele ob devetih, dopoldne ni bilo »male južine« in zvečer le malo za pod zobe. Vsak večer so molili in še molijo o postu rožni venec. Spoved in sv. obhajilo mora vsak opraviti pred praznikom, kajti po njem se izpovedujejo konjski mešetarji. Sneg leze v gore, ob potokih brstijo že ive, bliža se cvetna nedelja. Fantje pripravljajo »snop«, v Mežici, na Lokovici in v pliberški

Cvetna nedelja v Koprivni.

okolici mu pravijo »presnc«, gori po Rožu »prajtelj,« v Selah pod Košuto pa »prantelj«. Snop je dolg do 20 m, čim večja kmetija, tem višji in lepši je. Napravijo ga iz ivinih vej. Če hočejo imeti velikega, morajo veje na vrhu odrezati in jih sestavljati. Vmes pride dren, ki o cvetni nedelji navadno že cvete. Za obroče zataknejo zelenike (pušpana), na vrhu je umetno sestavljen križ, »Sladko ime« (IHS) ali kaj podobnega. Na veje natikajo rdeča jabolka in pomaranče. Navesijo nanj tudi lepih, belih, rdečih ali modrih trakov. Na cvetno nedeljo ga nesejo k blagoslovu. Fantje se skušajo, kateri ima lepši in višji snop. Nekateri so tako veliki, da jih morajo nositi po 4 fantje kakor velika cerkvena bandera ob procesijah. V Guštanju jih naslanjajo na cerkveni zid, da vidijo, kateri je višji. Spominjam se, da je bil navadno Šteharški¹ največji. Tudi otroci (fantki) nosijo male snopiče. Ko pridejo fantje s snopi domov, jih morajo nesti trikrat okoli hiše, zato da lisica ne nosi kur. Tudi otroci jih nosijo okoli hiše in mati jim pravi, da bodo potem kure rdeča jajca nesla. Stari ljudje pripovedujejo, da so se fantje s snopi včasih tudi stekli, v Pliberku da se je to večkrat dogodilo. Manjše snope naslonijo na bučelnjak, da bučele »oberejo« mucke. Na veliki četrtek se mora snop pred solncem obrati, na krstnico pa obrano cvetje in listje s soljo zmešajo in živini nalože, da ostane zdrava.

¹ Šteharnik je kmet na Tolstem vrhu.

Zadnje 4 ali 3 dni v velikem tednu je strog post. Na Veliki petek tisti, ki se drže še starih šeg in navad, ne zaužijejo nič mlečnega ali maslenega in nič od jajc. Jedo črno kavo in češpljeve »jeglče«² ali češpljev ječmen. Gospodinje morajo na Veliki četrtek napeči veliko kolačev (šartljev) za družino in za otroke, ki so jim gotice (botre), zato včasih po dvakrat pečejo. Največji kolač je za »žegen« in ima do $\frac{3}{4}$ m premera. Rozine, cvebi, orehi, strd, cimet, mleko, jajca itd. so dodatki, s katerimi napolnijo velikonočne šartlje. Razen tega spečejo tudi z orehi nadevane štruce in »brate«. »Brati« so eden drugemu podobni, nadevani z orehi kakor »vuhteljni«. Pridno barvajo tudi pisanke, katerih se blesti po dve skledi.

Ko zapojejo gospod na krstnico pri maši Alelujo in razvežejo zvonove, se začne vesel čas. Fantje so že zgodaj šli v cerkev k blagoslavljanju ognja. Potem pa hite domov z ognjem na tleči gobi, ki jo urno vrte, da ne ugasne. Gospodinja zakuri z blagoslovljenim ognjem, kajti »žegen« se sme samo pri njem kuhati. Fantek pa mora zakuriti z blagoslovljenim ognjem tudi na polju, kjer je naloženih že treščic in lesenih odpadkov. Vse tri praznike mora ogenj tleti na njivi ali na polju. Gnjati, klobase in drugo svinjsko meso skuhajo že dopoldne. Opoldne delijo družini nadevane bele štruce, vsak dobi po eno. Moški so zbrali za smodnik in nabijajo topiče, ki se že opoldne oglase, naznajujoč veliki praznik. Po kosilu pa gospodinja pripravlja košaro za »žegen«. Ker so kmetije raztresene, morajo duhovniki na več krajih po župniji »žegnivat«. Pri Fari (Prevaljah) jo udariša kaplana eden po solčni strani proti severu, drugi pa »po nicini« (senčnem kraju) proti jugu. V dar dobiva duhovnik in spremljajoči ga cerkvenec po eno klobaso, v starih časih so dajali tudi po desetici (zekseju). Pri hiši, kjer se vrši blagoslov, sprejmejo bližajočega se duhovnika pokajoči topiči. V košari je veliki šartelj, imenovan »žegen«, svinjske gnjati, klobase, nekaj jabolok, ki jih rabijo proti grčici (bolezen v grlu), pisanke, hren, gospodinja vrine vmes tudi nekaj pšenice za kure in rženega kruha za živino. Z lepim belim ali rožnatim prtom je košara na vrhu zavezana in tam se žari lep nageljček z muškatom in rožmarinom.

Ko mine blagoslov, planejo ženske domov. Katera pride prva, se tisto leto omoži. Prihajajoča dekleta pa zopet pozdravlja grom topičev. Blagoslov pa se vrši dvakrat tudi v župnijski cerkvi, da vse lahko prinesejo k žegnu. Popoldne gredo od vsake hiše molit k Božjemu grobu. Ob lepem vremenu spravijo prvokrat tudi male otroke, ki so že shodili, v cerkev. Zvečer je blagoslov. Ob mraku pa se nudi gledalcem čaroben prizor. Na vseh hribih zažarijo kresovi. Kupce so fantje že med tednom nanosili in pripravili. Razporedijo jih v obliki križa, sladkega imena IHS, keliha, monštrance, paternoštra ali srca, nekateri napravijo samo dolge vrste. Vse priča o globokem verskem čustvovanju, o dobrem ljudstvu, o poštenosti. Skoraj pri vsaki hiši kresijo, včasih zasvetijo ognji tudi na Uršlji gori in Peci. Po nekaterih župnijah je vstajenje popoldne, v Guštanju, Pri Fari (Prevaljah) in v Mežici pa je v nedeljo zjutraj. Fantje streljajo na krstnico zvečer in na Veliko noč tudi pri cerkvi. Po cerkvenem opravilu hiti vse domov, kjer jih čaka že »žegen«. Preden zaužiješ kaj drugega, moraš vzeti »žegen«, svinjskega mesa, klobas in »žegna« (šartlja). To namakajo v

² Jegliči so prosena ali berova kaša.

drobno zrezan hren, med katerega so zmešana jajca, vse je polito z jesihom in oljem. V starih časih so jedli na Veliko noč zjutraj redkev in krape, ki so na pust ostali, ter jih narezali v hren. Prej se je vršila glavna pojedina ob nedeljah in praznikih takoj za zajutrkom. Ponekod se še sedaj drže te stare šege. Pred vsakim družinskim članom (k družini prištevajo tudi posle) stoji na mizi že velik kos »žegna« (šartlja), na njem pa lesen krožnik s kosom svinjskega mesa in klobaso. »Riht« je veliko, ne bom jih popisoval, ker bi nemara katero izpustil. Tudi kuhane suhe češplje pridejo na mizo, tretje ali »babja žehta«, mrzel močnik s cimetom in sladkorjem, »žolca« (hladetina) itd. Po obedu moraš iti »čvešplne trest«, da bolj obrode.

Kuram moraš na Veliko noč zjutraj dati jesti v okvir starega obroča, da jajca vkup nesejo in ne raztreseno.

Po kosilu razdeli gospodinja vsem pisanke. Fantje pa jih dobe tudi od deklet. V starih časih so pisanke lepo okrasili in pisali na nje različne verze. Sedaj le še malokdo razume to umetnost. Dveh kitic se še spominjam:

»Pisanka rdeča,
ljubezen goreča,
z zlatom pečirana,
tebi je špandirana.«

Druga pa se glasi:

»Pisanka rdeča
naj bode Ti všeča,
Tebi jo dam,
ko Te rada imam.«

Pisanke! Matere uče otroke, da morajo goteju (botru) in gotici (botri) roko poljubiti. Vsako leto dobe od njih za Veliko noč pisanke, šartelj; dve pisanki (jajci), v šartelj pa so prej zatikali cvancgarce in zeksije. Če je tičal v njem pa goldinar, je bilo za slovo, znamenje, da si zadnjikrat dobil pisanko. To se je zgodilo tako le z 12 letom. Če si bil pa že pri birmi, si dobil pa tudi od birmskega botra pisanko in si imel kar tri šartlje (doma mati tudi enega dado). Fantje na Veliko noč sekajo pisanke (jajca, pomaranče, jabolka). Luščin ne smeš metati v stran, ampak jih moraš dati kuram, da pridno nesejo. A tudi »tulčkajo« s pisankami. Tisti, katerega pisanka ostane cela, »dobi«. To je znamenje, da se je pridno postil. Na velikonočni ponedeljek stoji na mizi za vsakega cel šartelj, na krožniku pa je meso in klobasa. To jedo pred zajutrkom in pomakajo v hren. Ostalo shranijo za med tednom k »mali južini«.

Bela nedelja ali mala velika noč nudi zjutraj zopet kos šartlja, klobaso, svinjsko meso in hren.

Velikonočni torek je še deloma »nediev« (nedél) (kmečki praznik). Dosti »nedievov« še »strojijo« (praznujejo. (»Sv. Marka strojiti«, »Kres strojiti« = ta dan nič ne delati.)

Pa se bo vam mogoče čudno zdelo, da zaužijejo toliko zemeljskih dobrot. V Guštanju je živel v starih časih znani Štinej (Avguštin), Bog mu daj dobro. Ta je bil zdravnik, znan čez devet gor in devet vod, ranocelnik ali padar. Ko so prihajali ljudje po Veliki noči k njemu in tožili, da želodec ni v redu, je dejal: »Prej se postiš in postiš, da si že ves kriv, sedaj pa toliko sneš.« Pa je dal bolniku zdravilo, ki je pomagalo.

Tudi berač in beračica, ki prihajata o Veliki noči na kmete, sta deležna teh dobrot.

ZANJKE - UGANKE - MEH ZA SMEH -

Pravda.

V vasi Torklja, tri ure hoda od Budalcev, je izgubil nekdo klobaso in pes jo je pobral na cesti. Prišel pa je drugi pes in zavohal klobaso, pocedile so se mu sline pa jo je hotel imeti. Ko sta se psa klala in grizla, je prišel mož, naredil je hud obraz in udaril z grčavko. Psa sta pustila klobaso in odnesla nože, zakaj mož je bil v resnici hud.

Pobral je mož klobaso, ki je bila lepa in cela, le na par mestih so se ji poznali pasji zobje. Nesel jo je domov, jo položil na ognjišče in dejal ženi: »Žena, speci mi klobaso!«

Zenska vse vidi in hoče vse vedeti, pa je videla tudi, da klobasa ni cela, in je vprašala: »Kako, da klobasa ni cela?«

Mož je povedal vse po pravici, o pse in kako je prišel do klobase.

Zena pa je dejala: »Za človeka je fuj in sramota, da bi jedel kaj takega, kar je žival že imela v gobcu. Če bi rad jedel klobaso, bom stopila k mesarju ponjo. Toliko še vedno premoremo, hvala Bogu!«

Mož pa je imel drugačno glavo in drugačno pamet, zato je povedal tako: »Zakaj bi zametali denar, ko ga lahko prihranimo. Tudi živali je ustvaril isti Bog kakor nas. Speci mi tole klobaso!«

Zena, ki vse bolje vé, pa je dejala: »Teža ne storim, četudi me ubiješ.«

Mož se je razhudil in udaril ženo, da je padla po dolgem na tla in se ni ganila.

Mož pa je šel k sodniku in mu je povedal skesano: »Ženo sem ubil.«

Sodnik ga je vprašal: »Čemu si storil to?«

In mož je povedal zgodbo o klobasi od začetka do konca po resnici in pravici.

Sodnik je pokašljaj in dejal: »Klobasa ni bila tvoja, ukradel si jo, tedaj si tat in si zaslužil vešala.«

Mož ni bil nič hud in je odgovoril počasi in modro: »Zadovoljen sem z modro sodbo, toda kje je tožitelj, ki sem mu ukradel klobaso?«

Sodnik se ni dal ugnati v kozji rog pa je poklical pse cele vasi in celega okraja in jih je povprašal: »Kómu izmed vas je bila ukradena klobasa?«

Psi so nerode, da ni kmalu takih, in ne vedo, kako je treba pred sodnijo odgovarjati, in so zalajali vsi hkratu: »Hov, hov, hov!«

Mož se je smejal in je dejal: »To nič ne pomaga. Samo dvema sem klobaso vzel.«

Sodnik se je popraskal v redkih laséh, poklical je slugo, ki je stal pri vratih, in ga je vprašal za svet, kaj naj stori.

»Pokličite občinski svet na pomoč in pričo!«

Pa je prišel občinski svet, sam župan je bil na čelu, v cilindru in fraku, s tolsto gubo in zlato veržico okoli vratu.

Župan je vprašal: »Kaj se je zgodilo?«

Povedal je sodnik, pripovedoval je mož, lajali so psi.

Prikazal pa se je kmetič, suh kot grabljišče, in povedal, da so mu ukradli klobaso.

Napihnil se je župan in je vprašal pse, kdo izmed njih je ukradel klobaso.

Psi pa so lajali vsi hkratu.

Župan je bil moder in je razumel pa je zinil: »Tu imamo priznanje.« In zaukazal je, naj obesijo pse.

Izvedeli pa so ljudje, ki so bili psi njihovi, prihiteli so skupaj in trdili in javkali, da so njih psi nedolžni.

Župan si je pulil lasé in stokal in dejal: »Kaj naj storimo? Po carja pošljimo in car naj razsodi.«

Poslali so po carja, ta je prišel z 2000 jezdecivitezi. Prelep šotor so razprostrli, sredi njega je sedel car na zlatem tronu, državno žezlo je imel v rokah. 2000 vitezov je stalo krog njega.

Car je povprašal, za kaj gre.

Povedal je župan, pripovedoval je sodnik, potrdil je mož, vpili so ljudje, lajali so psi.

Pomislil je car dolgo, prav dolgo, in vprašal kmetiča: »Koliko stane klobasa.«

Kmet je povedal: »En sam rdeč vinar.«

Poklical je car svojega zakladnika in mu dejal, naj odšteje kmetiču, kar zahteva za klobaso, in je pristavil: »To je pravica!«

Kmetič je vzel rdeči vinar in šel svojo pot.

Vsi so bili iz sebe nad modrostjo vladarjevo in so zavpili: »Živio!« Samo psi so lajali, ker niso vedeli, kako se »živijo« vpije.

Odšel je car, razkropili so se ljudje, dospel je mož spet domov.

Njegova žena je stala ob ognjišču z rano na glavi, kamor jo je bil mož udaril. Cvrkla je v ponvi.

Zena je dejala: »Prepozno si prišel. Klobaso sem spekla, pa se je prismodila.«

Vzel je mož klobaso in videl, da ni več užitna, vrgel jo je skozi vrata na cesto.

Priletel je pes, popadel klobaso in jo pojedel.

Groteska po H. S.

Uganke.

1. Katera mačka z repom lovi miši?
2. Katerega človeka, dasi ima dolge lase, ne more noben brivec ostriči?
3. Kako radovednim ženskam lahko dokažeš, da pojde prej v vice, preden pride v nebesa?
4. Klopotač in ropotač,
tečeta pa vsak drugač,
zadnjik prednika dohaja,
nič za njim ne zaostaja.

5. Ptičja uganika.

(Priobčil Domen.)

Ptice so zelo koristne, ker pojedjo veliko škodljivega mrčesa. Preračunano je, da pojé v enem dnevu:

kalin	32	gosenic,
strnad	12	»
vodomec	21	»
lišček	62	»
slavec	41	»
krivokljun	75	»
ščinkovec	76	»

Razveseljujejo pa nas tudi s petjem. Katero pesem pojo v jeseni?

6. Konjiček.

(Priobčil Domen.)

		dok	sto	rast		
in	ven	no		ler	ji	tri
si	ti	gor	Slo	glav	de	čast
ce	sreč	skim	la	bla	naš	ko
je	no	do		ni	ja	in
ni	v sr	viš	žno	slav	za	še
	dol	vom		mov	sti	
naj	da				nej	do

M. Semrajc.

Rešitev ugank v 3. številki.

Križ:

S	a	m	o	t	a	r
s	t	r	e	ž	a	j
s	i	r	o	t	e	n
p	o	č	i	t	e	k
s	t	r	a	t	e	g
s	t	r	u	g	a	r
S	t	r	a	ž	a	r

Kvadrat:

v	o	d	a
o	r	e	l
d	e	t	e
a	l	e	š

1. Geografična uganika:

1. Radgona,
2. Akvileja — Oglej,
3. Zilani,
4. Madras,
5. Ercegnovi,
6. Jeruzalem,
7. Iglo,
8. Timok,
9. Vrhnika,
10. Engadin.

Razmejitvena komisija.

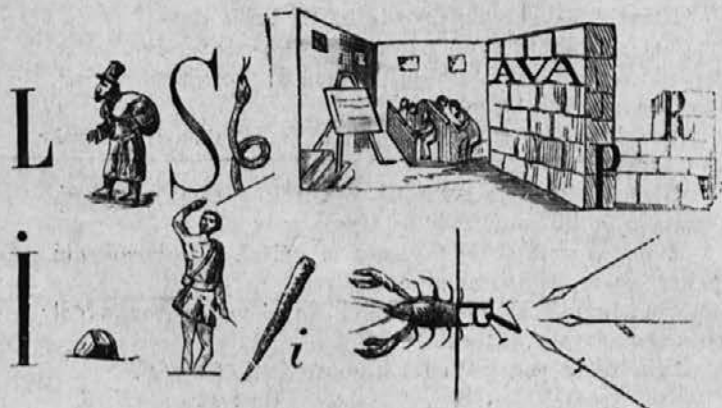
2. Besedna uganika:

- Prave ljubezni sklep je močnejši ko železen oklep.
3. Slavo, spev — slavospev.
  4. Kmečka peč.
  5. Makova glavica.
  6. Čebela.
  7. Gregor, Čič — Gregorčič.

Skrivalnica:

Ad a m stoji na levi strani (od gledalca) pod drevesnimi koreninami. Glavo ima pod deblom.
E v a kleči na desni strani v spodnjih vejah drevesa. Glava je pod prvim jabolkom (od debla).

Rebus.

Uganke so prav rešili:

1. Glaesener Mihael, dijak 3a realke, Ljubljana, Kolezijska ul. 1.
  2. Božič Ivan, Tržič št. 41.
  3. Bajčeva Mila, Velike Lašče.
  4. Jelenčeva Iva, Novomesto.
  5. Močnik Pepiček, Celje.
- Nagrada s je izžrebala za Glaesener Mihaela.

Imena onih, ki bodo vse uganke prav rešili, priobčimo. Rešitev v zaprtem pismu mora biti do 15. vsakega meseca poslana: »Mladika«, Prevalje (za Jugoslavijo); »Mladika«, Gorica, via Carducci 4 (za Julijsko krajino). Izžrebani rešilec dobi za nagrado knjigo: »Prešeren«.